

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

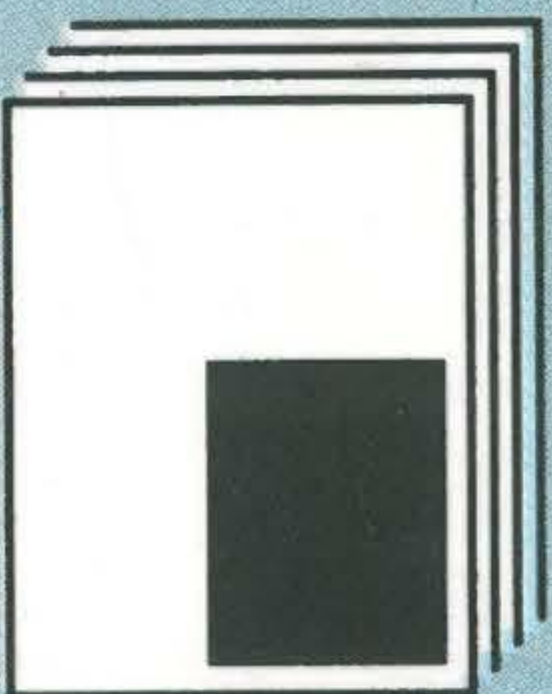
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Anatole France

ERMİŞ CLAIRE'İN KUYUSU

Çeviren: Engin Sunar

pencere
yayınları

Anatole France
Ermif Claire'in Kuyusu

Bu kitabın Yayın hakları
Pencere Yayınlarına aittir
Calmann-Lévy, Éditeurs 1926
Fransızca baskısından çevrilmiştir
Birinci Baskı: Mart 2002
Redaksiyon: Cengiz Yıldırım
Montaj: Bahri Çakır
Baskı: Ceren Matbaası
Kapak Baskı ve Cilt: Ceren Matbaası
Yayın Yönetmeni: Muzaffer Erdoğan

ISBN 975-8460-35-8

PENCERE YAYINLARI: 150

Kazım İsmail Gürkan Cad. Hamam Sok. No. 2 Yavuz Han Kat 6
Cağaloğlu / İSTANBUL
TEL: (0212) 522 79 24 - 511 64 98

Anatole France

Ermis Claire'in Kuyusu

Çeviren: Engin Sunar

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Kutsal Satyre	13
Messer Guido Cavalcanti	31
Şeytan	42
Kara Ekmekler	47
Şen Buffalmacco	51
Tafi'nin Göğre Çıkışı	57
Usta	64
Ressam	67
Verenyalı Hanım	71
İnsani Trajedi	74
Lamba	79
Meleklerin Yüce Bilgini	81
Taşın Üzerindeki Ekmek	83
İncir Ağacı Altındaki Masa	85
Günaha Eğilim	87
Üstat Yüce Bilgin	90
Kızgın Kömür	95
Saflık Evi	97
İyinin Dostları	102
Uysal İsyen	106
Sevgi Sözleri	110
Gerçeklik	113
Düş	119
Yargı	124
Dünyanın Prensi	129
Kanın Gizemi	134
Kefalet	140
Dona Maria D'avolos'la Andria Dükü Don Fabricio'nun Öyküsü	147
Bonapart, San Miniato'da	155

ÖNSÖZ

R. P. ADONE DONİ

*Fizik, etik, matematik ve
bütün günlük hayatın u
ygulamaları üzerindeki deneyleri çoktu.*

İlbaharda Siena'daydım. Her gün kent arşivlerinde titiz araştırmalarda bulunur, akşam yemeğinden sonra, alacakaranlıkta, eski Evandre zamanlarındaki gibi yekpare tahta tekerlekli kaba-saba bir arabayı iri bir çift beyaz öküzün çektiği, vahşi Monte Oliveto yolunda gezintiye çıkardım. Kentin çanları günün dingin ölümünü çalar, günbatımının erguvani kızılığı hüznü bir görkemle, alçak sıra tepelerin üzerine çökerdi. Kuzgun sürüleri menzillerine henüz ulaşırken, opal rengi gökyüzünde bir alıcı kuş tek başına, kımıltısız kanatlarıyla ıssız pırnalların üstünde dönerdi.

Önümde büyüyen dehşet verici sessizliğin, yalnızlığın ve tatlılıkların ötesine giderdim. Gecenin gelgit dalgası, fark ettirmeksizin kırı örterdi. Yıldızların sonsuz bakışı gökyüzünde göz kırpardı. Yarı karanlıkta ateşböcekleri, çalılar üzerinde aşk dolu ışıklarını titreştirirlerdi.

Bu canlı kıvılcımlar mayıs gecelerinde tüm Roma, Ombria ve Toscana kırsalını sarıp sarmalar. Bir zamanlar onları Appienne yolunda, iki bin yıldır dans etmeye geldikleri Caecilia Matella'nın mezarının çevresinde de görmüştüm. Onları Ermiş Cathe-

rine ve Pia de'Tolomei toprağında, bu acı verici ve çekici Siena kentinin kapılarında yeniden buluyordum. Onlar tüm yolum boyunca otların ve çalıların arasında, bazen de arzusun çağrısıyla birbirlerini aradıkları yol üzerindeki uçuşlarında alevli kavisler çizip titreşirlerdi.

Bu parlak gecelerde, ağarmış yolun üstünde, tek rastladığım, benim gibi bütün gün eski degli Intronati Akademisi'nde çalışmakta olan R. P. Adone Doni'ydi. Çalışma içerisinde saçı ağarmış, bir cahilin gülümseyen ve basit mizacını koruyan bu Fransisken rahibini hemen sevmiştim. İçtenlikle sohbet ederdi. Sahip olduğu tatlı konuşma tarzının, güzel dilinin, bilgece ve saf düşünce tarzının, kutsanmış sularda arınmış eski Silena havasının, kusursuz taklit yeteneğinin, canlı ve ince tutkularındaki oyununun, tuhaf ve çekici dehasının tadını çıkarırdım. Kitaplığın gediklisi olarak, altın sarısı elmalar satan köylü kadınların önünde özellikle durup, onların gelişigüzel konuşmalarına kulak kabartarak pazarı da sıkça dolaşırdı. Güzel Toscana dilini bu kadınlardan öğrendiğini söylerdi.

Sözünü etmediği yaşamına ilişkin olarak, onun sadece Viterbo'da soylu ve yoksul bir aileden dünyaya geldiğini, Roma'da eski Roma ve Yunan edebiyatıyla, Tanrıbilim öğrenimi görmüş olduğunu, arşivlerinde çalıştığı Assise Fransisken papazlarının yanına genç yaşta girdiğini, inanç konularında kilisedeki üstleleriyle başının dertte olduğunu biliyordum. Aslında, onun kişisel düşüncelere eğilim gösterdiği kanısındaydım. Dine ve bilime içten bağlıydı; ama birtakım garipliklerle birlikte. Kutsal kitabın tanıklığına ve Kilise'nin öğretisine göre Tanrı'ya inanıyor; zorunlu olmadıkları halde, kendiliklerinden Tanrı'ya inanan basit filozoflarla alay ediyordu. Bunda, gelenekçilikten ayrılmazdı. Şeytan konusunda kişisel düşüncelerini açıkça söylerdi. Şeytanın kesin olmasa da, kötü olduğunu ve onun doğuştan kusurluluğunun, kötülükte kusursuzluğa ulaşmasını engelleveceğini düşünüyordu. Şeytanın karanlık eylemlerinde birkaç iyilik belirtisi seçtiği kanısındaydı; bunu söylemeyi de pek göze almaksızın, yüz yılların aşındırmasından sonra, derin düşünceler içindeki başmeleğin sonsal kurtarıcılığını öngörüyordu.

Onu dünyadan soyutlamış ve yalnızlığa atmış olan bu düşün-

ce ve mizaç gariplikleri, benim için eğlence konusu oluyordu. Çok kafalı bir adamdı. Yoksun olduğu, sadece basitlik ve olağanlık duyusuydu. O, geçmişin hayallerinde ve geleceğin rüyasında yaşıyordu. Şimdiki zaman kavramı ona kesinlikle yabancıydı. Siyasal düşünceleri, eski Sainte-Marie des Anges'dan ve Londra'nın devrimci fesat toplantılarından ileri geliyordu. Bu düşünceler, bir Hristiyan sosyalistindi. O, bunlara aşırı bağlanmış da değildi. Kendinde bulunanı büyük olay yapmak üzere, insan mantığını fazlaca hor görürdü. Devletlerin yönetimi ona, zevk sahibi bir adam olarak, içinden güldüğü kocaman bir mas-karalık gibi geliyordu. Medeni hukuk ve ağır ceza hukuku hakimleri onu biraz hayrete düşürüyordu. Askerlere felsefi bir hoş-görülle bakardı. Onda çarpıcı çelişkiler keşfetmekte gecikmedim.

O, kalbinin tüm iyilikseverliğiyle evrensel barışı çağırıyordu. Ama, iç savaştan da zevk alırdı; şiddet ve hileyle, kendisi ne istiyor, ne düşünüyorsa isteyip düşünerek, Floransalı kanın Ar-bia'sının verdiği kızılılıkla, Floransa kentini çok seven şu Farinata degli Uberti'ye büyük bir güven besliyordu. Bununla beraber, R. P. Adone Doni tatlı bir hayalciydi. Tanrı'nın krallığını bu dünyada kurmak için, Papalığın ruhsal otoritesine güveniyordu. Paraclet'nin, papaları kendilerinin bilmediği bir yolda yönlendireceğini düşünüyordu. Sinigaglia'nın kükreyen 'Kuzu'su ve Carpineto'nun yazgıdaş 'Kartal'ı için çok saygılı sözler yalnız ona ait değil miydi? Onun, IX. Pie ve XIII. Léon'u basitçe anlatımı buydu.

R. P. Adone Doni, bana özellikle sevimli gelen bir sohbet arkadaş olduysa da, kendisinin ve benim özgürlüğümüze saygı dolayısıyla, kentte ona fazla yakın ilgi göstermekten kaçınıyordum. Ama gezintilerimizde, birbirimize rastlamayı serüven bilirdik. Roma kapısından yarım fersah mesafede yol, hüznü kara-çamların dikildiği iki donuk görünümlü yüksek düzlüğün arasını oyup geçer. Yolun kuzey kenarındaki tepenin killi yamacının altında, kurumuş bir kuyunun demirden basık yapısı karşınıza dikilir. R. P. Adone Doni'yi hemen hemen her akşam orada bulurdum. Kuyunun kenarına oturmuş, elleri cübbesinin yenleri içinde, dingin bir şaşkınlıkla gecenin olgularını seyredirdi. Onu sar-

malayan gölge, henüz açık renk gözlerindeki ve ablak yüzündeki, içine derinliğine işlemiş olan tedirgin atılganlıkla zarif alaycılığı saptamaya fırsat verirdi. Önce birbirimize tumturaklı sağlık, dinginlik ve mutluluk dileklerimizi ifade ederdik. Sonra onun yanında, üzerinde hâlâ birkaç yontu izi taşıyan taştan eski kuyunun kenarındaki yerimi alırdım. Bu çemberde, günün aydınlığında bir meleği temsil eden, başı bedeninden büyük, kanatları belirgin bir şekil göze çarpardı.

R. P. Adone Doni bana şöyle demekten hiç geri kalmazdı:

– Bayım, Ermiş Claire’in kuyusuna hoş geldiniz.

Bir akşam, ona bu kuyunun hangi nedenle Ermiş François’ın en gözde kişinin adını taşıdığını sordum. Bunun, talih-sizlik eseri Fioretti’nin derlemelerine alınmamış, çok sevimli küçük bir mucize nedeniyle olduğunu bildirdi. Öyküyü anlatmasını rica ettim. Onu bana şu sözlerle anlattı:

“Yoksul Hazreti İsa’nın zamanında, Bernadon’un oğlu François, ermiş sadeliğinin ve sevginin öğretildiği kentlerden geçiyordu. Yanında sevdiği tarikat kardeşi Léon olduğu halde, Siena’yı ziyaret etti. Ama, sütünü emmekle övündükleri Dişi Kurt’un gerçek çocukları pinti ve acımasız Sienalılar, kendilerine, evlerine son derece güzel iki hanımı, Yoksulluk ile Boyuneğmek’i almayı öğütleyen ermiş hoş karşılamadılar. Ona hakaretlerde ve alaylarda bulunup kentten kovdular. François, gece Roma kapısından dışarı çıktı. Yanında yürüyen kardeş Léon ona şöyle dedi:

“Sienalılar kentin kapılarının üzerine, ‘Siena size kalbini, kapılarından daha geniş açıyor’ diye yazdılar. Ama, kardeş François, bu kişiler bize kalblerini kapadılar.

“Ve Fransuva, Bernardone’un oğlu yanıt verdi:

“Kabahat bende. Bundan hiç kuşkun olmasın, Tanrı’nın küçük kuzusu kardeş Léon. Bu kalblerin kapısını yeterli güçle ve beceriyle çalmayı bilmedim. Kent meydanında ayı oynattıran bu adamlardan pek aşağıdayım. Çünkü onlar bu kocaman hayvanı göstererek, kalabalık bir topluluğu çekiyorlar. Göksel güzellikteki hanımları gösteren bense, kimseyi çekemedim. Kardeş Léon, ermiş boyun eğişle bana, ‘Kardeş Fransuva, sen hiçbir yeteneği olmayan, zarafetten yoksun ve gerçekten zararlı yoksul bir adamsın’ demeni buyuruyorum. Kardeş Léon boyun eğmekte

aynı düşünceyi paylaşmayınca, ermiş kişi kendi içindeki acılara gömüldü. O, karanlık yol boyunca, ruhu adına oğullarını ve tüm varlığı olan kızı Claire'i bırakmış olduğu tatlı Assise'i aklından geçiriyordu. Claire'in kutsal yoksulluk aşkı uğruna, büyük karışmalara uğramış olduğunu biliyordu. Çok sevdiği kızının bedensel ve ruhsal bakımdan hastalanıp hastalanmadığından, Ermiş Damien'in evinde güzel sözlerle yönelip yönelmediğinden emin değildi.

"Bu endişeler onu öyle bir ağırlıkla eziyordu ki, yolun iki tepesi yarıp geçtiği bu noktada, ayakları her adımda toprağa saplanıyormuş gibi geliyordu. O sırada yeniliğinin güzelliği içinde bulunan ve berrak bir suyla dolu olan bu kuyuya kadar ayaklarını sürüdü ve şu anda üzerinde oturduğumuz kuyu çemberine çöktü. Tanrı'nın adamı, uzun süre kuyunun ağzına eğilmiş durumda kaldı. Neden sonra başını kaldırarak, rahip Léon'a neşeyle sordu:

"Ne tahmin edersin, kardeş Léon, Tanrı'nın kuzusu, bu kuyunun içinde neyi gördüm?

"Rahip Léon yanıt verdi:

"Kardeş François, sen bu kuyuya yansıyan ayı gördün.

"Tanrı'nın ermişi devam etti:

"Sevgili kardeş, bu kuyunun içinde gördüğüm bizim sevgili kardeşimiz ay değil, Tanrı'nın tapınılacak güzelliğiyle, rahibe kardeşimiz Claire'in gerçek yüzü. Öylesine saf ve öylesine taşkın bir sevinçle göz kamaştırıcı ki, bütün kaygılarım bir anda dağıldı. Bana açıkça görüldüğüne göre, kız kardeşimiz şu anda, Tanrı'nın, yoksulluğun hazineleriyle donattığı sevgili kullarının sonsuz mutluluğunu tadıyor.

"Böyle konuştuğundan sonra, ermiş François elinin ayasından birkaç damla su içti ve güçlenmiş olarak yerinden kalktı.

"Bu nedenle, bu kuyuya ermiş Claire'in adı verildi."

R. P. Adone Doni'nin öyküsü böyleydi.

Sevimli Fransisken rahibini her akşam, gizemli kuyunun kenarına oturmuş bulurdum. Onun yanında yerimi alıyordum. Bana yalnız kendince bilinen birkaç öykü anlatırdı. Bunları hayranlık verici biçimde biliyordu. Bir münzevi ve ruhani Gençlik için-

deymiş gibi kafasında yeniden canlandırıp tazelediği ülkesinin çok eski zamanlarına herkesten daha iyi sahip çıkıyordu. Taze görüntüler, solgun dudaklarından bolca dökülürdü. O konuşurken, ay ışığı sakalından gümüşten bir dere halinde süzülürdü. Cırcırböceği kın kanatlarının vızıltısıyla öykücünün sesine eşlik eder, bazen de, yolun öteki kıyısında dostça dinleyen karakurbağasının ince nağmeli yakarışı, insan dilinin en tatlı konuşmasının çıktığı bu ağızdan dökülen seslere yanıt verirdi.

Haziran ortasına doğru Siena'dan ayrıldım. O zamandan beri, belleğimde bir rüya simgesi gibi yer eden R. P. Adone Doni'yi bir daha görmedim. Monte Oliveto yolunda bana naklettiği öyküleri kaleme aldım. Bunlar bu kitapta bulunacaktır. Öyküleri yazarken, herhalde, ermiş Claire Kuyusu'ndan kaynaklanan güzellikten geri kalanları korumak istemişimdir.

Alphonse Daudet'ye

I

KUTSAL SATYRE

*Ey tanrısız ışıldağın iyesi
Işığın ve günün ışığı sen
Yırtıyorum aydınlığında geceyi
Direniyoruz dileklerimizle.*

*Yalanın karanlıklarını yokeden;
Cinlerin sürülerini kaçıran;
Uykusal dalgınlıkları uzaklaştıran sen,
Yoğunlaştırıp gizleme uyusuklukları*

Fra Mino, alçakgönüllülüğüyle kendi tarikat kardeşlerinin üstüne yükselmişti. Henüz gençti. Santa-Fiora manastırını bilgece yönetiyordu. Dindardı. Derin düşüncelere dalmaktan ve dualarını uzatmaktan zevk alır, bazen hazla kendinden geçerdi. Ruhani babası ermiş François örneği, kusursuz aşk olan Tanrı aşkı üzerine basit dille şarkılar bestelerdi. Bu yapıtlar ne ölçü ne de anlam bakımından aksardı. Çünkü o, Bologna Üniversitesi'nde yedi düşünsel sanat öğrenimi görmüştü.

Bir akşam, manastırın kemerleri altında geziniyordu. İlk gençliğinde, ermiş François giysisinin henüz tenini korumadığı sırada, aşık olduğu Floransalı bir hanımın anısıyla, kalbinin burkulup, hüznle dolduğunu hissetti. Bu hayali kovması için Tanrı'ya yakardı. Fakat kalbi mahzun kaldı.

“Çanlar, AVE MARIA’yla melekler gibi sesleniyor, diye düşündü. Ama, sesleri gökyüzünün pusunda sönükleşiyor. Kendini Perugia ile onurlandıran usta, bu manastırın duvarlarına, Kurtarıcı’nın bedenini tarifsiz bir sevgiyle seyreden Meryemler’i hayranlık uyandıran bir biçimde resmetti. Ama gece, onların gözle-rindeki yaşları, ağızlarındaki sessiz hıçkırıkları perdeledi. Onlar-la birlikte ağlayamıyorum. Avlunun ortasındaki bu kuyu, az ön-ce su içmeye gelen beyaz güvercinlerle doluydu. Ama, güvercin-ler yalağın çukurunda su bulamadıklarından uçup gittiler. İşte Tanrım, ruhum çanlar gibi sessizleşiyor, Meryemler gibi karanlı-ğa bürünüyor ve kuyu gibi kuruyor. Aziz Tanrım, sen kalbim için şafak, kuşların ötüşü ve tepelerden süzölen pınarken, o ne-den böyle susuz, karanlık ve dilsiz?”

Hücre-sine dönmekten çekindi; duanın hüznünü dağıtacağını ve kaygısını gidereceğini düşünerek, manastırın basık kapısından özel kiliseye girdi. Beş yüz yıl önce, büyük Margaritone ta-rafından bir Roma tapınağının kalıntıları üzerine kurulan yapıyı sessiz bir karanlık dolduruyordu. Fra Mino sahnı geçip, öyküsü duvara resmedilmiş olan ermiş Michele’e adanan mihraplı bölümden diz çökmeye gitti. Ama, kubbeye asılı lambanın solgun ışığı kötü cinle savaşı ve ruhları tartan başmeleği görmesine yetmiyordu. Sadece ay, pencereden, mabedin sağında bir kemere yerleştirilmiş kutsal Satyre’in mezarına solgun bir ışık huzmesi göndermekteydi. Tekne biçimindeki bu mezar, kilise kadar es-kiydi. Mermer kenarlarına üç haç işareti çizildiği görül-mese, tümüyle payen lahitlerinin bir eşiydi.

Fra Mino, mihrabın önünde uzun süre secdeye varmış kaldı. Ama dua etme olanağı bulamadı. Gecenin ortasında, Hazreti İsa’nın yandaşlarını Zeytinlik’te bunalmış olan o uyuşukluğun üzerine çöktüğünü duyumsadı. Ve orada güçsüz, çaresiz durur-ken, kutsal Satyre’in mezarının üzerinde beyaz bir dumanın yük-seldiğini görür gibi oldu. Çok geçmeden, bu dumanın her biri bir kadın olan, çok sayıda dumandan oluştuğunu seçti. Bunlar, ka-ranlık boşlukta yüzüyorlardı. İnce bürümcüklerinin altında narin bedenleri ışıldıyordu. Fra Mino, onların arasında peşlerine düşen keçiayaklı genç erkekleri gördü. Çıplaklıkları, arzularının ürkü-tücü sıcaklığını göz önüne sermekteydi. Buna karşın, peri kızları

kaçıyorlardı. Çevik adımlarının altında çiçekli kırlar ve dereler doğuyordu. Bir keçiyaklı, onlardan birine her el uzatışında ve onu yakaladığını sandığında, mağara gibi oyuk gövdesinde peri kızını saklamak üzere ansızın bir söğüt ağacı boy veriyordu. Sarışın yaprak kümeleri, hafif mırıltılarla ve alaycı gülüşlerle dolmaktaydı.

Tüm kadınlar söğüt ağaçlarının altına saklandığı zaman, ansızın biten otlara oturmuş keçiyaklılar kamış flütlerini üflediler. Bunlardan her yaratığın etkilendiği sesler çıkardılar. Büyülenen peri kızları başlarını dalların arasından uzatıp, flütün dayanılmaz davetiyle gölgeli sığınaklarını terk ediyor, yavaş yavaş yaklaşıyorlardı. O zaman, tekeadamlar onların üzerine kutsal bir öfkeyle atıldılar. Peri kızları, kaba saldırganın kollarının arasında bir süre daha şakalaşmaya ve alay etmeye çalıştılar. Sonra, artık gülmez oldular. Başları geriye atılmış, gözleri haz ve korku dolu anelerini çağırıyorlar, ya “Ölüyorum” diye bağıyorlar ya da vahşi bir sessizlik içinde kalıyorlardı.

Fra Mino başını çevirmek istedi, ama yapamadı. Kapamak istediği gözlerini yumamadı.

Bu sırada, peri kızları kollarını keçiyaklıların böğürlerine düğümlemiş olarak, tüylü aşıklarını ısıyor, okşuyor, gıdıklıyorlar; sarmaşdolaş bir halde, onları sarıp sarmalıyor, yakınlarında söğütlerin altında akan derenin suyundan daha dalgalı, daha canlı tenleriyle onları yıkıyorlardı.

Bu manzara karşısında, Fra Mino ruhu ve niyetiyle günaha kapıldı. Bu yarı insan, yarı hayvan cinlerden biri olup, körpe çağında sevmiş olduğu ve ölmüş bulunan Floransalı hanımı, onların tarzında göğsüne bastırmayı istedi.

Ama tekeadamlar daha şimdiden kırlara yayılıyorlardı. Bazıları meşe gövdelerindeki balı topluyor, kimileri kamışları flüt biçiminde yontuyor, ya da birbirlerine doğru sıçrayıp, boynuzlu alınlarıyla toslaşıyorlardı. Peri kızlarının hareketsiz bedenleri, aşkın çekici kalıntıları halinde, çimenlerde darmadağınık uzanıyordu. Fra Mino, kapak taşının üzerinde inliyordu. Çünkü, ondaki günah arzusu o derece güçlü olmuştu ki, şimdi bütünüyle bundan utanç duymaktaydı.

Birden, yerde yatan peri kızlarından biri, rastlantı eseri bakışlarını ona çevirince çılgık çılgığa bağırdı:

– Bir insan! Bir insan!

Parmağıyla onu arkadaşlarına gösterdi:

– Bakın kardeşlerim, bu asla bir keçi çobanı değil. Yanında kamyş flütü görünmüyor. Üstelik onu bu kırsal bölgelerdeki yamaçta, bağların üzerinde, gürgen gövdesine yontulmuş Priapos tarafından korunan küçük bir bahçenin sahibi olarak da tanımıyorum. Ne keçi çobanı, ne sığırtaç, ne de bahçıvan olduğuna göre, bizim aramızda ne işi var? Çatık kaşlı ve kaba görünümlü, bakışlarında geniş gökyüzünü, koruları ve dağları dolduran tanrıların ve tanrıçaların sevgisini hiç okuyamıyorum. Bir barbar giysisi taşıyor. Bu belki de, bir Eti'dir. Bu yabancıya yaklaşalım kardeşlerim; çeşmelerimizi bulandırmak, ağaçlarımızı devirmek, dağlarımızı yıkmak ve mutlu sığınaklarımızı acımasız adamlara açıklamak için düşmanca gelip gelmediğini öğrenelim. Benimle gel, Mnais; siz de gelin Églé, Néère ve Mélibée.

– Gidelim! Silahlarımızla birlikte gidelim, diye yanıt verdi Mnais.

– Gidelim! diye hep birlikte bağırdılar.

Fra Mino, onların yerlerinden kucak dolusu gül topladıklarını, güller ve dikenlerle silahlanmış olarak uzun bir sıra halinde kendisine yaklaştıklarını gördü. Ama önceden sanki onlara dokunacakmış gibi yakın gelen, nefeslerini teninde duyduğu mesafe, birdenbire büyür gibi göründü ve peri kızlarını uzaktaki bir ormandan gelir gibi gördü. Beklemeye sabrederememişler, onu ür-kütücü çiçekleriyle tehdit ederek koşuyorlardı. Yaklaştıkları ölçüde onlarda bir değişiklik meydana geliyordu. Her adımda güzellik ve parıltılarından bir parça yitiriyorlardı. Gençlikleri, demetlerindeki güllerle birlikte soluyordu. Önce, gözler çukura kaçtı ve ağız sarktı. Öylesine lekesiz ve öylesine beyaz olan boyun, derin buruşuklarla kaplandı, sonra çizgili alına ağarmış perçemler döküldü. Gözleri mor halkalarla çevrili, ağızları çenelerinin arasına çökmüş, geliyorlardı. Chianti köylülerinin kış gecelerinde yaktıkları yaşlı bağ kütükleri gibi, kara ve arpılmış kollarının arasında kurumuş güller taşıyarak geliyorlardı. Bundan dola-

yı sallanarak ve sıksa bacaklarının üzerinde titreyerek yaklaşıyorlardı.

Fra Mino'nun korkuyla çakılıp kaldığı yere geldiklerinde, bunlar artık kel kafalı ve bıyıkları tüylenmiş, burunları çenelerine değen, göğüsleri çökük ve sarkık korkunç cadılardı. Onun çevresini sıkıca sardılar.

– Ah! Güzel küçük yavrum, dedi biri. Çarşaf gibi bembeyaz bu. Kalbi de, köpeklerin ısırıldığı bir tavşaninki gibi atıyor. Églé kardeşim, buna ne yapmamız gerekir?

– Néère'ciğim, diye yanıtladı Églé, göğüs kafesini açıp, kalbini sökmemiz ve yerine bir sünger koymamız gerekiyor.

– Hayır olmaz! dedi Mélibée. Bu, onun merakını ve bizi gafil avlamaktan aldığı zevki fazlaca ağır ödetmek olur. Bu defalık, ona küçük bir ceza vermek yeterli. Güzel bir dayak atalım.

Hemen keşişin çevresini alan kız kardeşler, entarisini başına doğru sıyırdılar ve ellerinde avuçlarında kalan dikenli dallarla ona vurdular.

Kan çıkmaya başlamıştı ki, Néère kardeşlerine durmalarını işaret etti:

– Yeter! dedi. Bu benim aşığım! Biraz önce bana beğeniyle baktığını gördüm. Arzularını gidermek ve daha fazla bekletmek sizin kendimi ona vermek istiyorum.

Gülümsedi: Ağzından çıkan uzun ve kara bir diş, burun deliğini gıdıkladı. Mırıldanıyordu:

– Buraya gel, Adonis'im!

Sonra, birdenbire öfkeyle doğruldu:

– Tüh be! Duyguları körelmiş. Soğukluğuyla güzeliğimi zedeliyor. Beni küçük düşürüyor. Dostlarım öcümü alın! Mnais, Églé, Mélibée, kız kardeşinizin öcünü alın!

Bu çağrı üzerine, tümü birden dikenli kamçılarını kaldırıp bahtsız Fra Mino'ya öyle kaba işkencede bulundular ki, çok geçmeden keşişin bedeni adeta koca bir yara oldu. Öksürmek, tıksırmak için bazen duruyorlar, sonra yeniden, bir güzel çelik çomak oynamaya başlıyorlardı. Ancak güçleri tükenince ara verdiler.

Néère:

– Sanırım gelecek sefer hâlâ yüzümün kızardığı şekilde, haksızca onurumu kırmayacaktır, dedi. Onu hayatta bırakalım. Ama,

oyunlarımızın ve zevklerimizin gizemine ihanet ederse öldürürüz. Görüşmek üzere, güzel minnoş!

Bunu söyleyen ihtiyar kadın, din adamının üzerine çömelip, onu kokuşmuş bir sıvıyla sırlıslam etti. Kızkardeşler, sırayla aynısını yaptı. Sonra, kurbanlarını dayanılmaz pis kokulu bir derenin içinde uzanmış bırakarak, peşpeşe kutsal Satyre'in mezarına dönüp, kapaktaki küçük bir yarıktan içeriye girdiler.

Sonuncusu da gözden kaybolduğu zaman, bir horoz öttü. Fra Mino, sonunda yerden kalkabildi. Yorgunluk ve acıdan mahvolmuş, soğuktan uyuşmuş, ateşten titreyerek, kokuşmuş bir sıvıyı solumaktan yarı nefessiz, giysilerini düzeltti ve tan ağarırken ayaklarını sürüyerek hücreğine gitti.

O gecedan itibaren, Fra Mino bir daha rahat yüzü görmedi. Ermiş Michele kilisesindeki kutsal Satyre mezarında gördüklerinin anısı onu ayinler ve dinsel çalışmalar sırasında huzursuz etmekteydi. Kilisede, tarikat kardeşlerine titreyerek katılıyordu. Kural dolayısıyla, mihrap bölümünün döşemesini öpmesi gerektiğinde, dudakları orada peri kızlarının izine rastlıyor ve o mırıldanıyordu: “Kurtarıcım, Baba’na ‘Bizi günah eğilimine sürüklemeye’ diye bizzat söylediğini, sana söylediğimi duymuyor musun?” Önce, görmüş olduğu ilişkiyi başpiskoposa iletmeyi düşünmüştü. Ama, iyice düşünüp taşındıktan sonra, bu olağanüstü olayları boş zamanlarında incelemenin ve doğru bir çalışma yaptıktan sonra açığa vurmanın daha uygun olacağı kanısına vardı. Zaten başpiskopos, o sıralar, Pisa’nın Papa yanlılarıyla birlik olarak Floransa’nın Alman İmparatorluğu yanlılarına karşı öyle güçlü bir savaş veriyordu ki, bir aydan beri zırhını üzerinden çıkarmamıştı. Bu nedenle, Fra Mino kimseye söylemeden, kutsal Satyre’in mezarı ve onun konulmuş bulunduğu kilise üzerinde derin araştırmalar yaptı. Yazılı bilgilere başvurup, eski ve yeni kitapları karıştırdı. Ama, bunlardan hiçbir aydınlatıcı ışık bulamadı. İncelediği sihirbazlık derlemeleri, sadece kararsızlığını bir kat daha artırdı.

Bir sabah, âdeti üzere bütün gece çalıştıktan sonra, kırdaki bir gezintiyle kalbini esenliğe kavuşturmak istedi. Karaağaç kümelerine bitişik bağlardan aşarak, eskiden Romalılar’ın kutsal

saydığı mersin ve zeytin ağaçları korusuna uzanan inişli çıkışlı bir yola girdi. Ayakları ıslak otların içinde, alnı çiçekli ağaçcıkların uçlarından süzülen çiy damlarıyla serinlemiş olarak, üzerinde ilgin ağaçlarının narin yapraklarını ve ince tüylü kıvılcımlarını tembelce dalgalandırdığı bir kaynak bulduğunda, Fra Mino uzun süredir ormanda yürümekteydi. Daha aşağıda, genişleyen kaynağın içinde, salkımsöğütlerin arasında hareketsiz balıkçıl kuşları görülüyordu. Mersin dallarında küçük kuşlar ötüsmekteydi. Toprakтан nemli, taze nanelerin hoş kokusu yükseliyordu. Otların arasında, Efendimiz'in, Kral Süleyman'ın tüm görkemi boyunca bunlardan biri gibi bezenemediğini söylediği küçük çiçekler parlıyordu. Fra Mino yosunlu bir kayanın üzerine oturdu. Gökyüzünü ve çiy damlalarını yaratan Tanrı'ya şükrederek, doğada saklı gizemleri uzun uzun düşündü.

Kilisede gördüklerinin anısı onu hiç terk etmediğinden, bu rüyanın ne anlama geldiğini yeniden araştırarak, alnı ellerinin arasında öylece kaldı: “Çünkü, diyordu içinden, böyle ortaya çıkışın bir anlamı olmalı: Hatta, gerek birden aydınlatılacak olsun, gerekse ortaçağ felsefesi kurallarının doğru bir uygulamasını yaparak olsun, keşfedilmesi önemli birçok anlamı bulunmalı bunun. Umarım ki, bu özel durumda, yergici Horace ve Stace gibi, Bologna’da öğrenimini gördüğüm ozanlar bana büyük yardımda bulunacaklardır. Çünkü birçok gerçek onların öykülerinde saklıdır.

Uzun süre bunlarla ve çok daha karışık düşüncelerle benliğinde güçlü çalkantılar geçirdikten sonra, gözlerini kaldırdı ve yalnız olmadığını fark etti. Eski bir pırnalın delik deşik gövdesine sırtını dayamış bir ihtiyar, yaprak kümelerinin arasından gökyüzüne bakıp gülümsemekteydi. Ağarmış tüylü alnından, üzeri yosun bağlı boynuzlar uzanıyordu. Ablak yüzünden beyaz bir sakal sarkıyor; sakalın arasından boynunun salgı bezleri seçiliyordu. Göğsü sert kıllarla kaplıydı. Kalçalarındaki yoğun yaprağı, çatal tırnaklı ayaklarına kadar uzanıyordu. İhtiyar, kamıştan kavalına dudaklarını bastırıp, güçsüz sesler çıkardı. Sonra, zor duyulur bir sesle şarkı söyledi:

*Gülücüklerle kaçıyordu o kız,
Isırarak altın üzüm tanelerini.*

*Ama, ona ulaşmayı bildim ben.
Ve ezdi dişlerim,
Ağzının üzerindeki salkımı.*

Bu manzarayı gören ve işiten Fra Mino, haç çıkardı. Ama ihtiyar, bundan hiç rahatsız olmadı. Gözlerini, saf bir bakışla keşişe dikti. Yüzündeki derin çizgilerde mavi ve pırıl pırıl gözleri, meşelerin gövde kabuklarının arasındaki su sızıntıları gibi ışıldıyordu.

Mino:

– İster insan, ister hayvan, diye bağırды, Kurtarıcı adına, kim olduğunu söylemeni buyuruyorum.

İhtiyar:

– Oğlum, ben kutsal Satyre'im! diye yanıt verdi. Daha alçak sesle konuş, korkarım kuşları ürküteceksin.

Fra Mino, daha alçak bir sesle devam etti:

– İhtiyar, Haç'ın yıldırıcı işaretinden kaçmadığına göre, senin cehennemden kaçmış bir cin, ya da herhangi bir kötü ruh olduğundan başka bir şey gelmiyor aklıma. Ama eğer gerçekten, söylediğin gibi, sen bir insan isen ya da dahası iyi bir yaşamın çalışmaları ve Efendimiz Hazreti İsa'nın onurlandırmalarıyla kutsanmış bir kişinin ruhuysan, teke boynuzlarının, kara ve çatal tırnaklı birer ayakla tamamlanan yünlü bacaklarının olağandışılığını lütfen bana açıkla.

Bu istek üzerine ihtiyar, kollarını gökyüzüne doğru açtı ve dedi ki:

– Oğlum, insanların, hayvanların, bitkilerin ve taşların doğası, ölümsüz tanrıların sırrıdır. Senin kadar ben de, alnımın süsü olan ve bir zamanlar peri kızlarının çiçekten taçlar taktığı bu boynuzların nedenini bilmiyorum. Boynumda asılı duran şu iki salğı bezinin neye yaradığından, neden tiksindirici teke ayaklarına sahip olduğumdan da haberim yok. Sana sadece şunu bildirebilirim, oğlum; eskiden bu korularda benim gibi, alınları boynuzlu ve kalçaları yünlü kadınlar vardı. Ama onların göğüsleri yuvarlak ve beyazdı. Parlak karınları, böğürleri ışıldardı. Gençliğimde, yaprak kümelerinin altında güneş onları altın oklarıyla hedefleyerek okşardı. Onlar güzeldi, oğlum. Yazık! Onlar en so-

nuncusuna dek korulardan kayboldu. Benim benzerlerim de onlar gibi ortadan silindi. Ben bugün ırkımın tek arta kalanıyım. Pek yaşıyım.

– İhtiyar, bana yaşını, soyunu, vatanını bildir.

– Oğlum, Jüpiter Satürn’ü tahttan indirmeden çok önce, Dünya gezegeninden doğdum. Gözlerim, dünyada çiçek açan yeniliği hayranlıkla seyretti. İnsan soyu henüz, kilden çıkmamıştı. Benimle birlikte, sadece dans eden dişi satirler, yeryüzünü çift tırnaklı ayaklarının ahenkli darbeleriyle inletiyorlardı. Onlar peri kızlarından ve kadınlardan daha iri, daha dayanıklı ve daha güzellerdi. Daha geniş olan böğürleri, Dünya’nın ilk doğanlarının tohumlarını bollukla kabul ediyordu.

“Jüpiter’in hükümdarlığı altında, peri kızları pınarlarda, korularda ve dağlarda oturmaya başladılar. Peri kızlarına karışmış kır tanrıları, koruların derinliklerinde küçük topluluklar meydana getirdi. O sıralar, keyfime göre, yaban asmasının salkımlarını ve gülüşen kır tanrıçalarının dudaklarını ısırarak mutlu yaşırdım gür otlar içinde dingin uyumanın tadını çıkarırdım. Satürn’den sonra Jupiter’in kırsal flütüyle ün salardım. Çünkü o, bende, dünyanın efendileri olan tanrıları kutsayandı.

“Yazık! Yaşlandım, çünkü ben sadece bir yarı tanrıydım. Yüzyıllar başımın ve göğsümün kıllarını ağartıp, böğürlerimin yakıcı gücünü söndürdü. Büyük Pan öldüğü ve Jupiter, Satürn’ü uğratmış olduğu kaderle, Galiléen tarafından tahttan düşürüldüğü sırada, ben çoktan yaşlılığın ağırlığı altında tümenden hantallaşmışım. O zamandan beri, ölme ve bir mezara konma sıramın geldiği, çok bezgin bir yaşam sürdürmekteyim. Gerçekten de, kendimin gölgesinden başka bir şey değilim. Eğer biraz daha var oluyorsam; bu hiçbir şeyin kendiliğinden kaybolmadığından ve kimseye bütünüyle ölme fırsatı verilmediğindendir. Ölüm, yaşamdan daha eksiksiz olamayacaktır. Behey çocuğum! Nesneler okyanusunda kaybolmuş varlıklar, Hadria Denizi’nde yükselip alçaldığını gördüğün dalgalar gibidirler. Onların ne başlangıcı ne de sonu vardır; fark edilmeksizin doğarlar ve yok olurlar. Onlar gibi fark edilmeden, ruhum geçip gidiyor. Altın çağın dişi satirlerinin solgun bir anısı hâlâ gözlerimde canlanıyor ve dudaklarımdan eskil ezgiler gürültüsüzce yükseliyor.

Böyle dedi ve sustu. Fra Mino, ihtiyara baktı; onun sadece bir hayalet olduğunu gördü.

– Her neysen, dedi ona. Cin olmayan bir tekeayaklı, pek de akıl almayacak bir şey değildir. Tanrı'nın, Adem'in verasetinden hiçbir şeye sahip olmaması için şekillendirdiği yaratıklar, kurtarılabilemediklerinden daha fazla lanetlenmiş olamazlar. Chiron boğasının, Leviathan'ın ağzında ezeli cezalardan dolayı acı çeken bir insandan uslu olduğuna inanmıyorum. Vaftizsizlerin öteki dünyasına giren bir yolcu, otların üzerine oturmuş Troyalıların en doğru kişisi Riphée'yi biriyle konuşurken gördüğünü söyler. Ama kimileri de, kutsal Cennet'in Troyalı Riphée'ye açılmış olduğunu ileri sürer. Bu konuda kuşkuyla izin verildi. Oysa, ihtiyar, insan olmayan sen, bana kutsal olduğunu söylediğin zaman yalan konuşuyordun.

Tekeayaklı yanıtladı:

– Oğlum, ben gençken, sütünü emdiğim koyunlardan, gücümün ve güzelliğimin neşesi içinde tosladığım tekelerden daha fazla yalan söylemezdim. O zamanlar hiç yalan söylenmezdi. Koyunların postları henüz aldatici renklere bürünmeyi öğrenmemişlerdi. O zamandan beri ruhum hiç değişmedi. Bak, Satürn'ün altın yaldızlı günlerindeki gibi çıplığım. Sonra ruhum da, bedenim gibi örtülere sahip değildir. Hiç yalan söylemem. Galiléen karşısında birilerinin Havva, kimilerinin de Pyrrha adını verdikleri, bu iki isim altında kutlu sayılmanın uygun düştüğü şu anneden çıkmaksızın, kutsal bir hale gelişimde ne olağanüstülük buluyorsun? Ermiş Michele de asla bir kadından doğmamıştır. Onu tanırım ve bazen aramızda konuşuruz. Gargan Dağı'nda sığırtmaç olduğu zamanı anlatır bana...

Fra Mino, satirin sözünü kesti:

– Dağla aynı adı taşıyan Gargan adlı bir kişinin sığırlarına bakmış olduğu için, ermiş Michele'in sığırtmaç olduğunun söylenmesinden acı çekemem. Ama, anlat bana ihtiyar, sen nasıl kutsandın?

– Kulak ver, dedi tekeayaklı. Merakın giderilmiş olacak.

“İnsanlar, Doğu'dan Arno'nun ılıman vadisine geldikleri zaman, Galiléen'in Jüpiter'i tahtından indirmiş olduğu haberini verip, köylülerin küçük kilden tanrıçalar ve yazılı tabletler astıkları

meşeleri köklediler. Kutsal pınarlara haçlar diktiler ve çobanların peri mağaralarına sunu halinde şarap, süt, çörekler götürmelerini yasakladılar. Kır tanrıları, panlar ve orman perileri halkının bundan çok onuru kırıldı. Halk öfke içinde, yeni tanrıyı getirenlere saldırdı. Havariler, gece kuru otlardan yataklarında uyurlarken, peri kızları sakallarını çekiştirmeye geliyorlardı. Genç kır tanrıları gizlice, ermiş kişilerin ahırına girip, eşeklerinin kuyruğundaki kılları yoluyorlardı. Safça kötülüklerini etkisiz bırakmayı, onları boyun eğmeye teşvik etmeyi boşuna denedim. ‘Çocuklarım’, diyordum onlara, kolay oyunların ve alaycı gülüşlerin zamanı geçti. Düşüncesizler beni hiç dinlemediler. Başlarına felaket geldi.

“Ama ben, Satürn’ün hükümdarlığının bittiğini görmüş olarak, Jüpiter’in yok olmasını da doğal ve doğru buluyordum. Büyük tanrıların düşüşüne razı oluyordum. Galiléen’in habercilerine karşı gelmedim. Hatta onlara küçük hizmetlerde bile bulundum. Orman patikalarını onlardan daha iyi bildiğimden, dut ve erik toplayarak, yapraklar üzerinde, mağaralarının eşğine bırakırdım. Onlara yağmurkuşu yumurtaları da sunardım. Sonra bir kulübe yaptıklarında, onlara sırtında odun ve taş taşırdım. Karşılık olarak, onlar da alnıma su dökerler, Hazreti İsa’dan bana huzur dilerlerdi.

“Onlarla birlikte ve onlar gibi yaşıyordum. Onları sevenler, beni de seviyorlardı. Böylece onları onurlandıranlar, beni de onurlandırıyorlardı. Ermişliğim, onlarınkiyle eşit gibi görünüyordu.

“Sana söylediğim gibi, oğlum, o sırada bir hayli yaşıyordum. Güneş, uyuşmuş organlarımı pek güç ısıtıyordu. Artık, taze ve uyumlu yaprak tacımı kaybetmiş olarak, oyulmuş yaşlı bir ağaçtan başka bir şey değildim. Sonbaharın her geri gelişi, enkaz halini almamı hızlandırıyordu. Bir kış sabahı, beni yol kenarına hareketsiz uzanmış buldular.

“Piskopos, yanında rahipleri ve tüm halk olduğu halde, cenaze törenimi yaptı. Sonra, üzeri üç kez haç tasviriyle işaretli, ön yüzünde üzümlerden bir çelenk içinde KUTSAL SATİR adını taşıyan beyaz mermerden büyük bir lahite konuldum.

“O çağda, oğlum, mezarlar yolların kıyısında bulunurdu. Be-

nimkine, Floransa yolu üzerinde kentten iki mil uzakta yer verildi. Mezarımın üstünde genç bir çınar yetişti. Arasından ışığın sızdığı bir gölgeyle, kuş ötüşleri, cıvıldaşmalar, tazelik ve sevinçle örttü mezarımı. Yakında dereotlarından serili yatak içinde bir pınar akıyordu; genç oğlanlar ve kızlar birlikte yıkanmak üzere gülüşerek oraya gelirlerdi. Bu sevimli çevre, kutsal bir yerdi. Genç anneler küçük çocuklarını oraya getirir, güçlü olmaları için kol ve bacaklarıyla anıtın mermerine dokundurturlardı. Mezarıma getirilen yeni doğmuş çocukların, günün birinde kuvvet ve cesaret bakımından başkalarına üstünlük sağlayacağı, ülkenin ortak inancıydı. Bu nedenledir ki, kibar Toscana ırkının çiçeği bana gönderilirdi. Köylüler de, doğurgan olmaları umudu içinde, dişi eşeklerini bana getirirlerdi. Hatırama büyük saygı gösteriliyordu. Her yıl ilkbahar geldiğinde, piskopos, kilise heyetiyle birlikte bedenimin üzerinde dua etmeye gelirdi. Uzakta, kırların otları arasından, haçlarla ve kalın mumlarla tören alayını, lâl rengi sayvanı ve ilahiler söylendiğini gördüm. İyi kral Bérenger zamanında durum böyleydi, oğlum.

“O sırada satirler ve dişi satirler, kır tanrıları ve periler başıboş ve sefil bir yaşam sürdürüyorlardı. Onlar için artık ne çimenler, ne çiçek kolyeleri, ne de süt, un ve bal sunuları vardı. Birkaç keçi çobanının, zaman zaman, ağzı böğürtlen çalıları ve dikenler altında gözden silinmiş kutsal mağaranın eşigine gizlice küçük bir parça peynir bırakırdı. Zaten bu kısıtlı armağanları da tavşanlar ve sincaplar yemeye gelirdi. Ormanlarda ve loş inlerde oturan periler, Doğu’dan gelen havariler tarafından evlerinden kovulmuşlardı. Onların geriye dönememeleri için de, Galiléen Tanrısı’nın rahipleri ağaçların ve taşların üzerine büyümlü bir su döküyorlar, sihirli sözleri dile getiriyorlar, ormanların kavşaklarına haçlar dikeyiyorlardı. Çünkü yavrum, Galiléen okuyup üfleme sanatında bilgindi. O, formüllerin ve işaretlerin erdemini Satürn ve Jüpiter’den daha iyi biliyordu. Böylece kırların yoksul tanrısal varlıkları, kutsal ormanlarına bir daha sığınma olanağı bulamadılar. Bir zamanlar ayağını gürültüyle anavatan toprağına vuran tüylü tekeayaklılar topluluğı, artık güneşin dağıttığı sabah pusu gibi, yamaçların böğründe sürünen solgun ve sessiz bir gölgeler bulutundan başka bir şey değildi.

“Tanrısal kin tarafından, sanki öfkeli rüzgâra yenik düşürülmüş bu hayaletler, her gün yolların tozunda burgaçlar oluşturmuyorlardı. Gece, onlara daha az düşmandı. Karanlık, tümüyle Galiléen tanrısına ait değildi. O, geceyi cinlerle paylaşmaktaydı. Tepelere gölge çöktüğünde, kır tanrıları ve tanrıçaları, periler ve panlar, yolun kıyısındaki mezarların kenarına sığınmaya geliyorlardı. Orada, mahşeri güçlerin dingin imparatorluğunda, biraz da istirahatini tadını çıkarıyorlardı. Kutsal bir ataya ait oluşuyla, benim mezarımı diğerlerine tercih ediyorlardı. Çok geçmeden, hepsi Güney’e bakan, hiç yosun tutmayan ve sürekli kuru saçak bölümünün altında toplanıyorlardı. Çok küçük ve kalburdan dökülen tanelere benzer hale geldiklerinden, orada kolayca yer buluyorlardı. Ben de, sessiz odamdan çıkarak, mermer kiremitlerin korumasında aralarına oturup, zayıf bir soluğun sesiyle Satürn ve Jüpiter’in günlerini nağmelendirirdim. Bu, onlara geçmiş büyük mutluluğu anımsatırdı. Diana’nın bakışları altında, aralarındaki eskil oyunların hayaline verirlerdi kendilerini. Geç vakte kalmış bir yolcu, ayın altında, kırların buğusunun yanılgısıyla, aşıkların birbirine karışmış bedenlerini gördüğünü sanırdı. Oysa bu, hafif bir pustan başka bir şey değildi. Soğuk onları çok kötü etkilerdi. Bir gece, kırlar karla kaplı olduğu sırada, peri kızları Églé, Néère, Mnais ve Mélibée, içinde oturduğum dar ve loş odaya mermerin çatlaklarından süzöldüler. Arkadaşları da toplu halde onları izledi. Kır tanrıları da peşlerine takılıp, çok geçmeden onlara katıldı. Evim, onların da evi oldu. Güzel gecelerde, ormana gitmenin dışında artık dışarıya çıkmıyorduk. Üstelik, horozların ilk ötüşünde geri dönmekte acele ederlerdi. Çünkü yavrum, sana bildirmeliyim ki, bu dünyada, boynuzlu ırktan olanlar içinde sadece benim, gün ışığında ortalıkta görünme iznim bulunuyor. Bu, kutsallık durumuma bağlı bir ayrıcalıktır.

“Kabrim, kırsal kesimde oturanlara görülmemiş saygı esinletiyordu. Genç anneler, emzirdikleri bebeklerini getirip, kollarının arasında çıplak olarak bana uzatıyorlardı. Ermiş François’ın oğulları, bölgeye yerleşmeye geldikleri ve tepenin yamacına bir manastır yaptırdıkları zaman, başpiskopostan mezarımı nakledip, manastırın kilisesinde korumak için izin istediler. Onlara bu kayra yapıldı; büyük törenle hâlâ dinlendiğim San Michele kili-

sesine nakledildim. Bu, benim için çok büyük bir onurdu. Ama, itiraf edeyim ki, şafak vakti başları üzerinde üzüm, incir ve patlıcan sepetiyle köylülerin geçtiğini gördüğüm büyük yolu özledim. Zaman, özlemlerimi o günden beri hafifletmedi; şimdi de Kutsal yoldaki çınarın altında olmak isterdim.

“Yaşamım böyledir, diye ekledi yaşlı tekeayaklı. Yaşamım, dünyanın her çağı boyunca gülüp oynayarak gizlice akıp gitti. Eğer buna bazen bir parça hüznü karıştırsa, tanrılar böyle istediği içindir. Ey oğlum, dünyanın sahipleri olan tanrılar kutsayalım!”

Fra Mino, bir süre düşüncelere daldı. Sonra:

– O lanetli gecede, San Michele Kilisesi’nde gördüklerimin anlamını şimdi kavıyorum, dedi. Yine de aklımda bir nokta karanlık kalıyor. Söyle bana ihtiyar, seninle birlikte oturan ve kendilerini kır tanrılarına sunan şu peri kızları, bana geldiklerinde neden tiksindirici ihtiyar kadınlara dönüştüler?

– Yazık! Oğlum, diye yanıtladı kutsal Satyre, zaman ne insanları, ne de tanrılarını bağışlar. Bunlar, sadece geçici insanların belleklerinde ölümsüzdür. Gerçekte, onlar yaşların ilerlediğini duyumsar ve yüzyıllarla onarılmaz çöküşlerine doğru eğilirler. Periler de kadınlar gibi yaşlanır. Yabani gül kozalağına dönmeyen, gül goncası yoktur. Cadiya dönüşmeyen peri kızı da bulunmaz. Küçük ailemin çılgınca oynaşmalarını hayranlıkla seyrettiğine göre, geçmiş gençliklerinin anısının, sevişme sırasında peri kızlarını ve kır tanrılarını hâlâ süslediğini ve canlanmış ateşlerinin güzelliklerine hayat verdiğini görebildin. Ama çok geçmeden yüzyılların harabeleri yeniden ortaya çıkıyordu. Yazık! Çok yazık! Peri kızlarının ırkı yaşlı ve çökmüştür.

Fra Mino, yeniden sordu:

– İhtiyar, gizemli yollardan sonsuz mutluluğa ermiş olduğun doğruysa, anlamsız da olsa, kutsal olduğun gerçekse, mezarında bu Tanrı’ya saygı göstermeyi hiç bilmeyen ve ahlaksızlıklarıyla Efendi’nin evini kirleten bu gölgelerle nasıl oturuyorsun? Yanıt ver, behey ihtiyar!

Fakat kutsal tekeayaklı yanıt vermeden, yavaşça boşlukta kayboldu.

Kaynağın kenarında, yosunlu taşın üzerinde oturan Fra Mino,

az önce dinlediği söylevi derince düşündü ve koyu karanlıkların ortasında, hayranlık uyandırıcı aydınlıklar buldu.

– Bu kutsal Satyre, sahte tanrıların tapınağında, milletlere Kurtarıcı’yı haber veren Sibylle’le kıyaslanabilir, diye düşünüyordu. Ayaklarının mahmuzlarına bulaşmış eskil yalanların çamuru hâlâ duruyor; ama alnı ışıktaki yükseliyor, dudakları gerçeği itiraf ediyor.

Kayın ağaçlarının gölgesi yamacın otları üzerinde uzanıyordu ki, keşiş taşın üzerinden kalkıp, Ermiş François’nın oğullarının manastırına ulaşan patikadan aşağıya yürüdü. Ama suların üzerinde uyuyan çiçeklere bakmayı göze alamıyordu. Çünkü onlarda peri kızlarının hayalleri bulunuyordu. Çanların Ave Maria’yı çaldığı saatte hücrelerine girdi. Oda küçük ve beyazdı; sadece bir yatak, bir tabure ve yazarların kullandığı şu kapaklı yüksek bir yazı masasıyla döşenmişti. Duvara, bir zamanlar gezgin bir tarikat kardeşi, Giotto’nun tarzında, Haç’ın eteğinde Meryemler’i resmetmişti. Bu resmin altında, mengene lataları gibi koyu renkte ve parlak küçük bir rafta kitaplar bulunuyordu. Kitaplardan bazıları kutsal, bazılarınsa dinle ilgisi yoktu. Çünkü Fra Mino, insanoğlunun tüm yapıtlarında Tanrı’yı kutsayacak şekilde, eskil ozanları inceliyordu. Fra Mino, Mantuan milletlere ‘*Jam redit et Virgo*’ dediğinde, Kurtarıcı’nın doğumunu peygamberliğe özgü kılmış olan Virgile’i şükranla anıyordu.

Pencerenin kenarındaki kaba çini vazodan, tek bir zambak uzanıyordu. Fra Mino, zambakların kupası içinde altın tozundan yazılı kutsal Bakire’nin adını okumaktan hoşlanırdı. Çok yüksekteki açık pencere, geniş değildi. Ama oradan, mor dağların üstündeki gökyüzü görünürdü.

Mino, yaşamının ve arzularının bu tatlı mezarına kapatılmış olarak, çalışmalarına dalmayı âdet edindiği, tepesinde çifte raf yükselen yazı masasının önüne oturdu. Parşömen kağıtlarını, resim fırçalarını, boya tüplerini ve altın tozunu saklayan küçük dolabın yanına tutturulmuş hokkaya kamış kalemini batırarak, Efendi’nin hatırına sineklerin kendisini rahatsız etmemesi için dua etti. San Michele Kilisesi’nde kötü geçen gece boyunca tüm görmüş ve duymuş olduğu ilişkiyi ve aynı gün korudaki kayna-

ğın yanında olanları yazmaya başladı. Parşömenin üzerine önce şu satırları karaladı:

İşte, alt düzeydeki rahipler rütbesinden Fra Mino'nun gördüğü ve duyduğu. O, bunları sadık kişilerin eğitimi için anlatıyor. Hazreti İsa'nın takdisine ve İsa'nın mutlu küçük yoksulu, ermiş François'nun şanına. Amin.

Sonra hiçbir şeyi atlamaksızın, cadı halini alan peri kızlarından ve ormanda eskil bir flütün son bir iniltisi, kutsal bir arpın son nağmeleri gibi mırıldayan sesiyle boynuzlu ihtiyardan ne gözlemlemişse yazılı olarak sıraladı. Yazdığı sırada kuşlar ötüştüyordu; gece yavaşça günün güzel renklerini silerek çöktü. Keşiş lambasını yaktı ve yazmaya devam etti. Bilgi edinmiş olduğu harika olayları naklettikçe, bunların edebi ve ruhsal anlamlarını ortaçağ okulu kurallarına göre açıklıyordu. Kent surlarını ve kulelerini güçlü kılmak için takviye ettikleri gibi, savlarını Kutsal Kitap'tan derlediği öykülerle destekliyordu. Almış olduğu eş benzeri olmayan Tanrı esiniyle sonuçlar çıkardı: Birincisi, Hazreti İsa tüm yaratıkların Efendi'sidir; insanların olduğu kadar Satyreler'in ve Panlar'ın da Tanrı'sıdır. Bu nedenledir ki, ermiş Jérôme çölde at gövdeli santorların Hazreti İsa'ya günah çıkarttıklarını gördü. İkincisi, Tanrı, kendilerini kurtarabilmeleri için putataparlar gerçeğin bazı ışıklarını ilettili. Aynı zamanda, Cumane, Egyptienne ve Delfik gibi bilici kadınlar, putatapar topluluğunun karanlıklarında, Yemlikten Beşik, Değnekler, Kamış Asa, Dikenli Taç ve Haç'ı ortaya çıkarttılar. Bu nedenledir ki, ermiş Augustin, bilici kadın Eritre'ye Tanrı katında el verdi. Fra Mino, bunları kendisine öğrettiğinden dolayı Tanrı'ya şükranlarını sundu. Virgile'in seçkinler arasında oluşu, kalbini büyük bir sevinç doldurdu. Son yaprağın altına coşku içinde şöyle yazdı:

İşte, Hazreti İsa'nın yoksulu, rahip Mino'nun mahşer günü. Hazreti İsa'nın bilgelere ve eskil ozanlara ahireti bağışladığının işareti olarak, ermişlerin halesini Satyre'in boynuzlu alnında gördüm.

Fra Mino görevini tamamladığında gece epey ilerlemişti. Mino, biraz dinlenmek için yatağına uzandı. Uyuklamaya başladığı anda, ihtiyar bir kadın ayın parıltısı içinde pencereden girdi. Ra-

hip, San Michele Kilisesi'nde görmüş olduğu cadıların en korkuncunu anımsadı.

– Miniğim, dedi cadı kadın, bugün ne yaptın? Sırlarımızı hiçbir zaman açığa vurmaman konusunda ben ve kız kardeşlerim seni uarmıştık. Çünkü ihanet edersen, seni öldürteceğiz. Buna çok üzülürüm; çünkü seni şefkatle seviyorum.

Cadı, onu kollarının arasına aldı; “göklerin tanrısal Adonis'i” ve “küçük beyaz eşeğim” diyerek, ateşli okşamalarda bulundu.

Rahip, kendisini tiksintiyle itince de:

– Çocuk, dedi, gözlerim kırmızı halkalarla çevrili olduğu, burun deliklerim, kokladığı kekre ve pis kokulu sıvılar tarafından kemirildiği, çenelerimde bir tek kara biçimsiz dişim bulunduğu için beni hor görüyorsun. Senin Née're'nin bugün böyle olduğu doğrudur. Ama beni seversen, senin tarafından ve senin için, dünyanın çiçekli gençliği içinde, gençliğim çiçeklerle bezenediği zaman, Satürn'ün altın yaldızlı günlerindeki halime döneceğim. Ey benim genç tanrım, eşyanın güzelliğini veren aşktır. Beni güzel kılmak için sana biraz cesaret gerekiyor. Haydi Mino, güçlen artık!

Hareketlerin eşliğindeki bu sözler üzerine tiksinti ve dehşet içine düşen Fra Mino, kendinden geçtiğini hissetti ve yatağından hücresinin döşemesine kaydı. Yere düşerken, hâlâ yarı açık göz kapaklarının arasından, çıplak bedeninin üzerine süt gibi yayılan kusursuz bir peri kızının hayalini görür gibi oldu.

Rahip, sabahın geç vaktinde, yere düşüşü yüzünden her tarafı ağrıyarak uyandı. Akşam karaladığı parşömen kağıtları yazı masasının üzerini örtüyordu. Onları yeniden okudu, katladı, mühürledi, giysisinin altına yerleştirdi. Cadıların ona iki kez yaptığı tehditlere aldırış etmeksizin, sarayının mazgalları kentin ortasında yükselen senyör piskoposa, Tanrı esinlerini vermeye gitti. Piskoposu, büyük salonda, paralı askerlerinin arasında mahmuzlarını takarken buldu. Çünkü yüce din adamı, Floransa'nın Alman yanlılarıyla savaş halindeydi. Başpiskopos, keşiş hangi konunun kendisini oraya getirdiğini sordu. Durumu öğrenince de, Fra Mino'dan ilişkisini hemen okumasını istedi. Fra Mino bu isteğe uydu. Senyör piskopos, okumayı sonuna kadar dinledi. Görüntülerde, özelliği bulunan açıklıklar yoktu; ama yüce kişi ima-

nın çıkarları uğruna ateşli bir telaşa kapılmıştı. Bir gün bile yitirmeden, savaşının gereksinimlerine bile aldırış etmeden, on iki din bilimleri ve dinsel yasalar hukuku uzmanını bu işle görevlendirip, elde edecekleri sonuçları kendisine bildirmeleri için baskı yaptı. Uzmanlar, hassas bir inceleme sonunda, bu arada Fra Mino'yu birçok kere sorguya çekmeyi de ihmal etmeden, San Michele Kilisesi'ndeki kutsal Satyre'in mezarının açılmasını ve orada olağanüstü cin kovma ayinleri yapılmasını uygun gördüler. Bir Fransisken papazının ciddiyetten uzak ve yeni savları halinde olan, ama yine de biraz tehlikeli görülmesi eğilimiyle, Fra Mino'nun ortaya attığı öğretinin görüşleri konusundaysa resmi açıklama yapmadılar.

Uzmanların görüşüne ve senyör piskoposun emrine uygun olarak kutsal Satyre'in mezarı açıldı. İçinde biraz külden başka bir şey yoktu. Papazlar, bu külün üzerine okunmuş sudan dökünce, güçsüz iniltilerin işitildiği beyaz bir buhar yükseldi.

Fra Mino, bu dinsel törenin gecesi rüyasında, cadıların, yatağının üzerine eğilip, kalbini söktüklerini gördü. Sabahın erken bir saatinde, şiddetli ağrılarla ve kavurucu bir susuzlukla tükenmiş olarak uykudan kalktı. Beyaz güvercinlerin su içtiği manastır kuyusuna kadar ayaklarını sürüdü. Ama yalağın çukurunu dolduran sudan henüz birkaç damla içmişti ki, kalbinin bir sünger gibi kabardığını hissetti. "Tanrım!" diye mırıldanarak soluksuz öldü.

Jules Lemaitre'e

II

MESSER GUIDO CAVALCANTI

Messer Cavalcate'nin oğlu, Guido Cavalcanti, dünyanın en sevimli, en anlayışlı insanlarından biriydi, üstelik doğa felsefesiyle de yakınlığı olan bilgili, eğlenceli bir kimseydi, bu özelliği dolayısıyla Epikuros felsefesine bağlanmıştı, açık konuşmayı seven, tanrının varlığına inanmayan, halkın gönlüne göre davranan, güldürücü, yaşamın tadını çıkarmayı, herkesin gözüne girmeyi beceren, becerikli, işbilir bir gençti.

Messer Guido Cavalcanti, yirmi yaşında, tüm Florantinalı soyluların en sevimlisi ve en yakışıklısıydı. Uzun siyah saçlarının taşıdığı başlığının altından mor menevişli bukleleri alnına dökülüyor, altın parıltılı gözbebeklerinden göz kamaştırıcı bir ışığın huzmeleri fışkırıyordu. Herkül kollara, peri kızının gibi ellere sahipti. Omuzları geniş, bedeni ince ve kıvraktı. Huysuz atlara binmekte, ağır silahları kullanmakta olduğu kadar başarılıydı. Halka oyununda da rakipsizdi. San Giovanni'de olsun, San Michele'de olsun, ayın dinlemek için kentin sokaklarından geçerken ya da çiçeklerin güzel bir resim gibi renklendirdiği kırlarda Arno kıyısında gezinirken, yakınından geçen soylu kadınlar yüzleri kızarak birbirlerine, "İşte, Senyör Cavalcante de' Cavalcanti'nin oğlu Messer Guido. Gerçekten, ermiş Jorj güzelliğinde biri!" demeden edemezlerdi. Sandro Bujamonte'nin karısı

Madonna Gemma'nın, günün birinde dadısını, onu tüm ruhuyla sevdiğini ve uğruna ölecek derecede aklından çıkaramadığını anlatması için ona yolladığı söylenir. O, aynı şekilde, Floransa'nın genç senyörlerinin oluşturduğu arkadaş topluluklarında da çok aranırdı. Genç soylular oralarda, birlikte yemek yerler, oyun oynarlar, birlikte ava giderler, bazen tümüyle benzer giysiler giyecek kadar birbirlerini severlerdi. Ama o, kadın meclislerinden ve genç erkek topluluklarından uzak durur, mağrur ve vahşi mizacıyla sadece yalnızlıktan hoşlanırdı.

Çoğu kez gündüzleri odasına kapanıp kalır ve solgun gökyüzünde ilk yıldızların titrediği saatte, bir başına Ema yolunun pırnalları altında dolaşmaya giderdi. Rastlantı eseri kendi yaşından atlılarla karşılaşırse hiç gülümsemez, sadece birkaç söz etmekle yetinirdi. Dahası, bu sözler her zaman anlaşılabilir de olmazdı. Bu garip tutum ve bu iki anlamlı laflar arkadaşlarını üzmekteydi. Messer Betto Bruneleschi bu duruma herkesten fazla üzülmekteydi çünkü Messer Guido'yu içtenlikle seviyordu. En tutkulu arzusu, onu, kendisinin de keyif ve onur duyduğu Floransa'nın pek zengin ve pek yakışıklı soylularının toplanmış olduğu derneğe çekmekti. Çünkü Messer Betto Bruneleschi, şövalyeliğin nadide bir çiçeği ve Messer Guido'dan sonra tüm Toscana'nın en usta süvarisi olarak kabul edilirdi.

Messer Guido bir gün, Saint-Dominique tarikatına bağlı keşişlerin, Rumlar tarafından getirilmiş birçok kitabın korunduğu Santa-Maria-Novella'nın sundurmasından giriyordu ki, o sırada oradan geçmekte olan Messer Betto, dostunu heyecanla çağırırdı:

– Hey, Guido'cuğum, böyle nereye gidiyorsunuz, sizi tepelerde kuş avlamaya davet eden bu ıslıl ıslıl günde, şu manastırın loşluğuna saklanmaya mı? Arezzo'daki evime gelme lütfunda bulunun; gülümseyişinizi görmenin zevkine varmak için size flüt çalarım.

Messer Guido, başını çevirmeye tenezzül etmeden yanıtladı:

– Sonsuz teşekkürler! Hanımımı görmeye gidiyorum.

Sonra kiliseye girip hızlı adımlarla ilerledi. Dışarıda atının üstünde az önce duyduğu şeyin şaşkınlığı içinde donakalan Messer Betto kadar, sunağın üstüne yerleştirilmiş kutsal tasvire de pek aldırış ettiği yoktu. Manastıra basık bir kapıdan dalıp, duvar

boyunca yürüdü ve Fra Sisto'nun melek tasvirleri boyamakta olduğu kütüphaneye ulaştı. Orada, rahibe selam verip, üstün çakma menteşeli büyük bir kasadan Konstantinopolis'ten yeni gelmiş kitaplardan birini çekti ve masanın üzerine koyarak sayfalarını karıştırmaya başladı. Bu, tanrısal Platon tarafından eski Yunanca'yla kaleme alınmış bir Aşk derlemesiydi. İçini çekti, elleri titredi, gözleri yaşlarla doldu.

– Yazık! diye mırıldandı. Bu anlaşılmasız işaretlerin altında ışık var ve ben onu göremiyorum!

Böyle söyleniyordu; çünkü o zamanlar Yunan dili Batı'da bütününü kaybolmuştu. Uzun süre inledikten sonra kitabı eline aldı, sanki güzel bir kadının tabuttaki cenazesiymiş gibi, onu öpe- rek demir kasaya koydu. Sonra, Fra Sisto'dan Cicero'nun söylevlerinin elyazmasını istedi. Onu, bahçenin servilerinden süzülen akşamın gölgeleri kitabın yapraklarına yarasa kanatlarını yarıncaya kadar okudu. Çünkü, bilmek gerekir ki, Messer Guido Cavalcanti eski yazarların yapıtlarında gerçeği arıyor ve insanın kendini ölümsüz kılacağı sarp yolları bulmaya özeniyordu. O, soylu bulma arzusunun tutkunu olarak, Erdem'e yönelen Aşk üzerine eski bilgelerin öğretilerini ağıtlar haline koyuyordu.

Birkaç gün sonra, Adimariler'deki gezi yerinde buğdaylar arasında tarlakuşlarının öttüğü sabahın erken bir saatinde, Messer Betto Bruneschi onu evinde ziyarete geldi. Adam, Messer Guido'yu hâlâ yatakta yatar buldu. Onu sarılıp öptükten sonra, şefkatle dedi ki:

– Guido'cuğum, Guido'cuğum, beni sıkıntıdan kurtarın. Geçen hafta bana kilisedeki ve Sainte-Marie-Nouvelle Manastırı'ndaki hanımınızı ziyaret edeceğinizi söylediniz. O günden beri bu sözleri, ne anlama geldiğini bulamadan, kafamda evirip çeviriyorum. Bana bunları açıklamadığınız sürece, rahat edemeyeceğim. Mademki bir hanım söz konusu, gizliliğinizin elverdiği kadarıyla, sözlerinizi bana anlatmanız için size yalvarıyorum.

Messer Guido gülmeye başladı. Dirseğini yastığa dayayıp, Messer Betto'nun gözlerinin içine bakarak.

– Dostum, dedi, size sözünü ettiğim hanım bir mekandan daha fazlasına sahiptir. Beni, ziyarete giderken gördüğünüz gün, onu Santa-Maria-Novella'nın kütüphanesinde buldum. Kötü ta-

lihten dolayı da, söylencelerinden ancak yarısını anladım. Çünkü o, sevilesi dudaklarından bal gibi dökülen iki dilde konuştu benimle. Önce, Yunanlar'ın anlayamadığım diliyle bana bir söylev verdi. Sonra, Latinler'in hayran olunacak bilgece konuşmasıyla beni laf sağnağına tuttu. Ve ben sohbetinden o kadar memnun oldum ki, onunla evlenmek istiyorum.

Messer Betto:

– En azından, dedi, Konstantinopolis imparatorunun kuzeni ya da öz kızıdır, Messer Guido: Ona ne ad veriyorsunuz?

– Her ozanın sevgilisine verdiği gibi bir aşk adı koymak gerekirse, diye yanıtladı, aşıklara Erdem'in yolunu gösterecek Megarlı Diotim'in anısına, Diotim diyeceğim ona. Ama o, halk arasında kendine Felsefe adını veriyor. Bu, bulunabilecek en kusursuz eştir. Ondan başkasını asla istemiyorum. Tanrılara yemin ederim ki, bilgiye son veren ölüme kadar ona sadık kalacağım.

Bu sözleri işiten Messer Betto eliyle alnına vurarak:

– Baküs aşkına, bu muammaya akıl erdirememiştim! dedi. Siz, dostum Guido, Floransa'nın kızıl zambağı altında şimdiye kadar parlamış en keskin zekasısınız. Bu derece yüksek bir hanımı kendinize eş almanızdan dolayı sizi kutlarım. Bu birliktelikten kuşkusuz kalabalık bir dizi ağıt, ezgi ve deyiş çıkacaktır. Bu güzel çocukları, flütümün sesindeki tatlılık gücü ve soylu istenceyle vaftiz edeceğime söz veriyorum. Bu ruhsal düğünün, zamanı geldiğinde, tensel bakımdan kentin herhangi bir onurlu hanımıyla evlenmenizde size engel olmayacağı için de bir o kadar sevinç duyuyorum.

Messer Guido:

– Bunu hiç ummayın, diye yanıtladı. Akıllılık düğünüyle yücelen kişiler, evliliği, büyük senyörleri, tacirleri ve zanaatkârları içeren adi inançsızlığa bırakmak zorundadırlar. Dostum Betto, eğer benim gibi Diotim'imle sıkça görüşseydiniz, onun insanları ikiye ayırdığını öğrenirdiniz. Birileri bedenleriyle verimli olur, çocuk kuşakları sağlayan bu kaba ölümsüzlükten ötesine çaba harcamazlar; kimileri de, ruhun kavradığına ve ruhun üretmesine uygun düşene, yani Güzel ve İyi'ye çaba harcar. Benim Diotim'im ise bunları yapmamı istedi. Onun arzusuna karşı, çabuk üreyen kabalıkları asla taklit etmeyeceğim.

Messer Betto Bruneleschi, bu çözümlemeyi asla onaylamıyordu. Dostuna, yaşamda farklı yaşlara göre çeşitli durumlara uyum sağlamak gerektiğini örnekledi. Zevk çağından sonra tutku çağı geliyordu. Gençliğin tükenişinde, sanat ve özgürlük muhafızlığı, halk temsilciliği ya da adalet bayraktarlığı gibi Cumhuriyet'in büyük görevlerine ulaşıldığı, varlıklı ve soylu bir aileyle birliktelik ilişkisinin kurulması yerinde olurdu.

Ama dostunun, nasihatlerini acı bir ilacın uzatılışı gibi, dudaklarını tiksintiyle büzerek karşıladığını gören Messer Betto, onu kızdırmamak için bu konuda daha fazla söz etmedi. Bu sorununu, gücüyle istekleri değiştiren zamana bırakmanın akıllıca olduğunu düşünerek, sonunda daha kararlı çözümlemelere yöneldi.

– Soylu Guido, diye konuştu neşeyle, hanımın en azından güzel kızlarla birlikte zevk almana ve bizim eğlencelerimize senin de katılmana izin verir, değil mi?

Messer Guido:

– O, bunun için, yatağımın ayak ucunda uyuduğunu gördüğün şu küçük köpeğin sokakta yapabileceği buluşmalardan daha fazla bir kaygı duymaz, diye yanıtladı. Olayın içinde, kendinizin hiç değer vermemeniz kaydıyla, bunlar önemsiz şeylerdir.

Messer Betto, bu küçümsemelerden dolayı biraz incinmiş olarak oradan ayrıldı. Dostuna karşı sevecenliğini koruyordu. Tüm kış boyunca hayranlık uyandırıcı bir cömertlikle sunduğu zevk ve eğlence önerilerini de fazla ısrar etmemek zorunda olduğuna aklı yattı. Ama arkadaş çevresindeki soylu kişiler, senyör Cavalcante de'Cavalcanti'nin onlarla düşüp kalkmayı reddeden oğlunun kendilerine yaptığı hakareti hoşgörüsüzlükle anımsıyorlardı. Onun, keşişler ve fareler gibi parşömen kağıtlarını doldurma azmiyle sonunda onlara benzeyeceğini, kara bir külahın altında sivri bir burun ile üç uzun bıyık kılından başka bir şeyinin görünmeyeceğini söyleyerek, çalışmalarını ve okumalarını alaya almaya başladılar. Madonna Gemma da, bu görüntüye bizzat şöyle seslenecekti: “Ey Venüs, yüce hanımım! Benim güzel kutsal Jorj'umu kitaplar ne hale koydu! Mızrak yerine, yazmak için kamyı kalem tutmayı yeğliyor.” Messer Guido'yu, mitolojideki

örgücü örümcek kızların ve bayan Felsefe'nin etek içinin hayranı diye adlandırıyorlardı. Üstelik, bu ince alaylarla da yetinmiyorlardı. Onun iyi bir Hristiyan olarak kalması için fazlaca bilgili olduğunu, sihir bilimlerine kendini verdiğini ve cinlerle görüştüğünü duyuruyorlardı.

– Erkek ve dişi iblislerle diyorlardı, tiksindirici ahlaksızlıklar pahasına altın elde etmek için işbirliği yaparken, kimse onun gibi gizlenemez.

Sonunda onu, daha geçenlerde Nopoli'deki bir imparatorun ve Roma'daki bir papanın gözünü kamaştırmış olan, Hristiyan halkları Tanrı'ya ve ölümsüz ruha ilgisiz bir yavru domuz sürüsü haline getirmekle tehdit eden Epikür'ün bu cincilik öğretisini temsil etmekle suçluyorlardı. “Çalışa çalışa iyice ilerlemiş olacak. O, artık Kutsal Üçlem'e inanmayacaktır” diye bir sonuca varıyorlardı. Çıkardıkları bu gürültü, işin en tehlikeli yanıydı; Messer Guido'nun başı belaya girebilirdi.

Messer Guido Cavalcanti, kendisinin ezeli ve ebedi olan şeylere bağlılığı dolayısıyla, derneklerde alaya alındığını iyi biliyordu. Bu nedenle yaşayanlardan kaçıyor, ölüleri arıyordu.

O çağlarda, San Giovanni Kilisesi eski Roma mezarlarıyla çevriliydi. Messer Guido, Ave Maria'da sıkça oraya gidiyor, gece sessizliği içinde yine düşünceye dalyordu. Dolaşan söylentilerdeki, bu güzel San Giovanni'nin Hristiyan kilisesi yapılmadan önce bir putatapar mabedi olduğu inancına katılıyordu. Bu düşünce, eskil gizemlere aşık ruhunu hoşnut ediyordu. Üzerlerine haç işaretinin asla çizilmediği, ama Latince yazılar taşıyan, insan ve tanrı tasvirleriyle süslü bu lahitlerin görüntüsü onu özellikle büyülüyordu. Bunlar beyaz mermerden uzun teknelerdi. Bu teknelerin üzerlerinde şöenler, av partileri, Adonis'in ölümü, Lapidler'le Santorlar'ın savaşı, Hipolit'in iffeti ve Amazonlar seçiliyordu. Messer Guido merakla bu yazıları okuyor ve bu öykülerin anlamını araştırıyordu. Lahitlerden biri onu ötekilerden daha fazla meşgul etmekteydi; çünkü onda, meşale tutan iki Aşk meleği görülüyordu. Bu iki Aşk meleğinin doğasını öğrenmek merak uyandırıcıydı. Öyle ki o, bir gece, alışılandan daha ısrarla hayale dalmışken, mezarın kapağı üzerinde bir gölge yükseldi. Bu, aydınlık veren bir gölgeydi; sanki bir bulutun için-

de ay görülüyor ya da görüldüğü sanılıyordu. Gölge gitgide güzel bir genç kız halini aldı ve rüzgarın salladığı kamışlardan daha tatlı bir sesle dile geldi:

“– Bu mezarda uyuyan kişi benim, dedi genç kız. Adım, Julia Laeta’dır. Ben düğün şölenimde, on altı yıl, üç ay, dokuz gün-lükken ışığı kaybettim. O günden beri ben miyim, yoksa ben de-ğil miyim? Bilmiyorum. Ölülerini sorgulama, yabancı. Çünkü, on-lar hiçbir şey bilmezler; zifiri karanlık bir gece onları sarar. Ve-nüs’ün acımasız coşkularını bilen onlar, sanki sık bir mersin or-manında başıboş geziyor sanılır. Bana gelince, bakire ölen ben, rüyaları olmayan bir uykudayım. Lahit taşıma iki Aşk meleği yonttular. Biri insanlara gün ışığını veriyor, öteki sevecen gözle-rinde ışığı sonsuza kadar söndürmeye geliyor. Aynı yüzlere sa-hipler ve ikisi de gülümsüyor; çünkü doğuş ve ölüş ikiz kardeş-tir. Hepsi ölümsüz tanrılara neşe kaynağıdır. Sözüm buydu.”

Ses, rüzgar kesildiği zamanki yaprakların fısıltısı gibi sustu. Pırıldayan gölge, şafağın tepeleri beyaza boyayan ışıklarında si-lindi; San Giovanni’nin mezarları sabah havasında yeniden dil-siz ve solgun bir hal aldılar. Messer Guido hayal etti:

-- Önceden hissettiğim gerçek, bana göründü. Papazların kul-landığı kitapta, “Efendi, ölümler sana asla şükretmeyecekler” diye yazılı değil mi? Ölüler, ayırdetme yetisine sahip değillerdir. Tan-rısal Epikür, yaşayanları, gelecek yaşamın yararsız yılığısından kurtarma bilgeliğini gösterdi.

Oradan geçen bir atlı kişiler topluluğu, onun derin düşüncele-rin dinginliğini yarıda kesti. Bunlar, Peretola ırmağında turna av-lamaya giden Messer Betto Bruneschi ve arkadaşlarıydı.

– Hey! dedi aralarından Bocca adlı birisi; işte bizi onurlulu-ğumuzdan, soyluluğumuzdan ve neşeli yaşamımızdan dolayı hor gören, filozof Messer Guido. Kendinden geçmiş bir hali var.

Güldürücü bilinen Messer Dore karşılık verdi:

– Sebepsiz değildir bu. Onu gece boyunca sevecenlikle ku-caklayan hanımı ay, tepelerin ardında çobanın biriyle yatmaya gitmiş. Bundan dolayı, adamın içini kıskançlık kemirmiş. Bakın, benzi ne kadar sarı!

Atlarını mezarların önüne sürüp, Messer Guido’nun çevresin-de çember oldular.

Messer Bocca sözü yeniden aldı:

– Dostum Dore, bayan ay, böyle çok kara bir aşık için fazla yuvarlak ve parıltılı. Hanımlarını tanımayı istiyorsanız, kendileri buradadır. O, tahtakurularından çok, akreplerin sokma tehlikesiyle karşılaştığı yataklarında, hanımlarını bulmaya gidiyor.

Messer Giordano:

– Tüh! Tüh! Aşağılık ölü sevicisi! dedi. İşte, bilgi insanı nereye yönlendiriyor! Tanrı inkar ediliyor ve putatapar mezarlıklarında zina işleniyor.

Kilisenin duvarına dayanan Messer Guido, süvarilerin konuşmalarına izin verdi. Onların değersiz beyinlerindeki tüm köpüğü boşalttıkları kanısına varınca:

– At binen Senyörler, dedi gülümseyerek, kendi evinizdesiniz. Sizin konuğunuzum; kibarlık, saldırılarınızı yanıt vermeksizin kabul etmeye zorluyor beni.

Bunları söyledikten sonra lahitlerin üzerinden atlayıp, sakince geri çekildi. Adamlar şaşkınlıkla birbirlerine baktılar. Sonra kahkahadan kırılarık, atlarını mahmuzladılar. Peretolo yolunda dörtlüye gittikleri sırada, Messer Bocca, Messer Betto'ya seslendi:

– Şu Guido'nun aklından zoru olup olmadığından artık kuşkulananmayın. Mezarlıkta, bize kendi evimizde olduğumuzu söyledi. Böyle bir sözü etmek için, insanın akli başında olmaması gerekir.

Messer Betto:

– Doğru, diye yanıtladı. Bu şekilde konuşarak bize ne anlatmak istediğini kavrayamıyorum. Ama ustaca, üstü kapalı konuşmalarla düşüncelerini ifade etmek onun âdetidir. Orada bize, ilgi bulmamız için kırmamız gereken bir kemik attı.

Messer Giordano:

– Tanrı aşkına! diye bağırды, ben o kemiği ve onu atan putataparı köpeğime veririm.

Adamlar, çok geçmeden, ağaran güne doğru turnaların sürü halinde yükseldiği görülen Peretola ırmağına vardılar. Verimli geçen av sırasında, Messer Betto Bruneschi, Guido'nun sözlerini bir an olsun aklından çıkarmadı. Düşüne düşüne bu sözlerin

anlamını buldu. Avazı çıktığıınca bağıarak Messer Bocca'ya seslendi.

– Messer Bocca, şuna bakın! Messer Guido'nun bize anlatmak istediğini şimdi kavıyorum. Bir mezarlıkta, bize kendi evimizde olduğumuzu söyledi. Çünkü cahiller, Epikür öğretisine göre, hiçbir ayırdetme yetisine sahip olmayan ölülerin benzeridir.

Messer Bocca omuz silkerek karşılık verdi. O, bir Flandre tepeli akdoğanını uçurmayı, düşmanlarıyla bıçak oyununu ve bir kızı becermeyi herkesten iyi bilirdi; kendi koşulunda yeterli bilgiler bunlardı.

Messer Guido Cavalcanti birkaç sene daha aşk bilimini incelemeyi sürdürdü. Düşüncelerini, herkesin anlamasına fırsat vermediği şarkılara hapsedti. Bunlardan, zafer günlerinde defne dallarından kuşakta taşınan bir kitap yaptı. Sonra, en saf ruhların asla dünyevi tutkuların katışımından ayrıcalıklı olmadığı gibi, yaşamın herbirimizi dolambaçlı ve bulanık akışında yendiği gibi, o da, gençliğinin dönemecine ulaştı. Messer Guido, tensel zevkler ve bu dünyanın güçleri tarafından baştan çıkarıldı. Tutkulu bir niyet içinde, bir zamanlar Arbia'yı Floransalılar'ın kızıyla kızıla boyamış olan Senyör Farinata degli Uberti'nin kızıyla evlendi. Ruhunun kavurucu gururuyla, vatandaş kavgalarının içine atıldı. Kendine hanım olarak da biri Albigeoislar'ı, öteki Gibelinler'i temsil eden bayan Mandetta'yı ve bayan Giovanna'yı aldı. Bu, Messer Dante Alighieri'nin Sanat ve Özgürlük muhafızı olduğu çağdı. Kent, Beyazlar ve Siyahlar diye iki düşman bölüğe ayrılmış bulunuyordu. Bir gün, önde gelen vatandaşlar, Beyazlar bir tarafa, Siyahlar öteki tarafa ayrılarak, soylu bir hanımın cenaze töreninde hazır bulunmak üzere Frescobaldi Meydanı'nda toplanmışlardı. Büyük bilginler ve şövalyeler, geleneğe göre, yüksek sıralarda yer alıyorlardı. Genç kişiler, onların önünde yerdeki hasırlara oturuyorlardı. Bunlardan biri mantosunu düzeltmek için yerinden kalkınca, karşısında oturanlar onun kendilerini tehdit ettiğini sandılar. Onlar da ayağa kalkıp, kılıçlarını çektiler. Herkes kılıcını kınından çıkardı; ölü kadının akrabaları kavgacıları ayırmakta çok güçlük çekti.

O günden beri Floransa, artık zanaatkarlarının çalışmasıyla kıvançlı bir kent değil, birbirlerini parçalayarak yiyen kurtlarla dolu bir ormandı. Messer Guido, bu korkunç öfkenin içinde yer aldı. Asık yüzü, kaygılı ve vahşi bir hale geldi. Her gün, eskiden ruhun doğası için derin düşünceye daldığı Floransa sokaklarında, Siyahlar'la kılıç tokuşturuyordu. Birkaç kez teninde katillerin hançerini duyumsadıktan sonra, yandaşlarıyla birlikte sürgün edilerek, vebanın kol gezdiği Sarzana'ya kapatıldı. Orada, altı ay ateş ve kin içinde mum gibi eridi. Beyazlar yeniden çağırıldıklarında da, kendi kentine ölüm halinde döndü.

1300 yılında, ermiş bakire Meryem'in Göğe Yükselişi'nin üçüncü gününde, güzel San Giovanni'sine kadar ayaklarını süreyecek gücü buldu. Yorgunluk ve acının etkisiyle bitkin düşmüş olarak, bir zamanlar kendisine putataparların bilinmeyen sırlarını açıklamış bulunan Julia Laeta'nın mezarına uzandı. Bu, çanların çaldığı, güneşin gökyüzüne vedasını havada titreşimlerle duyurduğu saatti. Kır evinden dönen Messer Betto Bruneschi oradan geçerken, mezarların arasında, çökmüş yüzdeki iki akdoğan gözünü gördü. Gençliğindeki dostunu tanıyınca, içini şaşkınlık ve acıma duygusu kapladı.

Ona yaklaştı, onu geçmiş günlerdeki gibi kucaklayıp öptükten sonra içini çekerek konuştu:

– Guidocuğum, Guidocuğum, hangi ateş seni böyle yiyip birtirdi? Yaşamını önce bilimle, sonra da kamu işleriyle ateşe attın. Yalvarıyorum sana, ruhundaki bu kızgın alevi biraz olsun yatıştır. Dostum, kendimizi iyi kullanalım, demirci Riccardo'nun dediği gibi, uzun süre dayanacak bir ateş yakalım.

Ama, Messer Guido Cavalcanti elini dudaklarına götürdü.

– Şışşt! Şışşt! yaptı. Dostum Betto, hiç konuşmayın. Bu dünyada, bana ihanet eden ve benim ihanet ettiğim bunca yararsız aşkın tesellisini bulacağım hanımımı bekliyorum. Düşünmek ve hareket etmek, acımasızca ve boşuna olur. Bunu biliyorum. Dostum Betto, kötülük çok yaşamak değildir; çünkü senin sağlıklı olduğunu görüyorum. Aynı şekilde, çok kişinin de sağlığı yerinde. Kötülük yaşamak değil, yaşadığını bilmektir. Kötülük, öğrenmek ve istemektir. Bereket versin, bunun bir ilacı bulunur. Artık konuşmayalım: Kendisinden hiç zarar görmediğim kadını

bekliyorum. Çünkü onun tatlı ve sadık olduğundan hiçbir zaman kuşulanmadım. Derin düşünceler içinde onun göğsünde uyunmanın ne kadar dingin ve güvenli olduğunu öğrendim. Yatağı ve mekanları konusunda bir alay öykü anlatıldı. Ama ben, kara cahillerin yalanlarına hiç inanmadım. Onun için de, alını çiçeklerle taçlı ve gülümseyen dudaklarla, dostun dosta gelişi gibi bana geliyor.

Messer Guido, bunları söyledikten sonra sustu ve eski mezarın üzerine cansız düştü. Bedeni, fazlaca onurlandırılmadan Sainte-Marie-Nouvelle Manastırı'na gömüldü.

Louis Ganderax'a

III

ŞEYTAN

Spinello onu korkunç ve (yamuk) gerçeküstü yapmak için çok uğraştı. Bu konuda söylendiğine göre onun eliyle çizilen sözkonusu tasvir rüyasında görünüp onu bu kadar çirkin biçimde nerede gördüğünü sormuş.

Floransalı ressam ve mozaikçi Tafi, özellikle, karanlıkların içinde kötülük güçlerinin üstün çıkmasını sağlayan gecenin bu saatlerinde cinlerden büyük korku duyardı. Tafi'nin korkuları hiç de nedensiz değildi. Çünkü o sırada cinler, alt düzeyde bir rahibin ancak otuz vaızda yapabildiği kadar, ruhlarını tek bir tabloda sonuna kadar söküp alan ressamı nefret konusu ediyorlardı. Aslında papaz, inançlılara sağaltıcı bir korku esinletmek için, onlara elinden geldiğince, Davud'un ve Sibylle'in tanıklığı altında, yüzyılı toz etmesi gereken öfke gününü tarif etmekteydi. Sesini kalınlaştırıyor ve meleğin borusunu taklit etmek için ellerinin içine üflüyordu. Ama bu, rüzgar gibi geçip gidiyordu. Halbuki bir kilisenin ya da bir manastırın duvarını kaplayan, yaşayanları ve ölüleri yargılamak için oturmuş Hazreti İsa'yı temsil eden bir resim, günahkarların bakışlarına sürekli hitap ediyordu. Günah işlemiş olanları gözler aracılığıyla ya da başka bir biçimde cezalandırıyordu. Bu, yetenekli ustaların, Floransa'daki Santa-Croce'de ve Pisa'daki Campo-Santo'da tanrısal adaleti res-

mettikleri çağdı. Bu yapıtlar, Tanrıbilimde ve dinsel hukukta çok bilgili olan, eskiden hanımının olağanüstü liyakatiyle canlı girdiği cehennemde, arafta ve cennette yolculuk yapmış Dante Alighieri'nin mısralarıyla ilişkili olarak çizilmişlerdi. Bundan ötürü, resimlerdeki her şey eğitici ve gerçekçiydi; çok ayrıntılı bir gündel yazıyı okumanın, böyle tasvirleri seyretmekten daha az yararlı olduğu söylenebilirdi. Floransalı ustalar da, çiçeklerin bezediği otlar içindeki portakal bahçelerinin gölgesinde, lir ve viola sesleri arasında aşkı söyleşirlerken, Ölüm'ün tırpanıyla beklediği, soylu beylerle bayanları resmetmeye özen gösteriyorlardı. Tanrı'yı unutuşu kadınların dudaklarından içen bu tensel günahkarları yola getirmeye, hiçbir şey bundan daha uygun olamazdı. Ressam, cimrilerin cezalandırılması için, kendisine bir iş siparişinde bulunmuş ve ücretini tam ödemiş piskoposun ya da başrahibenin ağzına doğal halde eriyik altın döken cinleri tasvir ediyordu. Bu nedenledir ki o sırada cinler, Floransalı ressamların, özellikle de ruh becerisiyle başkalarını alt edenlerin düşmanıydı. Onları özellikle, kendilerini kuş ya da balık kafaları, yılan gövdeleri ve yarasa kanatları şeklinde çok iğrenç bir görüntüyle tasvir ettikleri için kınıyorlardı. Onların bu duyguları, Spinello'nun öyküsünde ortaya çıkmış olacaktı.

Arezzo'dan Spinello Spinelli, Floransa'dan sürgün edilen soylu bir aileden gelmişti. Ruhunun kibarlığı doğumuna kadar uzanırdı. Bundan dolayı, zamanının en yetenekli ressamı oldu. Floransa'da önemli çalışmalar gerçekleştirdi. Pisalılar, Giotto'dan sonra, ölümlerin Kudüs'ten getirilmiş topraktaki güllerin altında dinlendiği kutsal manastırın duvarlarını süslemesini istediler ondan. Oysa o, kentlerde uzun zaman çalışıp çok para kazandıktan sonra, kutsal kent Arezzo'yu ve annesini görmek istedi. Arezzolular, Spinello'nun gençliğinde Sainte-Marie de la Miséricorde derneğine kayıtlı olduğunu, 1383 veba salgınında hastaları ziyaret edip, ölümleri gömdüğünü unutmamışlardı. Onu, arzusuna göre, yapıtları aracılığıyla Arezzo'nun şanını tüm Toskana'ya yaymış kişi olarak biliyorlardı. Bu nedenle, kendisini hayli onurlandırarak karşıladılar. Spinello yaşlı çağında hâlâ güç dolu olarak, özgün kentinde önemli görevler üstlendi. Karısı ise ona şöyle diyordu:

– Sen varlıklısın. Dinlen artık. Bırak da senin yerine gençler resim yapmayla ilgilen. Yaşlılıkta dinlenmek akıllılıktır. Yaşamı tatlı ve sofuca bir dinginlik içinde tamamlamak gerekir. Bu, Tanrı'yı hiç durmaksızın Babil gibi putatapar yapıtlar dikmeye isteklendirmektir. Spinello, eğer sıvalarında ve renklerinde inat edersen, orada ruh huzurunu kaybedersin.

Bu ermiş kadın böyle konuşuyordu. Ama Spinello onu dinlemiyordu. Aklından servetini ve ününü artırmaktan başka bir şey geçirmiyordu. Dinlenme yerine, Sant' Agnolo mütevellileriyle, kilisenin cemaat yerini kaplaması ve sayısız kişiyi içermesi gereken bir ermiş Michele öyküsü için fiyat biçti. Bu girişimin içine büyük bir hararetle atıldı. Kutsal Kitap'ta esinlenmek zorunda olduğu yerleri tekrar tekrar okuyup, orada her satırı ve her sözcüğü derinliğine inceliyordu. Her gün atölyesinde resim çizmekle tatmin olmuyor, yatakta ve yemek masasında da çalışıyordu. Akşamları da, surları ve kuleleriyle mağrur Arezzo'nun yükseldiği tepenin eteğinde gezerken, yine derin düşüncelere dalıyordu. Konuları duvarın sıvasına kırmızı kalemle kabataslak çizmeye başladığı sırada, denilebilirdi ki, kafasının içinde başmeleklerin öyküsü tümüyle resmedilmişti. Çok geçmeden bunların kenar hatlarını koyulaştırdı; sonra mihrabın üzerinde, ötekilerden daha gözcü görünmesi gereken sahneyi boyamaya koyuldu. Çünkü orada, zamanın başlamasından önceki zaferde, galip gelen tanrısal ahalinin başkanını yüceltmek uygun düşerdi. Böylece, Spinello, ermiş Michele'i yukarılarda yedi başlı ve on boynuzlu yılanla savaşırken temsil etti. Tablonun alt bölümüne, cinlerin prensi Şeytan'ı, pek korkunç bir canavar görüntüsüyle çizmekten keyif duydu. Elinin altında, yüzler kendiliğinden ortaya çıkıyordu. Umduğunun ötesinde başarılı oldu: Şeytan'ın yüzü öyle iğrençti ki, çirkinliğinin gücünden kaçılıyordu. Bu yüz, ressamı sokakta izledi ve ona evine kadar eşlik etti.

Gece olduğunda Spinello yatağında karısının yanına yatıp uykuya daldı. Uykuda, ermiş Michele kadar güzel, ama kara bir melek gördü. Melek onunla konuştu:

– Spinello, ben Şeytan'ım. Beni, bu tiksindirici görüntü halinde çizecek kadar, nerede gördün?

İhtiyar ressam titreyerek, Dante Alighieri gibi canlı olarak

cehenneme hiç gitmediği için, kendisini gözleriyle görmediğini, ama bu biçimde tasvir ederek günahın çirkinliğini belirgin hatlarla ifade etmek istediğini söyledi.

Şeytan omuz silkti. Sanki San Gimignano tepesi yerinden oynamıştı.

Şeytan:

– Spinello, dedi, birlikte yargılama zevkini bana verir misin? Ben oldukça iyi bir mantıkçıyım; dua ettiğin O, bunu bilir.

Yanıt alamayan Şeytan, konuşmasını şu sözlerle sürdürdü:

– Spinello, beni tanıtan kitapları okudun. Benim maceramı ve yeryüzünün prensi haline gelmek üzere gökyüzünden nasıl çıktığımı biliyorsun. Göz kamaştırıcı bir girişim. Devler, aynı şekilde tanrı Jüpiter’e saldırmasalardı, bu tek örnek olacaktı. Senin de, bu savaşın mermere yontulduğu eskil lahitte gördüğün gibi.

Spinello:

– Doğrudur, dedi. Tekne biçimindeki o mezarı, Floransa’daki Santa Reparata’da gördüm. Bu, Romalılar’ın güzel bir yapıtıdır.

Şeytan gülümseyerek:

– Yine de, diye karşılık verdi, devler orada asla ne kurbağa, ne de kertenkele biçimindedir.

Ressam:

– Üstelik de, dedi, onlar gerçek Tanrı’ya değil, sadece putataparların bir putuna saldırdı. Bu, aklın erebileceği bir şeydir. Olay ortada Şeytan, siz yeryüzünün ve gökyüzünün gerçek kralına karşı isyan bayrağı açtınız.

Şeytan:

– Buna katılmaz değilim, diye yanıtladı. O halde, bana kaç türlü günah yüklüyorsun?

Ressam karşılık olarak:

– Yedi günah sayılabilir, dedi. Hepsi de çok önemli.

Şeytan:

– Yedi! dedi, Tanrıbilimsel sayıdır. Öteki’ninkine sıkı sıkıya karışmış öykümde, her şey yediyle yürür. Spinello, beni mağrur, öfkeli ve kıskanç yerine koyuyorsun. Yalnızca ünlülüğün beni kıskandırdığını kabul etmen koşuluyla, böyle olduğuma razı olurum. Beni cimri yerine mi koyuyorsun? Bunu da kabul ediyom.

rum. Cimrilik, prensler için bir erdemdir. Oburluğa ve rahata düşkünlüğe gelince, bana bunlardan şikayette bulunursan kızmayacağım. Geriye tembellik kalıyor.

Bu sözleri dile getiren Şeytan, kollarını zırhının üzerinde kavuşturdu; başını sallayarak, alevler içindeki saçlarını dalgalandırdı:

– Spinello, gerçekten tembel olduğumu mu düşünüyorsun? Beni alçak mı sanıyorsun, Spinello? İsyanımda cesareten yoksun olduğumu mu tahmin ediyorsun? Hayır. Şu halde, beni gözüpek bir kişinin hatlarıyla, mağrur bir yüzle resmetmen doğru olurdu. Şeytan bile olsa, kimseye haksızlık yapılmamalı. Dua ettiğin O'na, hasım olarak, canavar gibi çirkin bir kurbağayı verdiğin zaman günah işlediğini görmüyor musun? Spinello, yaşına göre oldukça cahilsin. Kötü bir öğrenciye yapıldığı gibi, kulaklarını çekmek için büyük istek duyuyorum.

Bu tehdit karşısında ve Şeytan'ın kolunun kendisine uzandığını gören Spinello, elini başına götürüp korkuyla haykırmaya başladı.

İyi kalbli karısı onu sarsarak uyandırıp, ne rahatsızlığı olduğunu sordu. Adam dişlerini takırdatarak, Şeytan'ı gördüğünü, kulaklarının çekilmesi korkusuyla titrediğini anlattı.

İyi yürekli kadın:

– Sana söylemiştim, diye karşılık verdi. Duvarlara çizmekte inat ettiğin o resimler sonunda seni deli edecek.

Ressam:

– Ben deli değilim, dedi. Onu gördüm; hüznü ve mağrur olmasına karşın, yakışıklıydı. Yarından tezi yok, yaptığım korkunç yüzü silip, yerine rüyamda gördüğüm yüzü koyacağım. Çünkü, insan şeytana bile zarar vermemeli.

Kadın:

– Uyusan iyi edersin, diye karısı karşılık verdi. Anlamsız ve hıristiyanlığa uymayan laflar ediyorsun.

Spinello ayağa kalkmayı denedi, ama buna gücü yetmedi. Binçsizce yastığın üzerine kapandı. Birkaç gün daha ateş içinde mum gibi eridi, sonra öldü.

Küçük Bayan Mary Finaly'ye

IV

KARA EKMEKLER

*Sen, ne büyük bir varlık edindin şaşılası
Yoksulum haykırıyorum kovma beni:
İşte geldi çattı kötü günler kızgın ateşler içinde
Yalvaracaksın bir içim su ver diye.*

O çağda, Nicolas Nerli, görkemli Floransa kentinde bankacıydı. Nerli, çanlar sabah duasını çalarken yazı masasının başına oturmuştu, ikinci vaktini çalarken de hâlâ oradaydı. O bütün gün, levhalarının üzerine sayılar işaretlerdi. İmparator'a ve Papa'ya borç para verirdi. Eğer şeytana ödünç vermiyorsa, bu, Kötü Yürekli diye adlandırılmış ve hileyle dolup taşmış bir kişiyle kötü işler yapmaktan korktuğundandı. Nicholas Nerli gözüpek ve kuşkucu biriydi. Birçok kişiyi soymuş ve büyük servetler elde etmişti. Bu nedenledir ki, Floransa kentinde yüceltilmişti. Tanrı'nın yarattığı ışığın, ancak dar pencerelerden girebileceği bir sarayda oturuyordu. Bu, ihtiyattandı; çünkü zengin evleri bir hisar gibi olmak zorundaydı. Büyük servetlere sahip olan kişiler, hileyle elde ettiklerini güçle savunma bilgeliğini gösterirlerdi.

Demek ki, Nicolas Nerli'nin sarayı da parmaklıklar ve zincirlerle donatılmıştı. İçeride becerikli işçiler duvarlara, Erdemler'in, kadınlar, Tufan'dan önceki nebiler, peygamberler ve İsrail kralları görüntüsüyle temsil edildiği resimler yapmıştı. Odalara yayılmış halılar, İskender'in ve Tristan'ın öykülerini, romanlarda anlatıldığı gibi gözler önüne sermekteydi. Nicolas Nerli, zen-

ginliğini dinsel vakıflarla kentte ısılatıyordu. Surların dışında, oymalı ve boyalı saçaklarında yaşamının tüm onurlu eylemlerinin temsil edildiği bir hastane kurmuştu. Sainte-Marie-Nouvelle'in tamamlanması için para vermesi dolayısıyla, bu kilisenin cemaat yerine portresi asılmıştı. Onun orada, pek kutsal Bakire'nin ayakları dibinde elleri kavuşturup, diz çoktuğu görülürdü. Kırmızı yüнден başlığı, kürklü kısa ceketi, yağlı sarı yüzü ve küçük canlı gözleriyle dikkat çekiciydi. Kimsenin, kendisinden herhangi bir haz alındığı düşüncesine kapılmadığı iyi kalpli karısı Mona Bismantova, onurlu ve mahzun bir havada, duanın alçakgönüllü davranışıyla, Bakire'nin öbür yanında yer alırdı. Bu adam şimdiye kadar yasalara karşı konuşmadığı gibi, Cumhuriyet'in de önde gelen vatandaşlarından biriydi. Çünkü ne yoksullar, ne de günün güç sahiplerinin para cezasına ve sürgüne mahkum ettiği kişiler umurundaydı. Onun büyük zenginliğiyle, yüksek görevliler katında elde etmiş olduğu güveni hiçbir şey azaltmamıştı.

Bir kış akşamı, alışıldan daha geç vakitte sarayına dönerken, kapının eşliğinde avuç açmış, yarı çıplak bir dilenci kümesi tarafından çevresi sarıldı.

Banker, kaba sözlerle onları kendinden uzaklaştırdı. Ama açlık, adamları kurtlar gibi vahşi ve cüretkar yapıyordu. Çevresinde bir çember oluşturup, boğuk ve yalvaran bir sesle ondan ekmek istediler. Nicolas Nerli çoktan yere eğilmiş, dilencilere atmak için taş topluyordu ki, hizmetçilerden birinin ahırda, mutfakta ve bahçelerde çalışan adamlara ait kara ekmeklerle dolu sepeti başında taşıyarak geldiğini gördü.

Ekmekçiye yanına gelmesi için işaret etti. Sepetten bol bol aldığı ekmekleri zavallılara attı. Sonra evine girip yattı ve uykuya daldı. Uykusunda ona beyin kanamasıyla inme vurdu. Öyle aniden öldü ki, "bütünüyle ışıktan yoksun" bir yerde, bedeninden taşan nurla aydınlanan ermiş Michele'i gördüğünde, kendisini hâlâ yatağında sanıyordu.

Başmelek, terazisi elinde kefelere yüklemekteydi. Nicolas Nerli, ağır olan kefedeki tefecilik ve dalavereyle elde edilmiş, dulların rehin olarak sakladığı takılarını, haksız yere elinde tuttuğu çok sayıda altın kırpıntısını, sadece kendisinin sahip olduğu

çok güzel bazı altın eşyayı fark etti. Ermiş Michele'in şu anda önünde tarttığı, artık sona ermiş kendi yaşamı olduğunu anladı. Dikkatli ve kaygılı bir hal alarak:

– Messer San Michele, dedi, eğer yaşamımda yaptığım tüm kazancı bir yana koyuyorsanız, dindarlığımı görkemli bir biçimde gösterdiğim güzel vakıfları da lütfen öteki yana yerleştirin. Ne iyi bir dua için katkıda bulunduğum Sainte-Marie-Nouvelle Kilisesi'ni unutun, ne de surların ötesinde kendi dinarlarımla inşa ettirdiğim hastanemi.

Başmelek:

– Korkmayın Nicolas Nerli, diye yanıtladı. Hiçbir şeyi unutmayacağım.

Sonra, cennetlik elleriyle, hafif olan kefeye Sainte-Marie Kilisesi'ni, oymalı ve boyalı saçaklarıyla hastaneyi koydu. Ama kefe hiç aşağıya inmedi.

Banker, bundan büyük kaygıya kapılarak:

– Messer ermiş Michele, diye devam etti, iyice araştırın. Terazinin o kefesine, ne Efendimiz Hazreti İsa'nın vaftizinin doğal olarak temsil edildiği Ermiş Jean'ın okunmuş su kabını, ne de Ermiş Andre'nin vaiz kürsüsünü koydunuz. O iş bana çok pahalıya mal oldu.

Başmelek, kürsüyü ve okunmuş su kabını hastanenin üstüne koyduğu zaman da kefe hiç aşağı basmadı. Nicolas Nerli, alnını soğuk bir terin sardığını hissederek.

– Messer Başmelek, terazilerinizin doğru olduğundan emin misiniz? diye sordu.

Ermiş Michele gülümseyerek, Paris'te Lombardiyalılar'ın ve Venedik sarraflarının terazilerinin modelinden alınmadığından, kendi terazilerinin hiç doğruluktan şaşmadığı yanıtını verdi.

Nicolas Nerli:

– Ne! diye sessizce içini çekti. Bu kilise, bu kürsü, bu kap, tüm yataklarıyla birlikte bu hastane, demek ki bir saman çöpünden, bir kuş tüyünden ağır basmıyor!

Başmelek:

– Görüyorsunuz Nicolas, dedi; şimdiye kadarki günahlarınızın yükü, iyi işlerinizin hafif darası karşısında çok ağır geliyor.

Floransalı:

– O halde, dedi, cehenneme gideceğim.

Dişleri korkuyla takırdadı.

Tanrısal tartıcı sözünü sürdürdü:

– Sabır Nicolas Nerli, sabır! Henüz bitirmedik. Geride şu kaldı.

Sonra cennetlik Michele, varlıklı adamın akşamleyin yoksullara atmış olduğu kara ekmekleri alıp, iyi işlerin kefesine koydu. Bu kefe aşağı inerken öteki kefe yükseldi; ikisi aynı hizaya geldi. Terazinin kolu ne sağa ne de sola eğiliyor, ibre iki ağırlığın eşitliğini işaret ediyordu.

Banker, gözlerine inanamıyordu.

Cennetin Başmeleği ona dedi ki:

– Görüyorsun Nicolas Nerli, sen ne gökyüzü için ne de cehennem için uygunsun. Git! Floransa'ya dön! Kendi kentinde, gece seni kimse görmeden, elinle verdiği bu ekmekleri çoğalt. Kurtulmuş olacaksın. Çünkü bu, pişmanlık duyan hırsıza ve ağlayacak fahişeye gökyüzünün açılması için yeterli değildir. Tanrı'nın bağışlayıcılığı sonsuzdur: Merhameti, bir varlıklıyı bile kurtaracaktır. O kişi sen ol. Terazimde gördüğün ekmeklerin ağırlığını artır. Git!

Nicolas Nerli yatağında uyandı. Başmeleğin nasihatini dinlemeye ve göklerin krallığına girmek için yoksulların ekmeğini artırmaya kesin karar verdi.

İlk ölümünden sonra, dünyada geçirdiği üç yıl boyunca yoksullara merhametli ve büyük bağışçı oldu.

Eugène Müntz'e

V

ŞEN BUFFALMACCO

Şen mizacından dolayı Buffalmacco diye anılan Floransalı Buonamico Cristofani, ilkençliğinde sanat öğrenimini ressam ve mozaikçi Andrea Tafi'nin atölyesinde yaptı. Çünkü, Tafi hünerli bir ustaydı. O, Venedik'e gittiğinde Apollonius, San Marco'nun duvarlarını mozaiklerle kaplamaktaydı. Yunanlılar'ın sırlarını hileyle gizlemeye özen göstermelerine hayret etti.

I

HAMAMBÖCEKLERİ

Şen mizacından dolayı Buffalmacco diye anılan Floransalı Buonamico Cristofani, ilkençliğinde sanat öğrenimini ressam ve mozaikçi Andrea Tafi'nin atölyesinde yaptı. Çünkü, Tafi hünerli bir ustaydı. O, Venedik'e gittiğinde Apollonius, San Marco'nun duvarlarını mozaiklerle kaplamaktaydı. Yunanlılar'ın sırlarını hileyle gizlemeye özen göstermelerine hayret etti. Kentine dönüşünde, değişik biçimlerde boyanmış sonsuz sayıda küçük cam karelerin bir araya getirilmesiyle tablolar meydana getirme sanatında çok ün kazandı. Kendisine verilen bu türden çalışma siparişlerine yetişemiyor, her gün sabahın erken bir vaktinden akşam duasına kadar herhangi bir kilisedeki iskele üzerinde, ölü İsa'yı ya da görkemi içinde İsa'yı, Nuh'tan önceki nebilere, Job'un ya da Nuh'un öykülerini tasvir etmekle meşgul oluyordu.

O sırada tek başına tanındığı Yunan tarzında, ezilmiş boyalarla fresk yapmayı herkesten kışkandığı gibi, hiç dinlenme bilmiyor ve çıraklarına da dinlenme fırsatı vermiyordu. Onlara şöyle demeyi âdet edinmişti:

– Benim gibi sanatında güzel ve harika sırlara sahip kişiler, çok para kazanmak, uzun süren bir anı bırakmak üzere ruhlarını ve ileriye uzanan kollarını sürekli iş yerlerinde bulundurmalıdır. Eğer ben, pek ihtiyar ve bitkin halimle kendimi zahmetten hiç esirgemiyorsam, siz taze ve taşkın tüm güçlerinizle hizmetimde çalışmalısınız.

Renklerinin, cam macunlarının ve sıvalarının gün doğumunda hazırlanmış olması için, gecenin ortasında bu genç çocukları ayağa kalkmaya zorlardı. Oysa uzun süren akşam yemeğinde, tüm kedilerin gri görüldüğü saatte sokaklarda sürtmekten hoşlanan Buffalmacco'ya bundan zor gelen bir şey yoktu. Geç yatıyor ve her şeyden önce, vicdanı huzurlu olduğundan gönlü rahat uyurdu. İlk uykusunun arasında Tafi'nin sert sesiyle uyandığı zaman, baş yastığının üzerinde döner, duymamış gibi yapardı. Ama, usta çağırmaktan vazgeçmezdi. Gerektiğinde çırağın odasına girip, hemen örtüleri çeker ve uykucunun kafasına bir kova su boşaltırdı.

Buffalmacco, homurdanıp surat asarak ayakkabılarını ayağına takar, karanlık ve soğuk atölyede boya ezmeye giderdi. Boyaları söylenerek ezerken, gelecekte bu korkunç aşağılanmayı engelleme çarelerini hayal ederdi. Yararlı ve işe yarar hiçbir şey bulamadan, uzun zaman aklını kurcalardı. Ama zekası hiç de verimsiz değildi: Bir sabah gün doğarken, kafasında yararlı olabilecek bir fikir filizlendi.

Buffalmacco, bu fikri uygulamaya koymak için ustanın gitmesini bekledi. Hava aydınlanınca, Tafi âdet edindiği üzere, giysisinin cebine sabah kahvaltısını oluşturan Chianti şarabı şişesiyle üç katı pişmiş yumurta koydu. Öğrencilerine, kurallara göre camları eritmelerini ve her türlü zahmete katlanmalarını tembih ettikten sonra, olağanüstü derecede güzel ve eskilerin tarzında hayranlık uyandıran bir maharetle inşa edilmiş o San Giovanni Kilisesi'nde çalışmaya gitti. O sırada, orada melekleri, başmelekleri, kanatlı çocuk melekleri, üç kanatlı melekleri, ermişleri,

tahtları ve hâkimiyetleri; ışığın yaradılışından tufana kadar Tanrı'nın başlıca eylemlerini; Joseph'le on iki erkek kardeşinin öyküsünü, anne karnına düştüğü andan gökyüzüne çıkış anına kadar Hazreti İsa'nın öyküsünü ve ermiş Jan-Baptist'in yaşamını temsil eden mozaikleri hayata geçirmekteydi. Hamurları sıvaya işlemekte ve bunları sanatkarca bir araya getirmekte çok fazla güçlüğe katlandığından, bu büyük yapıtla, çok sayıdaki resimden sağladığı kadar kazanç ve ün beklemekteydi. Oysa Buffal-macco, usta gider gitmez, telaşla kafasında tasarladığı girişimin hazırlığına koyuldu. Bir fırıncının deposuyla bitişik olduğundan, un çuvallarının kokusunun çektiği hamamböcekleriyle dolu mahzene indi. Hamamböceklerinin ya da kakalakların, fırınlar-da, lokantalı otellerde ve değirmenlerde hızla üreyip çoğaldıkları bilinir. Bunlar, uzun tüylü bacaklarının üzerinde beceriksizce ayak sürüyen, sarımtrak kabuklu¹ yassı ve iğrenç böceklerdir.

Arbia'yı kana bulayan ve zeytin ağaçlarını kanla besleyen sa-vaşlar zamanında, bu tiksindirici böceklerin Toscana'da iki adı vardı: Floransalılar onları Sienalı, Sienalılar Floransalı adıyla ça-ğırırdı².

Saf Buffal-macco, onları neşeli bir yarışma içinde, bir cüce şövalyeler topluğunun minik kalkanlarıyla görünce gülümsedi.

– Ha! Ha! dedi içinden. Bunlar kederli mayısböcekleri. İlk-baharı hiç sevmiyorlardı; Jüpiter onları uyuşukluklarından dola-yı cezalandırdı. İnsanlara, aşk mevsiminde yaşamın zevkini sür-me dersi vermek üzere, onları yararsız kanatlarının ağırlığı altın-da, karanlıkta tırmanmaya mahkum etti.

Buffal-macco kendi kendine konuşuyordu; çünkü geride kalan insanlar gibi içmek, kadınlarla iyice gönül eğlendirmek ve key-fince kışın sıcak, yazın serin bir yataкта uyumak olan tutkuları-nın ve duygularının simgesini bulma eğilimindeydi.

Ama, mahzende istek sözleri ve simgeli resimler konusunda

1. Kınkanatlar demek gerekirdi. Kabuk, yerinde olmayan, tümüyle uyum-suz bir sözcük. Burada söz konusu olan, bütün Avrupa'da yaygın doğu hamam-böceğidir.

2. Rusya'da bunlara Prusyalı, Prusya'da Rus deniyor. Fransa'da ise kara-fatma.

derin düşüncelere dalmak için aşağıya inmediğinden, niyetini hemen gerçekleştirdi. Bu böceklerden iki düzinesini, cinsiyetine ve yaşına bakmaksızın alıp, getirmiş olduğu kesenin içine koydu. Sonra keseyi yatağının altına saklamaya gitti. Arkadaşları Bruno ve Clandrino'nun, ustanın çizgileri üzerine iyi kalbli ermiş François'nın kızgın demirle dağlanışını resmettikleri, karısı güzel ve yumuşak başlı olan ayakkabı tamircisi Memmi'nin kiskançlığını yatıştırma çarelerini söyleştikleri atölyeye girdi. Gerektiğinde beceriklilikte iki arkadaşından geri kalmayan Buffal-macco, merdivene tırmanıp, Ermiş kişiye beş sevgi yarasını yapmak için gökyüzünden inen melekler salibinin kanatlarını boyamaya koyuldu. Yaşlı Tafi, San Giovanni'den dönünceye kadar bu çalışma onu meşgul etti. Ustası, öğrencisine birkaç övgüde bulunmaktan kendini alamadı. Bu ağrına gidiyordu; çünkü yaşlılık ve zenginlik onu asık yüzlü ve kendini beğenmiş hale getirmişti.

– Çocuklarım, dedi çıraklarına, bu kanatlar oldukça göz alıcı biçimde renklendirilmiş. Buffal-macco kendini işine daha sebatla verirse, resim sanatında çok ileriye gidecek. Ama o, aklını sefahate fazlaca takıyor. Büyük girişimlerin sonucuna ancak inatçı bir çalışmayla varılır. İşte Calandrino, bir de budala olmasaydı, uygulamasıyla hepinizin ustası olabilirdi.

Bu, Tafi'nin öğrencilerine habbilir bir ciddiyetle ders verme şekliydi. İçinden geldiği gibi konuşup, akşam yemeği olarak küçük bir tuzlu balık yemek üzere mutfağa gitti. Sonra odasına çıktı. Yatağına uzandı; çok geçmeden horlamaya koyuldu. Bu sırada Buffal-macco, alışılâ gelen gezisini, kentin ucuz şarap ve hesaplı kızlar bulunan her yerinde icra etti. Bundan sonra, Tafi'nin uyanmayı âdet edindiği vakitten yaklaşık yarım saat önce odasına döndü. Yatağının altındaki keseyi çekti. Hamamböceklerini tek tek alıp, kısa ve ince birer iğneyle sırtlarına balmumundan küçük mumlar tutturdu. Mumları yaktıkça hamamböceklerini odaya salıyordu. Bu hayvanlar acı hissetmeyecek kadar ya da en azından bundan hayret etmeyecek derecede aptaldır. Hamamböcekleri döşemenin üzerinde, şaşkınlığın ya da belirsiz bir korkunun etkisiyle, alışılmışın ötesinde bir hızla dolaşmaya koyuldu-lar. Biraz sonra da, şeklin kusursuzluğundan değil, Platon'un de-

diği gibi, içgüdüsünün böcekleri bilinmeyen bir tehlikeden kurtulmak için dönüşler yapmaya itmesinden dolayı, daireler çizmeye giriştiler. Buffalmacco kendini attığı yatağından onların yaptıklarına bakıyor, ışık şöleninden sevinç duyuyordu. Gerçekten de, Aristo ve yorumcuları tarafından temsil edildiği biçimde, kürelerin küçük uyumluluk halini taklit eden bu ateşlerden daha harika bir şey olamazdı. Hamamböcekleri değil, sadece taşıdıkları ve canlı olduğu sanılan ışıklar görölüyordu. Bu ışıkların, Ptoleme ve Araplar'ın gezegenlerin yürüyüşünü izleyerek asla gözlemleyemediği ilmekleri ve çevrimleri odanın karanlığında çizdikleri anda, Tafi'nin tıkanmış burnu ve öfke nedeniyle hırçınlaşmış sesi yükseldi.

Adam:

– Buffalmacco! Buffalmacco! diye öksüre tıksıra bağınıyordu. Uyan, Buffalmacco! Ayağa kalk, rezil herif! Bir saate kalmaz, hava aydınlanacak. Yatağındaki pireler Venüs gibi olmalı ki, onları terk etmekte bu kadar gecikiyorsun. Ayağa kalk, miskin! Hemen kalkmazsan seni saçlarından ve kulaklarından çekip, yorganının altından çıkaracağım.

Resim ve mozayiğe olan büyük telaşı içindeki usta, her gece öğrencisini bu şekilde çağırırdı. Yanıt almayınca, dizlerinin üzerine çekmekle vakit harcamadığı tozluklarını ayağına geçirdi ve yalpalayarak çırağın odasına gitti. İyi kalbli Buffalmacco da bunu bekliyordu. Çırak, yaşlı ustanın adımlarının merdivende çıkardığı gürültü üzerine yüzünü duvara çevirdi ve derin bir uykudaymış gibi yaptı. Tafi, basamaklarda bağınıyordu:

– Yeter artık! Yeter artık! Pis uykucu, şu anda yatağına senden, kendilerini bilgilendirmeni dilemek için binbir Bakire'nin girdiğini hayal etsen bile, ben seni rüyandan çekip çıkarmayı bilirim.

Tafi, bunu diyerek odanın kapısını sertçe itti.

Ama tüm dōşeme boyunca koşuşan ateşleri görünce, sahanlıkta donakaldı. Bütün organları titremeye başladı.

– Hiç kuşku yok ki bunlar küçük şeytanlar, diye düşündü. Cinler ve kötü ruhlar. Matematiksel bir düşünceyle yol almakta-
lar; bundan dolayı, bana öyle geliyor ki, güçleri büyük. Cinler, görkem içinde, halelerle taçlanmış ve göz kamaştırıcı kanatlarını

açarken şekillendirdiğimiz meleklerin tersine, onları korkunç, iğrenç biçimlerde tasvir ettiğimiz için ressamlardan nefret etmeye yöneldiler. Bu zavallı çocuk, cinler tarafından kuşatılmış bulunuyor; partial yatağının çevresinde en azından bin tanesini sayıyorum. Kuşkusuz, birkaç korkunç portresini yaptığı büyük Şeytan'ın bizzat kendisini kızdırmış olacak. Pek olasıdır ki, bu on bin küçük şeytan üzerine atılıp, onu canlı canlı cehenneme götürecektir. Onu bekleyen son, kuşkusuz budur. Çok yazık! Ben kendim de mozaikle ya da başka bir biçimde, cinleri çok tiksindirici bir görüntüyle tasvir ettim. Onların bana kızmakta bazı nedenleri var.

Bu düşünce onun korkusunu ikiye katladı. Ateşten bedenleriyle dönüp dolaştıklarını gördüğü yüz bin kötü cinle karşılaşmayı göze alamadı. Tozluklarını yukarıya çekerek, ihtiyar bacaklarıyla merdivenden hızla aşağıya indi. Buffalmacco, yorganının altında gülüyordu. Bu kez gün ağarınca kadar uyudu. O günden sonra da, usta gelip onu uyandırmaya cesaret edemedi.

II

TAFİ’NİN GÖĞE ÇIKIŞI

San Giovanni’nin kubbesini mozaikle süslemek için seçilmiş olan Floransalı Andrea Tafi, bu büyük çalışmayı kusursuzca yürütüyordu. Bütün yüzler, Tafi’nin Venedik’te kaldığı sürece, San Marco’nun duvarlarını süslemekle meşgul olan işçilerden görüp bilgi aldığı Yunan tarzında işlenmişti. Hatta o, taşlarla resim yapmanın güzel sırlarını bilen Apollonius adında birisini oradan Floransa’ya getirmişti. Bu Apollonius oldukça zeki ve becerikli bir adamdı. İnsan bedeninin çeşitli bölümlerine verilmesi uygun olan ölçüleri ve en iyi sıvayı meydana getirmek için hangi maddelerin kullanılması gerektiğini biliyordu.

Yunanlı’nın bilgilerini ve becerisini kentin başka bir ressamına da duyuracağı korkusuyla, Andrea Tafi onu gece gündüz yalnız bırakmıyordu. Onu her sabah San Giovanni’ye götürüyor, her akşam da San Michele’in önündeki kendi evine getirip, orada iki چراغıyla birlikte yatırılıyordu. Bruno ve Buffalmano’nun odası, kendi yattığı odadan sadece bir bölmeyle ayrılmıştı. Bu bölmenin döşemeden tavan kirişlerine varması için yarım kadem daha gerektiğinden, bir odada tüm konuşulanlar öteki odada dinleniyordu.

Oysa, Tafi iyi ahlâklı ve sofu bir insandı. Tanrı’yı dünyayı yaratırken ve İsa’yı cennetlik Annesi’nin kollarında tasvir ettikleri kilise çıkışında, sefahat evlerine zar atmaya, boru çalmaya, şarap içip kızları okşamaya giden şu resamlara hiç benzemezdi. O, Yaradan tarafından erkeklere büyük zevk verecek biçimde

yaratılmamış ve şekillendirilmemiş olsa bile, iyi yürekli karısından her zaman hoşnut olmuştu. Oysa kadın çok kuru ve çok hırçın bir kişiydi. Tanrı da merhameti uyarınca, bağrına basmak üzere onu bu dünyadan çekince, Andrea Tafi ne evlilik yoluyla ne de farklı bir şekilde başka kadın almadı. Ama kendisini para harcamaktan ve kaygıdan uzak tutan ve öteki dünyada yoksunluklara katlanan kişiyi ödüllendiren Tanrı'nın da hoşuna gittiği şekilde, ihtiyar yaşına uygun bir cinsel perhizi yeğledi. Andrea Tafi lekesiz, kanaatkar ve iyi niyetliydi.

Dualarını doğrulukla yapardı. Yatağına yattığında, ermiş Bakire'ye şöyle yakarmadan asla uyumazdı:

– Tanrı'nın annesi kutsal Bakire, liyakatlerinden dolayı gökyüzüne canlı alınmış olan siz, bana iyiliklerle dolu ellerinizi uzatın. Beni, altından bir koltukta oturduğunuz kutsal cennete kadar yükseltin.

Tafi bu yakarışı, ağzında geriye kalan dişlerinin arasında gevelemezdi. Ama bunu, denildiği gibi, nağmeyi verenin sesin tonu olduğu ve işitilmek isteniyorsa bağırmanın gerektiği kanısında olarak, kalın ve oldukça güçlü bir sesle dile getirirdi. Şurası gerçek ki, üstad Andrea Tafi'nin duası, her akşam, komşu odada yatan Yunanlı Apollonius ve iki genç Floransalı tarafından işitiliyordu. Oysa Apollonius, Bruno ve Buffalmacco gibi, şakacı bir mizaçtandı. Üçü birden, cimri ve aksi olduğu halde kendini dürist ve Tanrı'dan korkan kişi gibi gösteren ustaya oyun oynamak için büyük bir istek duyuyordu. Bu nedenle, bir gece geldi ki, ihtiyarın ermiş Bakire'ye alışılmış duasını yönelttiğini duyunca, üç arkadaş yorganlarının altında gülmeye ve onunla olabildiğince alay etmeye koyuldu. Onun horlamaya başladığını işitince de, nasıl bir şaka yapabileceklerini alçak sesle birbirlerine danıştılar. İhtiyarın şeytandan çok korktuğunu bilen Apollonius, kırmızılar giyip, boynuzlu ve maskeli olarak gidip onu ayağından tuttuğu gibi yataktan dışarıya çekmeyi önerdi. Ardından, iyi kalpli Buffalmacco konuştu:

– Yarın sağlam bir ip ve bir makara ele geçirmeye bakalım. Yarın gece size hoş bir eğlence düzenlemeye söz veriyorum.

Apollonius ve Bruno, makara ile ipin neye yarayacağını çok merak ediyordu, ama Buffalmacco bunu söylemeye asla yanaş-

madı. Ötekiler, onun istediğini temin etmeye söz verdiler. Çünkü biliyorlardı ki, o, dünyanın en muzip kafasına sahipti ve hoş giden buluşlarda en verimli kişiydi. Ona boşuna Buffalmacco demiyorlardı. Gerçekten de, öykülere konu olmuş güzel dolaplar biliyordu o.

Üç dost, kendilerini uyanık tutacak hiçbir şey olmadığından, boynuzlarının sivri uçlarını çatı penceresinden ihtiyar Tafi'e doğru çeviren ayı seyrederek uykuya daldı.

Uykuları ancak, usta yumruğunu bölmeye vurup, âdeti üzere öksürüp tıksırarak bağırınca bölündü:

– Ayağa kalk, usta Apollonius! İki çırak, siz de ayağa! İşte gün, Febüs gökyüzünün mumlarını üfledi! Acele edin! Zaman kısa, çalışma uzundur.

Şimdiden Bruno ve Buffalmacco'yı bir kova soğuk suyla uyandırma tehdidinde bulunuyordu. Onlarla alay ederek sesleniyordu:

– Yatağınız çok değerli. Onu terk etmek bu kadar zor geldiğine göre, içinde Barbanik'in hanımı mı bulunuyor?

Bu sırada ayakkabılarını giydi ve eski kısa ceketini üzerine geçirdi. Daha sonra odasından çıktı; sahanlıkta arkadaşlarını tam giyinmiş ve gereçlerini yüklenmiş buldu.

O sabah, güzel San Giovanni'de, saçağa kadar yükselen ahşap iskelenin üzerinde çalışma, önceleri iyi niyetle yürütüldü. Usta, sekiz günden beri, sanatın kurallarına göre, Hazreti İsa'nın vaftizini gözler önünde iyi ifade etmeye çaba harcıyordu. Önce, Ürdün'ün sularına balıkları koymakla işe başlamıştı. Apollonius, sadece kendisinin bildiği sözleri dile getirerek, asfalt ve kıyılmış samanla harcı hazırlıyordu. Bruno ve Buffalmacco, kullanılmaya uygun taşları seçiyordu. Tafi ise önünde tuttuğu taş tahta üzerine çizili modele göre taşları düzenli biçimde yerleştiriyordu. Ama ustanın bu işe iyice daldığı bir sırada, üçü birden iskeleden inip, kiliseden dışarı çıktı. Bruno, surların dışındaki Calandrin firmasından, tahıl ambarına buğday çıkarmakta kullanılan bir makara aramaya gitti. O sırada Apollonius, Ripoli'ye aşıkları çekmek için bir iksir sözü vermiş olduğu, bir yargıcın yaşlı karısına koşuyordu. Yunanlı onu aşk iksiri için kenevir gerektiğine inandırıldığından, kadın kuyunun güzelim ipini alıp ona verdi.

İki arkadaş daha sonra Tafi'nin evine gidip, Buffalmaco'yu buldu. Buffalmaco hemen, makarayı ustanın odasını çıraklarınkinden ayıran bölmenin üzerindeki kirişe sıkıca tutturmakla meşgul oldu. Sonra, yaşlı kadının kuyu ipini makaraya geçirip, bir ucunu odanın içinde bıraktı. Tafi'nin odasına geçerek, ipin öteki ucunu yatağın dört köşesine bağladı. Hiçbir şey görünmeyecek şekilde, ipin yatak perdelerinin altında gizli kalmasına özen gösterdi. Bunlar yapılıncaya, üç arkadaş San Giovanni'ye döndü.

Çalışmanın harareti içindeki usta, yokluklarını pek fark etmemişti. Neşeyle onlara seslendi:

– Bakın, şu çeşitli renklerde, özellikle de altın rengi, erguvan kırmızısı ve gök mavisi renklerde parıldayan balıklar, okyanuslarda ve nehirlerde yaşayan canavarların ırkına ne kadar uygun. Görkemleri bu kadar olağanüstü, öyküde anlatıldığı gibi, çünkü onlar tanrıça Venüs'ün imparatorluğunda ilk boyun eğdirilenler oldular.

Usta, bu kibarlık ve iyi öğretiyi dolu biçimde konuşurdu. Çünkü o, özellikle aklı kazanca takılı olduğu zaman kara mizaçlı ve çok aksi olsa da, bilgili ve kafalı adamdı. Konuşmaya devam ediyordu:

– Ressamın, bu dünyada zenginlik, öteki dünyada kutluluk elde edilen övgüleri, güzel ve pek haklı bir hal değil midir? Çünkü, Efendimiz Hazreti İsa, gerçek portresini yapan benim gibi işçileri kutsal cennetine saygıyla kabul edecektir.

Tafi, bugün bile birçok bölümü hâlâ görülen bu büyük mozaik çalışmasını tamamlamaktan keyif duyuyordu. Karanlık, kilisede şekilleri ve renkleri siliverince, Ürdün nehrini esefle geride bırakıp evine döndü. Mutfakta iki domates ve biraz peynirle akşam yemeğini yedi. Odasına çıkıp, mum yakmadan soyundu ve yatağa girdi.

Uzanır uzanmaz ermiş Bakire'ye alışılmış duasını etti:

– Tanrı'nın annesi kutsal Bakire, liyakatlerinden dolayı gökyüzüne canlı alınmış olan siz, bana iyiliklerle dolu ellerinizi uzatın. Beni, altından bir koltukta oturduğunuz kutsal cennete kadar yükseltin!

Üç arkadaş, yandaki odada bu anı bekliyordu.

Üçü birlikte, bölme boyunca makaradan sarkan kenevir ipi tuttu. Adamcağız duasını henüz bitirdiğinde, Buffalmacco'nun işareti üzerine, ipi öyle güçlü bir şekilde çektiler ki, bağlanmış olan yatak yerden yükselmeye başladı. Hangi yoldan olduğunu bilmeksizin yukarı kaldırıldığını hisseden Andrea usta, ermiş Bakire'nin dileğini yerine getirip, onu gökyüzüne çekeceğini kafasında canlandırdı. Büyük bir korkuya kapılarak bağırmaya koyuldu:

– Durun, durun, Bayan! Bunun hemen yapılmasını istemiştim.

Makaranın üzerinde kayan ipin aracılığıyla yatak biraz daha yükselince, ihtiyar çok acınacak biçimde, ermiş Bakire Meryem'e yalvarmaya girişti:

– İyi kalbli bayan, böyle çekip durmayın! Yeter artık! Bırakın, bırakın diyorum size!

Ama, Meryem duymaz gibi görünüyordu. Buna çok öfkeleyen usta bağırdı:

– Ya sağır, ya da sersem kafalı biri olmalısınız. Bırakın, *Sporca Madonna!*..

Odanın döşemesinden iyice uzaklaştığını görünce, korkusu arttı. İsa'ya yönelip, kutsal Annesi'nin aklını başına getirmesi için ona yakardı. Onun bu zamansız göğse yükseltmeden vazgeçmesinin tam zamanıdır, diyordu. Günahkar oğlu günahkar olduğundan, Ürdün Nehri'ni, dalgalarını, balıklarını ve Efendimiz'in öyküsünün geri kalanını tamamlamadan önce göğse çıkamazdı. Bu sırada, yatak neredeyse çatı doğramasındaki kirişe değmekteydi. Tafi bağırıyordu:

– İsa, eğer ermiş Anneniz'e bir an daha izin verirsiniz, bu evin bana çok pahalıya mal olan damı kuşkusuz delinecek. Çünkü öteki tarafa geçeceğimi iyice görüyorum. Durun! Durun! Kiremitlerin çatırdadığını duyuyorum.

Buffalmacco, o anda, ustasının sesinin boğazında tümüyle boğulduğunu fark etti. Arkadaşlarına ipi bırakmalarını buyurdu. Bunu yapmaları, yatağın yukarıdan odanın tabanına hızla düşmesine neden oldu. Yatak, ayakları kırılarak, bağlantı tahtaları birbinden ayrılarak, büyük bir çatırtıyla dösemeye saplandı. Darbe üzerine, dikmeler devrildi, karyola tavanı perde askıları ve

perdelerle birlikte, boğulduğunu düşünerek arsız çocuklar gibi haykıran Andrea ustanın üzerine çöktü. Bu kadar şiddetli bir darbeye ruhen sersemleyen ihtiyar, odasına mı düştüğüne, yoksa cehenneme mi atıldığına karar veremiyordu.

O zaman, üç çırak sanki gürültüden uyanmış gibi ona koştu. Yoğun toz içinde yatağın enkazını görünce, şaşırmış gibi yaparak, ustayı kurtaracakları yerde, ona zarar verenin şeytan olup olmadığını sordular. Ama usta içini çekiyordu:

– Artık dayanamayacağım; çıkarın beni buradan; ölüyorum!

Adamın üzerinden, neredeyse altında ruhunu teslim edeceği molozları kaldırdılar. Onu sırtını duvara dayayıp oturtular. İhtiyar soluk aldı, öksürdü, tıksırdı ve şöyle dedi:

– Çocuklarım, etkilerini gördüğünüz biçimde Efendimiz Hazreti İsa beni son derece büyük bir güçle yeryüzüne itmemiş olsaydı, şimdi billur ve ilk devingen denen şu gökyüzü halkasında olacaktım. Ermiş Anne hazretleri hiçbir şey dinlemek istemiyordu. Düşüşümde, tam olmasalar da bana henüz hizmet veren üç diş kaybettim. Üstelik sağ yanımda ve fırça tutan kolumda dayanılmaz bir ağrı hissediyorum.

Apollonius:

– Usta, dedi, çok kötü huylu bazı iç yaralar almış olmalısınız. Konstantinopolis’te, ayaklanmalar sırasında, içteki yaraların dıştaki yaralara göre çok daha öldürücü olduğu deneyimine vardım. Ama hiçbir şeyden korkmayın, sizin içerdeki yaralarınızı sihirli sözlerle tedavi edeceğim.

İhtiyar:

– Sizler sağolun! diye yanıtladı. Bu, günah olur. Ama üçünüz birlikte yaklaşın lütfen, bana bir hizmette bulunup bedenimin en fazla ağrıyan yerlerini ovalayın.

Dediğini yaptılar; sırtının ve böğürlerinin derisini iyice aşındıracaya dek onu bırakmadılar.

İyi kalbli çocuklar, hemen bu öyküyü kente yaymaya gitti. Öyle ki, ertesi gün erkek, kadın, çocuk tüm Floransalılar, usta Andrea Tafi’ye rastladıklarında yüzüne gülmeden edemiyorlardı. Bu arada, bir sabah, Buffalmacco Corso’dan geçerken, senyör Cavalcanti’nin bataklıklara turna kuşu avlamaya giden oğlu Messer Guido atını durdurdu, ona bahşişini atıp seslendi:

– İşte, saygıdeğer Buffalmacco, bu Epikür ve yandaşlarının sağlığına içmek için.

Messer Guido'nun Epikür mezhebinden olduğunu ve Tanrı'nın varoluşuna karşı savlar toplamaya özen gösterdiğini bilmek gerekir. O, insanların ölümünün de, hayvanlarınkine benzer olduğunu söylemeyi âdet edinmişti.

Genç senyör:

– Buffalmacco, diye ekledi, sana bu bahşişi verişim, ihtiyar Tafi'yi gökyüzüne göndererek çok güzel, kapsamlı ve yararlı bir deneme yaptığın içindir. O, gövdesinin gökler âleminin yolunu tuttuğunu görünce, boğazı kesilmiş domuz gibi bağırmaya başladı. Bundan, kendisinin pek belirgin olmayan göksel mutluluklara hiç inanmadığını saptadım. Dadıların çocuklara masal uydurması gibi, ölümlülerin ölümsüzlüğüne değinen söylemler ortaya atıldı. Âdi adam, bu söylemlere inandığını sanıyor, ama gerçekte inanmıyor. Gerçeğin darbeleri, ozanların yalanlarını darmadağın eder. Bu hüznü yaşamdan daha güvenilirli yoktur. Horatius Flaccus, *Serus in cælum* dediği zaman bu duygu içindedir.

III

USTA

Cimabué ve Giotto'nun güzel tarzında yüzleri tasvir etmenin sırrını aldığı gibi, sıvaları ve renkleri hazırlayıp kullanmayı da öğrenen Floransalı genç Buonamico Cristofani, öteki adıyla Buffalmacco, ustası Andrea Tafi'nin atölyesini terk etti ve Kaz Kafa'nın evinin tam karşısındaki kumaşçılar mahallesine yerleşmeye gitti. Oysa, o çağda, süse düşkün kadınların çiçekler işli elbiseler giymesi gibi, İtalyan kentleri de kiliselerini ve manastırlarını resimlerle kaplama övüncünü taşıyorlardı. Floransa tüm öteki kentlerin arasında erkin ve görkemli görünüyordu. Orası, bir ressam için iyi yaşamak demekti. Buffalmacco resimlerine hareket ve ifade vermesini biliyordu. Tanrısal Giotto'nun altında kalsa da, buluşlarının güleç bereketliliğinden zevk duyuyordu. Çok geçmeden de oldukça fazla sipariş aldı. Çabucak zenginlik ve ün kazanmaktan başka bir şey düşünmüyordu. Ama, en büyük kaygısı, Bruno di Giovanni ile de Nello'nun eşliğinde eğlenmek, kazandığı tüm parayı onlarla birlikte sefahette saçmaktı.

O sırada, Floransa'da kurulu Faenzalı hanımlar manastırının başrahibesi, manastır kilisesini fresklerle süsletmeye karar verdi. Kumaşçılar ve hallaçlar mahallesinde Buffalmacco adında yetenekli bir ressamın bulunduğunu öğrenerek, bu resimler konusunda anlaşması için kahyasını ona gönderdi. Usta, önerilen fiyatı kabul edip, çalışmaya girişti. Manastırın kilisesine bir iskele kurdurttu, göz kamaştırıcı bir güçle Hazreti İsa'nın öyküsünü resmetmeye başladı. Öncelikle mabetin sağında Kutsal Masumlar

katliamını tasvir etti. Küçük sevgili yavrularını cellatların elinden boşuna kurtarmaya çabalayan annelerin acısını ve öfkesini öylesine canlı bir biçimde ifade etmeyi başardı ki, sanki duvar, dindarların ayinde, “*Cur, curudelis Herodes?*” diye ilahi söylemeleri gibi dile geliyordu. Meraklarının etkisiyle rahibeler, ikili ya da üçlü olarak ustayı çalışırken görmeye geliyorlardı. Onlar, bu mutsuz kadınlar ve can veren çocukların önünde, bağırma-ktan ve ağlamaktan kendilerini alamıyorlardı. Buffalmacco, bir askerin bacaklarının arasında, kundak bezinin içinde yatan, gülümseyerek başparmağını emen bir süt bebeği resmetmişti. Rahibeler, onun için merhamet diliyorlardı.

– Onu bağışlayın, diyorlardı ressama: Bu adamlardan herhangi birinin onu görmemesi ve öldürmemesi için önlem alın!

İyi kalbli Buffalmacco yanıt veriyordu:

– Sizin hatırınız için, sevgili hemşireler, onu elimden geldiğince savunacağım. Ama, bu cellatlar öyle bir öfke çılgınlığı içindeler ki, onları durdurmak zor olacak.

Rahibeler, “Bu küçük çocuk çok sevimli” dedikleri zaman, Buffalmacco onların her birine bundan daha sevimli birer tane armağan ediyordu.

Rahibeler gülerek:

– Çok teşekkür ederiz! diye karşılık veriyorlardı.

Başrahibe de, işin iyi yürütülüp yürütülmediğini gözüyle görüp emin olmak için geldi. O, Usimbalda adında, soylu doğmuş bir hanımdı. Hoşgörüsüz, kibirli ve hareketliydi. Paltosuz, başlıksız, üzerinde zanaatkarlarınki gibi sadece gömlek ve pantolon bulunduğu halde çalışan bir adam görerek, onu çırak yerine koydu ve konuşmaya tenezzül etmedi. Başrahibe kiliseye beş ya da altı kez gelip, boya ezmekten başka bir şeye yaramadığını sandığı kişiden başkasını bulamayınca, sonunda ona hoşnutsuzluğunu bildirdi.

– Çocuğum, dedi ona, benim tarafımdan ustanıza, sipariş verdiğim resimler üzerinde çalışmak üzere kendisinin gelmesini söyleyin. Bu resimlerin bir çırağın değil, onun elinden çıkmasını istiyorum.

Buffalmacco, kendini tanıtmaktan uzak, yoksul bir işçinin havasını ve tavırlarını takındı. Kendisini pek soylu bir hanıma

güven verecek yapıda görmemesine karşın, görevi ona itaat etmek olduğundan, bayan Usimbalda'ya alçakgönüllülikle yanıt verdi.

– Sözlerinizi ustama iletceğim, diye ekledi. Kendisi, Başrahibe hanımın emirlerini yerine getirmekte kusur etmeyecektir.

Bayan Usimbalda bu güvence üzerine dışarıya çıktı. Buffal-macco yalnız kaldığını görür görmez, iskelede çalıştığı tarafa, üzerlerinde bir testi bulunan iki tabure koydu. Sonra, bir köşeye yerleştirmiş olduğu, tesadüfen oldukça yeni durumdaki paltosunu ve şapkasını alarak, yaptığı uydurma mankene giydirdi. Dahası, testinin ağzına bir fırça tutturdu. Bu yapıp, resim çizen bir kişiye oldukça benzeyen bu düzenden memnun kalınca, maceranın sonucundan önce bir daha ortada görünmemeye kararlı olan ressam oradan ayrıldı.

Ertesi gün, rahibeler ressama alışılmış ziyaretlerini yapmaya geldiler. Ama neşeli bir arkadaş yerine, çok katı ve konuşup gülmeye pek yatkın olmayan bir kibar kişi buldular. İçlerini korku kaplayınca kaçıp gittiler.

Bayan Usimbalda da kiliseye gelince, tam tersine, ustayı çırağın yerinde görmekten sevinç duydu.

Bir testiyile konuştuğunun farkına varmadan önce, ona iffetli, soylu ve anlamlı resimler yapması için önemli nasihatlerde bulundu ve ressamı doğru yola çağırdı.

Eğer hiç yanıt alamamaktan usanıp da ustayı paltosundan aşağıya çekmese ve böylece testiyi, tabureleri, şapkeyi, fırçayı devirmese, başrahibenin onu aşağılaması daha bir süre devam edecekti. Kadın, önce büyük bir öfkeye kapıldı. Sonra, zekadan yoksun olmadığı için, kendisine sanatçıyı giyimiyle ölçmemek gerektiğinin öğretilmek istendiğini anladı. Kahyasını, Buffal-macco'yu aramaya gönderip, ondan başladığı çalışmayı bitirmesini rica etti.

Buffal-macco, görevini ustaca başardı. Bilen kişiler bu fresklerde, özellikle, çarmıha gerilmiş İsa'yı, ağlayan üç Meryem'i, ağaca asılmış Judas'ı ve onunla alay eden adamı hayranlıkla seyrediyorlardı. Ne yazık ki, bu resimler Faenzalı hanımlar manastırının kilisesiyle birlikte tahrip edildi.

IV

RESSAM

Alaycı mizacıyla olduğu kadar, kiliselerle manastırlara resim yapmakta ustalığıyla da ünlü Buonamico, öteki adıyla Buffal-macco, piskoposluğu resimlerle süslemesini isteyen senyör piskopos tarafından Floransa'nın Arezzo kentine çağırıldığı zaman artık genç değildi. Buffal-macco bu çalışmayı üstlendi ve hemen mermer sıvasıyla kaplanan duvarlara Çocuk İsa'ya bağlılıklarını bildiren kralların tutkunluğunu resmetmeye başladı.

Birkaç gün içinde, kır ata binmiş kral Malchior'u tasvir etmeyi bitirdi. Kralın sanki canlı olduğu söylenebilirdi. Atının eyeri lâl rengiydi ve değerli taşlarla işliydi.

Bu arada, o çalışırken, piskoposun maymunu onun ne yaptığını izliyor, gözlerini bir an olsun ondan ayırmıyordu. Usta ister boya tüplerini ellesin, renkleri birbirine karıştırsın, yumurtaları çırpın, isterse fırçayla henüz taze olan sıvaya birkaç dokunuşta bulunsun; hayvan bu hareketlerin bir tekini bile kaçırmıyordu. Bu hayvan, Cumhuriyet'in bir kadırgasıyla Berberi ülkesinden Venedik dükasına getirilmiş bir makaktı. Doç, maymunu Arezzo piskoposuna hediye etti. Piskopos da, üçüncü Krallar Kitabı'nda (X, 22) anlatıldığı gibi, kral Süleyman'ın aynı şekilde Ophir ülkesinden maymunlar ve tavus kuşları getirtmiş olduğunu anımsatarak, bu görkemli senyöre teşekkürde bulundu. Senyör Guido (piskoposun adı buydu), sarayında en fazla değeri bu maymuna veriyordu.

Piskopos, hayvanı salonlarda ve bahçelerde özgürce dolaşmaya bırakıyordu. Maymun ise bazı hıznrlıklar yapmaktan hiç

geri kalmıyordu. Bir pazar günü, ressamın orada bulunmadığı sırada, maymun iskeleye tırmandı, boya tüplerini aldı, renkleri keyfince birbirine karıştırdı, eline geçirdiği yumurtaları kırdı ve fırçayı nasıl gördüyse öyle, duvarın üzerinde dolaştırmaya başladı; kral Mechior'un ve atın üzerinde çalıştı ve her şey kendi eliyle yeniden boyanmaya kadar durmak bilmedi.

Ertesi sabah, Buffalmacco boyalarını altüst edilmiş ve çalışmasını bozulmuş bulunca, içinde acı ve öfke hissetti. Yeteneğini kıskanan Arezzolu bir ressamın, ona bu oyunu yapmış olduğu kanısına vararak, piskoposa şikayete gitti. Senyör Guido, çalışmaya yeniden koyulması ve esrarengiz şekilde tahrip edilmiş yapıtını ivedilikle onarması için ona baskı yaptı. Ona iki askerin, yaklaşan kim olursa olsun mızraklarıyla vurmaya hazır bir şekilde, gece gündüz nöbette olacağı sözünü verdi. Bu söz üzerine, Buffalmacco çalışmasına yeniden başlamaya razı oldu. İki asker de onun yanında nöbete konuldu. Bir akşam, ressam günü tamamlayıp tam dışarı çıktığı sırada, askerler senyör piskoposun maymununun iskelede pek çevikçe onun yerine atladığını, kendileri ona engel olma fırsatı bulamadan aceleyle boya tüplerini ve fırçaları aldığını gördüler. Avazları çıktığı kadarıyla ustaya seslendiler. Ressam tam zamanında salona girdiğinde, makağın olağanüstü bir hararetle ikinci kez kral Malchior'u, kır atı ve lâl rengi eyeri boyamakta olduğunu gördü. Bu görüntü üzerine, gülsün mü ağlısın mı bilemedi.

Gidip piskoposu buldu ve dedi ki:

– Senyör piskopos, benim resim yapma tarzımı beğeniyorsunuz; ama maymununuz başka bir tarzı seviyor. Yanınızda bir ustanız olduğuna göre, beni çağırmanıza gerek yoktu. O, belki biraz deneyimden yoksundu. Ama şimdi, artık öğrenecek hiçbir şeyi kalmadı. Ben Floransa'ya dönüyorum.

Böylece konuştuktan sonra, cennetlik Buffalmacco fazlaca kızmış olarak, kaldığı hana döndü. Akşam yemeğini iştahsızca yedi ve üzüntü içinde yatmaya gitti.

Senyör piskoposun maymunu rüyasına girdi. Yarı insan biçiminde değil de, gerçekte olduğu gibi; ama San Gimignano Dağı kadar yüksek, yukarı kıvrık kuyruğunun ucu ayı gıdıklar durumda. Çiftliklerin ve zeytin sıkma yerlerinin ortasındaki bir zeytin

ağacı korusunda oturuyor, bacaklarının arasında ince bir yol keyifli bağlar boyunca uzanıyordu. Bu arada yol, sıra halinde yürüyen hacılarla kaplıydı. Bunlar tek tek ressamın önünden geçiyordu. Buffalmacco, şen mizacının sayısız kurbanını tanıdı.

Önce, ona sanatların uygulamasında nasıl onur kazanıldığını öğretmiş olan ihtiyar usta Andrea Tafi'yi gördü. Ona bunun karşılığında, sırtlarına mum dikilmiş bir düzine hamamböceğini cehennem cinleri diye yutturarak, saf adamı göğsüne çıkarıldığını sanıp büyük korkuya düşeceği şekilde yatağıyla birlikte tavan kirişine kadar kaldırarak, sayısız kez küçük düşürmüştü.

Yün tarayıcısı Kaz Kafa'yı ve onun iplik eğirmekte pek yığıt karısını gördü. Buffalmacco, bu saf kadının tenceresine, bir duvar aralığından avuçlar dolusu tuz atarak, Kaz Kafa'nın her gün çorbaya tükürüp, karısına sopa atmasına neden olurdu.

Üstat Simon de Villa'yı gördü; doktor başlıından tanınan Bolognalı doktoru, Ripolili hanımlar manastırı yakınında çöp çukuruna düşürmüştü. Doktor orada güzelim kadife giysisini berbat etti; ama kimse ona acımadı. Çünkü o, çirkin ama hırstıyan karısını hor görüp, rahip Jean'ın kızı nasır bağlamış Karakaçan'ı ile yatmak istemişti. Cennetlik Buffalmacco, üstat Simon de Villa'yı gece Sabbat'a götürebileceğine, oradaki şen birlikte Fransa kraliçesiyle aşk yaptığına, kraliçenin zahmetine karşılık kendisine şarap ve çerezler verdiğine inandırmıştı. Üstat, aynı davranışla karşılaşacağı umuduyla daveti kabul etti. Buffalmacco hayvan postuna bürünmüş olarak, şenliklerde kullanılan boynuzlu maskelerden birini takıp, kendisini üstat Simon'a, onu Sabbat'a götürmekle görevli bir cin gibi takdim etti. Adamı omuzlarından yakaladı, çöple dolu bir çukurun yanına kadar götürüp tepetakla çukurun içine attı.

Buffalmacco, daha sonra Calandrin'i gördü. Onu da, Mugnone Ovası'nda Eliotropi adında bir tür taş bulunduğuna, bu taşın, onu üzerinde bulunduran kişiyi görünmez yapma gücüne sahip olduğuna ikna etmişti. Calandrin'i, Bruno da Giovanni eşliğinde Mugnone'ye götürdü. Calandrin yeterince taş toplayınca, Buffalmacco onu göremiyormuş gibi yaptı ve bağırdı: "Bu hödük, arkadaşlığımızı yanlış yorumladı. Onu yakalayacak olursam şu koca taşı gerisine yapaştıracam!" Sonra taşı dediği yere isabet et-

tirdi. Görünmez olduğuna göre, Calandrin şikayet konusu bulamadı. Bu Calandrin'in hiç aklı yoktu; Buffalmacco onun saflığını, çocuk beklediğine inandıracak kadar kötüye kullandı. Bu işten kurtuluşu, Calandrin'e bir çift yemeklik iğdiş horoza mal oldu.

Buffalmacco, ardından da Ermiş Bakire'yi, ayı yavrusuna dönüştürdüğü çocuk İsa'yla birlikte tasvir ederek parasını aldığı köylüyü gördü.

Kendisini manastır kilisesinin duvarlarını resimlerle süslemekle görevlendirmiş olan Faenza'lı hanımların başrahibesini de gördü. Kadına, resimlerdeki kişilerin tenlerinin daha taze görünmesi isteniyorsa, boyalara iyi şarap katmak gerektiğini söyleyip imanı üzerine yemin etmişti. Başrahibe, tablolarındaki tüm aziz ve azizeler uğruna, piskoposlar için saklanan şarabı verdi. O da, tenlerin tonunu canlandırmak için zincifreye güvenip şarabı içti. Aynı başrahibe hanıma, üzerine palto geçirdiği testiye usta ressam diye yutturduğu yukarıda anlatılmıştı.

Buffalmacco ardından, küçük düşürmüş, alaya almış, kandır-
mış ve işletmiş olduğu kişilerden oluşan uzun bir kuyruk gördü. Bunların arkasından da, Perugia Meydanı'nda başına derekayas-
ı balıklarından bir taç giymiş olarak keyifle resmettiği büyük er-
miş Herculan, haçı, sivri piskopos başlığı ve ayin cüppesiyle ge-
liyordu.

Tümü oradan geçerken, öçlerini almış olan maymunu kutlu-
yordu. Canavar ise ağzını cehennem kapısından daha geniş bi-
çimde açarak, kahkahalarla gülmekteydi.

Buffalmacco, yaşamında ilk kez kötü bir gece geçirmişti.

Hugues Rebell'e

VI

VERONALI HANIM

*Kız ölürken dedi ki: "Ey şeytan benim ruhumu da gövdemle birlikte yanında götür."
(Gravia'da Ermiş Johannes kilisesinde, Parisi'lerle ilgili kitabın kırkinci geniş yorumunda, Çok ünlü, yüce babanın kutsal yazılarının, üstün açıklanışında ol. Maillardum, 1511)*

Bu, Verona'daki Santa Croce Manastırı arşivlerinde R. P. Adone Doni tarafından bulundu.

Veronalı Bayan Eletta, son derece güzel ve biçimliydi. Kentin tarih ve masal bilgisine sahip papaz çömezleri, onun annesini Latone, Leda ve Semele diye adlandırıyor, böylece verdiği meyvenin, sözü geçen hanımın kocası ve aşıkları gibi ölümlü bir erkek yerine, tanrı Jupiter tarafından şekillendirildiğine inandıklarını anlatmak istiyorlardı. Ama en bilgeleri, özellikle, benden önce Santa Croce'un muhafızlığını yapan Fra Battista, böyle tensel bir güzelliğin, ölürken "Ne büyük bir sanatçı yok oluyor!" dediği duyulan Neron anlamında, sanatçı olan şeytanın eyleminden ortaya çıktığını düşünüyordu. Tanrı'nın, madenleri işlemekte yetenekli düşmanı Şeytan'ın, tensel yapıtta da kusursuzluğa vardığından kuşku duyulamazdı. Sizinle konuşan ben, dünyadan oldukça büyük bilgi birikimi edinmiş olarak, sayısız kez, insan türünün düşmanı tarafından imal edilmiş beceriksiz adamlar ve insan yüzleri gördüm. Bundaki hile, hayranlık uyandırıcıdır. Aynı şekilde, şeytanın kadınlara yaptığı çocuklardan da haberim

var; ama bu konu üzerine mezhebim tarafından dilim kilitlenmiştir. Demek ki, Bayan Eletta'nın doğumu üzerine üretilen garip söylentileri dile getirmekle yetineceğim. Bu hanımı ilk kez, 1320 yılının kutsal cumasında, Verona Meydanı'nda gördüm; o sırada on dört yaşını doldurmak üzereydi. O günden sonra da gezintilerde ve hanımların sıkça gittikleri kiliselerde onu tekrar gördüm. İyi bir işçinin elinden çıkmış bir resme benziyordu.

Altın rengi küçük bukleli saçlara, beyaz bir alna, ancak değerli taş mavi zümrütte görülen renkli gözlere, pembe yanaklara, kalkık ve zarif bir burna sahipti. Ağzı Aşk meleğinin yayına benziyor ve gülümsediğinde insanı can evinden vuruyordu. Çenesi de ağız kadar güleçti. Bayan Eletta'nın tüm bedeni, aşıkla-rın arzusunu imrendirecek şekilde yapılmıştı. Göğüsleri hiç büyük değildi; ama bunlar bluzunu iki dolgun ve pek tatlı bir çift yuvarlaklıkla doldurmaktaydı. Kutsal doğam gereği olduğu kadar, onu kent giysileri içinde gizli ve örtülü gördüğüm için de, üzerini kaplayan kumaşın, kusursuzluklarını belli ettiği bedeninin öteki bölümlerini anlatmayacağım. Size şu kadarını söyleyeceğim ki; Bayan Eletta, alıştığı üzere San Zanone Kilisesi'nde yerini aldığı zaman, Hazreti İsa'nın kutsal bedeninin yükseğe kaldırılışı sırasında yapılması gerektiği gibi, ister ayağa kalkmak için, isterse diz çökmek ya da alnını döşemeye dayamak için olsun harekette bulununca, erkeklere hemen onu göğsüne sıkıca bastırma arzusu veriyordu.

Bu arada, Bayan Eletta on beş yaşına doğru, çok bilgili, oldukça ünlü, ama çoktan yaşını başını almış avukat Messer Antonio Torlota'yla evlendi. Adam öyle şişman ve şekilsizdi ki, onu yazılarını koyduğu büyük deri torbayı taşıırken görenler, torbalardan hangisinin diğerlerini sürüklediğini bilemiyordu.

Erkeklerin şanı ve selameti üzerine kurulu evliliğin kutsallığı dolayısıyla, Verona'nın en güzel kadınının böyle çok yaşlı, sakat ve harabeye dönmüş bir adamla yattığını düşünmek acı vericidir. En bilge kişiler, şaşkınlıktan çok acıyla, kocasının kendisine tanıdığı özgürlükten yararlanan Antonio Torlota'nın genç karısının, tüm gece boyunca haklı ve haksıza ilişkin tüm güçlükleri çözmek üzere, kentin en yakışıklı efendilerini kabul ettiğini gördüler. Ama bundan aldığı zevk, onlardan değil kendisinden kay-

naklanıyordu. Kendisini seviyor, ama onları sevmiyordu. Kendi teni için olandan başkası ona keyif vermiyordu. Arzusunda, niyetinde ve ciltvelerinde kendine dönüktü. Bundan dolayı, bana öyle geliyor ki, tensel günah fazlasıyla yoğunlaşmıştı onda. Çünkü, bu günah bizi Tanrı'dan ayırsa da, durumun ağırlığını kavratmıştı kadarıyla, Yüce Yargıç'ın tensel günahkarlara pintilerden, hainlerden, hemcins katillerinden ve kutsal şeylerin ticaretini yapan kötü kişilerden daha az öfkeyle baktığını söylemek doğru olur. Kendileri değil, başka kişiler halinde olan şehvetli insanlara şekil veren kötü arzular onlara, zayıflamış da olsa, gerçek aşkı ve erdemi ortaya koyma fırsatı verir.

Tüm aşklarında sadece kendini seven Bayan Eletta'nın zinaları böyle bir şey arz etmiyordu. Bu durum onu Tanrı'dan olduğu kadar, arzularına karşı koyamayan öteki kadınlardan da ayırıyordu. Onların arzuları başkalarından kaynaklanıyordu. Bayan Eletta'nıkiler ise kendisine aitti. Bu konuda söylediklerim, öykünün devamının daha iyi anlaşılması içindir.

Bayan Eletta, yirmi yaşında hastalandı ve öleceğini hissetti. O zaman, güzel bedeni için derin bir merhametle gözyaşı döktü. Kadın hizmetçilerinden en değerli süslerini kendisine takmalarını istedi. Aynanın karşısına geçip, son bir kez özgün güzelliyle sevinç duymak üzere, iki eliyle göğsünü ve kalçalarını okşadı. Bu tapılası bedeninin nemli toprakta solucanlar tarafından yenmesine gönlü hiç razı olmadığından, inanç ve umutla derinden içini çekti:

– Şeytan, pek sevgili Şeytan, ruhumu ve bedenimi al. Şeytan, benim tatlı Şeytan'ım, yakarışıma kulak ver: Ruhumu bedenimle birlikte sen al.

Bayan Eletta, gelenek uyarınca yüzü açık olarak San Zenone'a götürüldü. İnsanın belleği bu kadar güzel bir ölü gördüğünü anımsamıyordu. Rahipler onun çevresinde, ahirete göçenlerin duasını seslendirirken, o sanki görünmeyen bir aşığın kolunda kendinden geçmiş gibi duruyordu. Ayinden sonra Bayan Eletta'nın sıkıca kapatılan tabutu, San Zenone Kilisesi'ni çevreleyen ve bazıları eski lahitlerden oluşan mezarların arasında kutsal toprağa verildi. Ama ertesi gün, ölünün üzerine atılmış olan toprak kaldırılmıştı; tabutun açık ve boş olduğu görüldü.

J.-H. Rosny'ye

VII

İNSANİ TRAJEDİ

*Yaşamlarını güçlükle sürdüren insanların
tüm acıları, sıkıntıları kendilerine özgü
yazgıları gereğidir.*

I

FRA GIOVANNİ

O zamanlar, bir insandan doğmuş Tanrı'nın gerçek oğlu Efendimiz İsa'nın yoksulu Ermiş François, hanımı uğruna, değersiz ölümünden fazlasını bulamayacağı kapıyı gülümseyerek açıp göğeyi yükselmişti. Erdemleriyle hoş kokular yaydığı yeryüzü, onun çıplak bedenini ve sözlerinin tohumlarını koruyordu. Ruhsal oğulları, halklar arasında kat kat artıyordu. Çünkü, İbrahim'in hayır duaları onların üzerineydi.

Krallar ve kraliçeler, yoksul Hazreti İsa'nın ipleriyle talanıyorlardı. İnsanlar toplu halde, kendini ve dünyayı unutmanın içinde, gerçek mutluluğuyı arıyorlardı. Neşeden kaçarak da onu buluyorlardı.

Ermiş François'nın tarikatı tüm Hristiyanlığın üzerine yayılıyordu; Efendi'nin yoksullarının evleri İtalya'yı, İspanya'yı, Galya'yı ve Almanya'yı kaplıyordu. Viterbe kentinde de pek kutsal bir kurum yükseliyordu. Fra Giovanni, orada yoksulluğuyı öğretti-

yordu. Gösterişsiz ve hor görülen bir hayat yaşıyordu. Kalbi, kapalı bir bahçeydi.

Yetenekli ve ihtiyatlı insanlar da, Tanrı'nın hikmetiyle, bazen gerçeklerin bilincinden yoksun olur. Ama o cahil ve basit de olsa, yüzyılın yüksek bilginlerinin bilmediklerini biliyordu.

Zenginliğe özen göstermenin insanları kötü ve mutsuz kıldığını, yoksul ve çıplak doğan insanların, doğdukları gibi yaşıyorlarsa mutlu olacaklarını biliyordu.

O, huzur içinde yoksuldu. İtaat içinde, büyük zevk alıyordu. Tasarılar yapmaktan uzak kalarak, gönül nafakasının tadını çıkarıyordu. Çünkü, insani eylemlerin ağırlığı çok haksızcadır. Biz, zehirli meyveler taşıyan ağaçlarız. O, eylemde bulunmaktan korkuyordu; çünkü çaba acı verici ve boşunadır. Düşünmekten korkuyordu; çünkü düşünce kötüdür.

O, insanın gururlanabileceği hiçbir özgün şeyinin olmadığını ve görkemliliğin ruhu katılaştırdığını bildiğinden dolayı, alçakgönüllüydü. Dahası, iyice biliyordu ki, aklın zenginliklerinden başka bir şeye sahip bulunmayanlar, eğer onlarla gururlanırlarsa, bu yüzden dünyanın güçlü kişilerine kadar alçalırlardı.

Fra Giovanni de, alçakgönüllülükte Viterbe kurumunun tüm keşişlerini geçiyordu. Manastırın muhafızı, kutsal rahip Silvestre onun kadar iyi değildi; çünkü, efendi hizmetçiden daha az iyi, anne küçük çocuktan daha az masumdur.

Fra Giovanni'nin giysilerini sırtından çıkarıp, Hazreti İsa'nın acı çeken kişilerine giydirmeyi âdet edindiğini gören manastır muhafızı, kutsal boyun eğiş adına onun giysilerini yoksullara vermesini yasakladı. Bu arada, kendisine bu yasağın koyulduğu gün, Giovanni adeti olduğu üzere, Cunino bayırlarını örten koruya dua etmeye gitti. Kış mevsimiydi. Kar yağıyor ve kurtlar köylere iniyordu.

Fra Giovanni, bir çınarın dibine diz çöküp, dostun dosta yaptığı gibi Tanrı'yla konuştu. Tanrı'dan yetimlere, dullara ve mahpuslara acımasını; Lombardiyalı ortakçıları kabaca sıkıştıran toprak ağalarına merhamet bağışlamasını; avcılarının kovaladığı ormandaki geyiklere ve dişi geyiklere, tuzağa yakalanan tavşana ve kuşa acımasını yakardı. Esrime içinde kendini kaybetmişken, gökyüzünde bir el gördü.

Güneş dağın arkasına kaydığı zaman, Tanrı adamı ayağa kal-
kıp manastırın yolunu tuttu. Beyaz ve sessiz yolun üzerinde,
kendisinden Tanrı aşkına sadaka dileyen bir yoksula rastladı.

Ona:

– Yazık! diye karşılık verdi. Giysimden başka bir şeyim yok.
Onun da yarısını kesip vermeme muhafız bana yasakladı. Şu hal-
de, giysimi sizinle paylaşamıyorum. Ama eğer beni seviyorsanız,
nız, yavrum, beni tümüyle soyacaksınız.

Bu sözleri duyan yoksul kişi, kesişin giysisini çıkardı.

Fra Giovanni, yağın altına yürüyüp gitti ve kente gir-
di. Bacağında sadece bir çamaşır ile meydandan geçerken, koşup
oynayan çocuklar onunla alay etiler. Ona hakaret etmek için işa-
ret parmağıyla ortaparmak arasına başparmağı sıkıştırdıkları
yumruklarını gösteriyorlar, çamur ve çakıl taşı karıştırılmış kar
topları atıyorlardı.

Hükümet meydanında, bir evin doğrama işi için konulmuş
kalaslar vardı. Bu kalaslardan biri diğerlerinin üstüne enlemesi-
ne yerleştirilmişti. İki çocuk geldi ve bu kalasın iki ucuna bine-
rek sallanmaya koyuldu. Bu iki çocuk, ermiş kişiye hakaret eden
ve taş atan çocuklardandı.

Keşiş onlara gülümseyerek yaklaşmış, dedi ki:

– Sevgili küçükler, oyununuzu paylaşmama izin verir misi-
niz?

Sonra kalasın bir ucuna oturup, çocuklarla tahteravalli oynadı.

Oradan geçen vatandaşlar şöyle diyorlardı:

– Bu adam, gerçekten de aklını kaçırmış.

Ama çanların Ave Maria'yı çalmasından sonra da, Fra Gi-
ovanni hâlâ sallanmaktaydı. Öyle oldu ki, Viterbe'ye gezgin ke-
şişleri ziyarete gelen ünleri dünyaca büyük Roma rahipleri hükü-
met meydanından geçtiler. Çocukların, "İşte küçük kardeş Gi-
ovanni" diye bağırdıklarını işiten bu rahipler keşişe yaklaşmış,
onu çok onurlu bir biçimde selamladılar. Fakat, ermiş adam se-
lamlarına karşılık vermedi. Onları görmemiş gibi, bir aşağı bir
yukarı kalkan kalasın üzerinde sallanmayı sürdürdü. Papazlar
aralarında konuştular:

– Bırakalım bu adamı. Tümüyle sersemin biri bu.

Fra Giovanni o anda büyük bir sevinç duydu ve kalbi mutlulukla doldu. Çünkü bu işleri alçakgönüllülükle ve Tanrı aşkı için yerine getiriyordu. Sevincini, cimrinin altınını üç kilitle donatılmış sedir ağacından bir kasaya koyması gibi, utancın içine saklıyordu.

Gece gidip manastırın kapısını çaldı. İçeriye alındığında, çıplak, kan içinde ve çirkefe bulanmış göründü. Gülümseyerek konuştu:

– İyiliksever bir hırsız giysimi aldı. Çocuklar da beni kendileriyle oynamaya layık gördüler.

Ama rahipler onun kentten, bu pek onurlu olmayan durumda geçmeyi göze almasına kızıyorlardı. Birbirlerine:

– O, Ermiş François'nın kutsal tarikatını alaylara ve utanca maruz bırakmaktan hiç çekinmiyor, diyorlardı. Çok sert bir cezayı hak ediyor.

Büyük bir skandalın kutsal Tarikat'i üzdüğünden haberdar edilen Başkan, manastır meclisinin tüm rahiplerini toplayıp, Fra Giovanni'ye onların arasında diz çöktürdü. Yüzü tümüyle öfkeden kızarmış bir halde, kaba bir sesle azarladı onu. Sonra, suçlu ya verilmesi uygun düşen cezayı meclise danıştı.

Bazıları onun hapse konulmasını ya da kilisenin çan kulesine bir kafes içinde asılmasını istiyorlardı. Bazıları da onun bir deli gibi zincire vurulması gerektiği düşüncesindeydi.

Fra Giovanni onlara sevinç içinde diyordu ki:

– Kardeşlerim, çok haklısınız: Bu cezaları, hatta daha ağırlarını hak ediyorum. Tanrı'nın ve Tarikatimin tüm nimetlerini boşuna kaybetmekten başka bir şeye yaramıyorum.

Geleneklerinde ve özdeyişlerinde çok hoşgörüsüz olan rahip Marcien haykırdı:

– Onun ikiyüzlü biri gibi konuştuğunu ve bu bal tatlılığındaki sesin ağarmış bir mezardan çıktığını anlamıyor musunuz?

Fra Giovanni sözüne devam etti:

– Kardeş Marcien, Tanrı yardımına gelmezse, tüm bu onursuzca davranışları üstlenmeye hazırım.

Başkan bu sırada, Fra Giovanni'nin bu şaşırtıcı tutumunu derinden düşünüyor, Kutsal Ruh'a, vereceği kararda kendisini esinlendirmesini yakarıyordu. Dua ettikçe, öfkesi hayranlığa dö-

nüşıyordu. Bir kadından doğmuş ermiş François'yı, şu meleğin yeryüzünden geçtiği zamandan tanımişti ve İsa'nın sevgili kişisi örneği, onu ruhsal güzelliği içinde eğitmişti.

Bu nedenledir ki ruhunda bir aydınlık oldu; Fra Giovanni'nin yaptıklarındaki tanrısal yalınlığı ayırt etti.

Başkan:

– Kardeşlerim, dedi, kardeşimizi ayıplamak yerine, onun bolca kavuştuğu lütfâ hayranlık duyalım. Gerçekte, o bizden daha iyidir. Onun yaptığı, küçük çocuklara kendisine gelme fırsatı veren ve cellatları giysilerini üzerinden koparıp alırken acı çeken Hazreti İsa'nın yaptığı'nın aynısını yerine getirmektir.

Diz çökmüş rahibe de şu tarzda konuştu:

– Kardeşim, işte size yüklediğim ceza: Kutsal boyun eğiş adına, kıra gitmenizi ve bir yoksula rastladığınız zaman, ondan giysinizi almasını dilemenizi buyuruyorum. O sizi çıplak bırakınca, kente döneceksiniz ve hükümet meydanında çocuklarla oynayacaksınız.

Başkan böyle söyledikten sonra kürsüsünden indi. Fra Giovanni'yi ayağa kaldırıp, önünde diz çöktü ve onun ayaklarını öptü. Sonra, toplu haldeki keşişlere dönerek dedi ki:

– Gerçekte, kardeşlerim, bu insan Tanrı'nın tutsağıdır.

II

LAMBA

O çağda, Fra Giovanni bu dünyanın tüm nimetlerinin Tanrı'dan geldiğini ve onların, Hazreti İsa'nın pek sevgilileri olan yoksullardan yana olması gerektiğini gördü.

Hristiyanlar, Kurtarıcı'nın doğumunu kutluyorlardı. Fra Giovanni, Assise kentine gelmişti. Bu kent, bir dağın üzerindedir. Bu dağdan da, İyilik Güneşi yükselir.

Bu arada, Noel arifesinde Fra Giovanni, ermiş François'nın bir taş lahitte dinlendiği mihrabın önünde diz çökmüş dua ediyordu. Ermiş François'nın da İsa gibi, bir ahırda doğduğunu hayal ederek derin düşüncelere dalıyordu. Bu derin düşünceler içindeyken, kilisenin ayin eşyası bakıcısı ondan, kendisi yemekten kiliseye gözkulak olup olmayacağını sormaya geldi. Kili-se ve mihrap değerli süslemelerle yüklüydü. Orası altın ve gümüşle dolup taşıyordu; çünkü, ermiş François'nın oğulları ilkönce yoksuluktan yoksun kalmışlardı. Sonra kraliçelerin armağanlarını da kabul etmişlerdi.

Fra Giovanni, bakıcıya yanıt verdi:

– Kardeşim, gidip yemeğinizi yiyin. Efendimiz'in izniyle kiliseyi korurum.

Böyle söyledikten sonra yeniden derin düşüncelerine daldı. Yalnız başına dua ederken kiliseye yoksul bir kadın geldi. On-dan, Tanrı aşkına sadaka istedi. Ermiş kişi:

– Bende hiçbir şey yok, diye karşılık verdi; ama mihrap süs-

lerle yüklü. Size bunlardan bir şeyler verip vermeyeceğime bir bakayım.

Mihrabın üstünde gümüş çingiraklarla donatılmış bir altın lamba, asılıydı. Keşif, bu lambaya dikkatle bakarak, kendi kendine konuştu:

– İşte yararsız süslerden başka bir şey olmayan çingiraklar. Bu mihrabın gerçek görkemi, taş kapağın altında, taştan bir yastığa dayanarak çıplak dinlenen ermiş François’ın bedenidir.

Sonra cebinden bıçağını çıkarıp, tek tek kestiği çingirakları yoksul kadına verdi.

Bakıcı, yemeğini yeyip kiliseye döndüğü zaman, Tanrı’nın ermiş kişisi Fra Giovanni ona seslendi:

– Kardeşim, lambada asılı bulunan çingiraklar için endişelenmeyin. Onları ihtiyacı olan bir kadına verdim.

Fra Giovanni bu şekilde hareket etmişti; çünkü Tanrı’nın esinlendirmesiyle, bu dünyada Tanrı’ya ait olan tüm şeylerin, yoksullara ait olduğunu biliyordu.

O yeryüzünde, zenginliklere bağlanmış insanlar tarafından kınandı. Ama o, tanrısal iyilik açısından övgüye değer bulundu.

III

MELEKLERİN YÜCE BİLGİNİ

Fra Giovanni, edebiyat kültüründeki bilgisini hiç ilerletmiş değildi; bu bilgisizliğinden, dolu dolu bir alçakgönüllülük kaynağı gibi, sevinç duyuyordu.

Ama, Sainte-Marie-des-Anges Manastırı'nda birçok din bilimleri uzmanının Pek Kutsal Üçlem'in kusursuzlaştırılması ve Azap'ın gizemleri üzerine derin düşüncelere daldıklarını görünce, onların, kendisinden daha fazla Tanrı sevgisine sahip olup olmadıkları konusunda kuşkuya düştü.

Ruhu sıkıldı; yaşamında ilk kez hüzüne kapıldı. Bu duygu, durumuna ters düşüyordu. Çünkü neşe yoksullardan yanadır.

Kaygısını, ağır bir yükten kurtulacağı şekilde, Tarikat Başkanı'na götürmeye karar verdi.

Başkan, henüz kundaktayken, ermiş François'dan Bonaventure adını almıştı. Paris Üniversitesi'nde din bilimleri öğrenimi görmüştü. Tanrı sevgisi öğretisi olan sevgi bilminde kusursuzluğa ulaşıyordu. Yaradılanı, Yaradan'a yükselten dört aşamayı biliyor, meleklerin altı kanadının gizemini derinden düşünüyordu. Bu nedenle ona, meleklerin yüce bilgini deniyordu.

O biliyordu ki, aşksız bilim boşunadır. Fra Giovanni, onu, kente egemen setteki bahçede dolaştığı sırada bulmaya gitti.

O gün günlerden pazardı. Kentin zanaatkarları ve bağlarda çalışan köylüler setin altındaki yokuştan kiliseye ulaşan yolu tırmıyorlardı.

Fra Giovanni, rahip Bonaventure'ü bahçedeki zambakların arasında görünce ona yaklaşıp sordu:

– Rahip Bonaventure, aklımı karmakarışık eden şu kuşkuyu yok edin ve bana cevap verin. Bir cahil, bir bilgin kadar aşkla Tanrı'yı sevebilir mi?

Rahip Bonaventure yanıtladı:

– Size gerçeği söyleyeceğim Fra Giovanni: Yoksul bir yaşlı kadın, Tanrı aşkı bakımından, tüm Tanrıbilim uzmanlarına yetişip onları geçebilir. İnsanın kusursuzluğu sevgidir. Size şunu da söyleyeyim, kardeşim: Böyle çok cahil bir kadın, gökyüzünde bilginlerin üzerine yükseltilecektir.

Fra Giovanni bu sözleri duyunca içi sevinçle doldu. Bahçenin alt duvarından sarkarak, geçenlere sevgiyle baktı. Sonra avazı çıktığı kadar bağırdı:

– Yoksul, basit ve cahil kadınlar, sizler gökyüzünde rahip Bonaventure'den daha yukarıda yer alacaksınız.

Meleklerin yüce bilgini ise zambakların arasında saf rahibin sözlerine gülümsedi.

IV

TAŞIN ÜZERİNDEKİ EKMEK

Ermış François'nın oğullarına, "Gidin, ekmeğinizi kapı kapı dilenin" demiş olduğu üzere, Fra Giovanni günün birinde bir başka kente yollandı. Kale kapısını geçtikten sonra, kural gereği, Tanrı aşkına kapı kapı ekmeğini dilenerek sokaklarda dolaştı.

Fakat, bu kentin insanları Luccalıları'dan cimri, Perugialıların'dan sertti. Dükkanlarının önünde zar atan fırıncılar ve sepici-ler, Hazreti İsa'nın yoksul kulunu kaba sözlerle kovaladı. Yeni doğmuş çocuklarını kucaklarında tutan kadınlar ona başlarını çeviriyorlardı.

Saf keşiş, utançtan içinde sevinç duyup, kovulmalara ve hakaretlere gülümsedikçe, kentin sakinleri:

– Dalga geçiyor, diye söyleniyorlardı. Bu kaçığın biri ya da bir miskin, bir ayyaş. Şarabı fazla kaçırılmış. Buna yalnızca bir kırıntı ekmek vermek bile günah olur.

Saf keşiş de onlara karşılık veriyordu:

– Hakkınız var, dostlarım. Merhametinize layık değilim; köpeklerinize ve domuzlarınıza verdiğiniz yiyeceğe bile layık değilim.

O sırada, okuldan çıkmakta olan çocuklar bu sözleri işitti. Onlar da ermiş kişinin peşine takılıp bağırıyorlardı:

– Deli! Deli!

Ona çamur ve taş attılar.

Fra Giovanni alıp başını kıra çıktı. Kent, bir tepenin yama-cında kurulmuştu; etrafı bağlar ve zeytinliklerle çevriliydi.

Rahip ukur bir yoldan aşağıya indi. Bağ kütüklerinin dalla-
rından sarkan olgun üzüm salkımlarını görünce kolunu uzatıp
zmleri kutsadı. Aynı şekilde, zeytinlikleri, dutlukları ve ova-
daki tüm buğdayı da kutsadı. Bu sırada acıkmyş ve susamıştı.

Yolun sonunda bir defne korusu gördü. Gezin keşişlerin
deti, acımasız avcıların avlandığı ormanlarda zavallı hayvanlar
arasında dua etmekte. Fra Giovanni, bu nedenle koruya girip,
berrak ve şırlıtlı bir derenin kıyısında yol aldı. Dere kenarında
yassı bir taş gördü.

O anda, beyaz giysi içinde, göz kamaştırıcı yakışıklılıkta bir
genç adam, taşın üzerine bir ekmek bıraktı ve gitti.

Fra Giovanni diz çökerek dua etti:

– Meleklerinden birinin eliyle yoksul kuluna hizmet ettirişin-
le ne kadar iyisin, Tanrım! Ey kutsal yoksulluk! Ey pek görkemli
ve pek varlıklı yoksulluk!

Meleğin ekmeğini yedi ve kaynağın suyundan içti. Böylece
bedeni ve ruhuyla g kazandı. Görünmeyen bir el de kentin du-
varına yazdı: “Zenginlere mutsuzluk!”

V

İNCİR AĞACI ALTINDAKİ MASA

Fra Giovanni, çok sevgili pederi Ermiş François örneği, Viterbe Hastanesi'ne cüzzamlıların bakımına gidiyordu. Onlara su veriyor ve yaralarını yıkıyordu.

Hastalar küfür ettikçe, onlara, "Siz Hazreti İsa'nın sevdiklerisiniz" diyordu. Orada, bir odada toplanan çok alçakgönüllü cüzzamlılar da vardı. Fra Giovanni, çocuklarının arasındaki bir anne gibi onlarla sevinç duyuyordu.

Ama, hastanenin duvarları kalındı; gün ışığı ancak yüksekteki dar pencerelerden içeri giriyordu. Cüzzamlılar bu kasvetli ortamda yaşamakta güçlük çekiyorlardı. Fra Giovanni, bunlardan Lucide adında ve büyük sabır gösteren birinin, kötü ortamın içinde eriyip bittiğini gördü.

Fra Giovanni, Lucide'i seviyor ve ona şöyle diyordu:

– Kardeşim, siz Lucide'siniz; Tanrı'nın gözündeki sizin kalbinizden daha temiz bir değerli taş yoktur.

Mekânın solunan kokuşmuş havasından, onun ötekilerden daha fazla acı çektiğini fark ederek bir gün şunu dedi:

– Dost Lucide, Efendimiz'in sevgili kuzusu, burada veba solunurken, Sainte-Marie-des-Anges'in bahçelerinde sarısalkımların hoş kokusunu içimize çekeriz. Benimle birlikte küçük kardeşlerimizin evine gelin. Orada güzel gökyüzünü görüp, onun tadını çıkaracak ve rahat edeceksiniz.

Bu şekilde konuştuktan sonra cüzzamlıyı kolundan tuttu, onu paltosunun altına aldı ve Sainte-Marie-des-Anges'a götürdü.

Manastırın kapısına gelince, kapıcı rahibi şen seslenişlerle çağırdı:

– Açın, kapıyı size getirdiğim dostu açın. Onun adı Lucide. Adı üzerinde, o bir sabır incisidir.

Kapıcı kapıyı açtı. Ama, Fra Giovanni'nin kollarının arasında, yüzü kurşun gibi mor ve ifadesiz cüzzamlıyı gördü. Dehşete düşerek, muhafız rahibe haber vermeye koştu. Bu muhafızın adı Andrea de Padoue'ydu ve pek sofuca bir yaşam sürüyordu. Bununla beraber, Fra Giovanni'nin Sainte-Marie-des-Anges Manastırı'na bir cüzzamlıyı getirdiğini öğrenince irkildi. Gitti; yüzü öfkeden alev alev ona çıkıştı:

– Bu adamla birlikte dışarıda kalın. Demek oluyor ki, kardeşlerinize hastalık bulaştıracağınızı düşünecek sağduyudan yoksunsunuz.

Fra Giovanni yanıt vermeksizin başını önüne eğdi. Bütün nesi yüzünden silinmişti. Lucide, onun sıkıntı çektiğini görerek:

– Kardeşim, dedi, benim yüzümden hüznülenmenize üzül-düm.

Fra Giovanni cüzzamlıyı yanaklarından öptü.

Sonra muhafıza döndü:

– Peder, dışarıda bu adamın yanında kalmama ve yemeğimi onunla paylaşmama izin verecek misiniz?

Muhafız yanıtladı:

– Mademki kendinizi kutsal boyun eğişin üzerinde tutuyorsunuz, dilediğiniz gibi yapın.

Rahip bunu söyledikten sonra manastıra girdi.

Manastır kapısının önündeki incir ağacının altında bir taş sıra bulunuyordu. Fra Giovanni, bu sıranın üzerine çıkınıını koydu. Orada cüzzamlıyla birlikte akşam yemeğini yerken, muhafız rahip kapıyı açtırdı. O da incir ağacının altına geldi ve dedi ki:

– Fra Giovanni, sizi kırdığım için beni affedin. Yemeğinizi paylaşmaya geldim.

VI

GÜNAHA EĞİLİM

Şeytan o sırada bir tepenin yamacında oturmuş, Rahipler'in manastırlarına bakıyordu. Genç bir Mısırlı'ya benzer biçimde siyah ve yakışıklıydı. Şöyle geçiriyordu kalbinden:

– Ben Hasım olduğuma göre ve ben Öteki olduğuma göre, bu keşişleri baştan çıkartacağım. Onlara, dostları Kişi'nin suskun durduğu şeyi söyleyeceğim. Bu din adamlarını, onlara gerçeği söyleyerek etkileyeceğim ve akla uygun sözleri dile getirerek onları hüznüleneceğim. Düşünceyi kılıç gibi böğürlerine saplayacağım. Onlar gerçeği öğrendiklerinde, mutsuz olacaklar. Çünkü hayalde sevinç yoktur ve huzur sadece cahillikte bulunur. Çünkü ben bitkilerin ve hayvanların doğasını, taşların erdemini, ateşin sırlarını, yıldızların izlediği yolu ve gezegenlerin etkilemesini öğrenenlerin efendisiyim; insanlar bana Karanlıklar'ın Prensi adını taktılar. Bana Kötülük diyorlar; çünkü Ulpian'ın yararlanıp yasayı ayağa kaldırdığı, doğruluk göstergesi çırpı ipi benim tarafımdan yapıldı. Krallığım bu dünyadadır. Bu arada şu keşişleri ayartacağım. Onlara işlerinin kötü olduğunu ve iyilikseverlik ağacının acı meyveler taşıdığını öğreteceğim. Onları kinsiz ve sevgisiz baştan çıkaracağım.

Şeytan, kalbinden böyle geçirdi. Bu sırada, akşamın gölgeleri tepelerin eteğinde uzarken ve kulübelerin damlarında duman tüterken, ermiş insan Giovanni, içinde dua etmeyi âdet edindiği korudan çıkıp, kendi kendine konuşarak Sainte-Marie-des-Ange's'in yolunu tuttu:

– Evim, büyük mutluluklar evidir; çünkü o, yoksulluğun evidir.

Fra Giovanni’yi yolda yürürken gören Şeytan hayale daldı:

– Bu kişi baştan çıkaracaklarımdan biridir.

Kara harmanisini başına çekti; kıyısında sakızağaçlarının sıralandığı yolu geçerek, ermiş kişinin önüne çıktı.

Kendini yüzü peçeli bir dul kadına benzetmişti. Fra Giovanni’nin yanına gelince sadaka istemek için bal gibi tatlı bir sesle konuştu:

– Dostunuz olan Kişi aşkına bana bir sadaka verin. Ben ki, onun adını söylemeye bile layık değilim.

Fra Giovanni yanıt verdi:

– Üzerimde sadece ülkenin senyörlerinden birinin, eritilerek Saint-Marie-des-Anges Kilisesi için kullanılmak üzere verdiği küçük bir gümüş kap var. Onu alabilirsiniz, bayan. Yarın iyi kalbli senyöre gidip, ermiş Bakire için aynı ağırlıkta bir başka kap daha vermesi ricasında bulunurum. Böylece onun arzuları yerine getirilmiş olacak ve üstelik siz de Tanrı aşkı için sadakanızı kabul edeceksiniz.

Şeytan, kabı aldı ve dedi ki:

– İyi kalbli kardeş, bu yoksul dulun elinizi öpmesine izin verin. Veren el yumuşak ve hoş kokuludur.

Fra Giovanni yanıt verdi:

– Bayan, elimi öpmekten kendinizi koruyun. Aksine, vakit kaybetmeksizin uzaklaşın. Çünkü, bana görüldüğü kadarıyla, çocuk İsa’ya miskiamber taşıyan kutsal çoban gibi kara olsa da, güzel bir yüzünüz var. Sizi daha fazla görmem uygun düşmez. Çünkü yalnızlıkta her şey felakettir. Böylece Tanrı’ya sığınarak, sizi terk ettiğim için acı çekin. Size karşı da kibarlıkta kusurum varsa beni bağışlayın. Çünkü iyi kalbli ermiş François şöyle demeyi âdet edinmişti: ‘Kibarlık, çiçeklerin tepeleri bezediği gibi, oğullarımın süsüdür.’

Ama Şeytan konuşmasını sürdürdü:

– İyi kalbli pederim, bana hiç değilse, geceyi onurumla geçirebileceğim bir barınak bildirin.”

Fra Giovanni yanıt verdi:

– Saint-Damien Manastırı’na, Efendimiz’in yoksul hanımla-

rının evine gidin, bayan. Orada Claire sizi kabul edecektir. O, bir duruluk aynası ve Yoksulluk düşesidir.

Seytan devam etti:

– Pederim, ben zina yapmış bir kadını, kendimi birçok erkeğe verdim.

Fra Giovanni ona dedi ki:

– Bayan, eğer söyledığınız günahları taşıdığınıza inansaydım, büyük bir onur gibi, sizden ayaklarınızı öpme izni isterdim. Çünkü ben, çok daha az değerliyim; günahlarınız benimkilere göre küçük kalır. Bununla beraber, size verilmiş Tanrı lütuflarından daha önemlilerine erdim. Çünkü ermiş François ve on iki öğrencisi henüz yeryüzündeysen, meleklerle birlikte yaşadım.

Şeytan karşılık verdi:

– Peder, sizden sevdiğiniz Kişi aşkına sadaka istediğim zaman kalbimde kötü bir niyet besliyordum. Bunu size açıklamak istiyorum. Ben bir dul peçesi altında, Perugia'daki bir adama verilmek üzere bir miktar para toplamak için yollarda dilenerek geziyorum. Bedenimden zevk alan bu adam, parayı aldığı takdirde, kendimi sunduğum, ama beni hor gördüğü için nefret ettiğim bir şövalyeyi tuzağa düşürüp öldürmekle yükümlü. Bu para eksikti. Ama verdiğiniz gümüş kap onu tamamladı. Bana verdiğiniz sadaka kan bedeli olacak. Çünkü bu şövalye iffetli, ciddi ve dindardır. Ondan bu nedenle nefret ediyorum. Terazinin suç kefesine gümüşün ağırlığını siz koydunuz.

Bu sözleri duyan iyi kalbli Fra Giovanni ağladı. Sonra kenara çekilip, dikenli bir çalı kümesinin önüne diz çökerek Efendi'ye yakardı:

– Efendimiz, bu günahın ne bu kadına, ne bana, ne de yaratıklarının birine yüklenmesine izin ver. Bırak bu günah, çivilerle delinmiş ve değerli kanınla yıkanmış ayaklarının altında kalsın. Benim ve büyük yoldaki kız kardeşimin üzerine bir damla lavantanın düşmesini sağla ki arınalım ve kardan daha beyaz olalım.

Bu arada Hasım şöyle düşünerek uzaklaştı:

– Bu adamı son derece sadeliği nedeniyle ayartmayı başaramadım.

VII

ÜSTAT YÜCE BİLGİN

Şeytan, Viterbe'ye bakan dağın üzerine yeniden gelip oturdu. Zeytin dalından tacının altında güldü ve kalbinden şöyle geçirdi:

– Bu adamı baştan çıkaracağım.

Bu tasarımı kafasında şekillendiriyordu; çünkü o, Fra Giovanni'yi belinde bir ip kuşak, omuzunda bir torbayla kural gereğince dilenmek üzere, çayırdan geçip kente giderken görmüştü.

Şeytan, ermiş bir piskopos kılığına bürünüp çayıra indi. Başında parıltı veren bir piskopos başlığı vardı. Bu başlık, gerçek kıvılcımlar saçıyordu. Cübbesinde öyle işlemler ve renkli şekiller vardı ki, benzerlerini dünyadaki hiçbir sanatçı yapamazdı. Kendisini, ipek ve gümüş içinde, ermiş Jorj'un, ermiş Sebastien'in, Bakire Catherine'nin ve imparatoriçe Helen'in görüntüleriyle tasvir etmişti. Bu yüzlerin güzelliği, kaygıyı ve hüznü dağıtıyordu. Bu cümpe ise görkemli bir hileydi. Kiliselerin hazinelerinde bile bundan daha zenginine rastlanmazdı.

Şeytan böylece, üzerinde piskopos başlığı ve cübbe olduğu halde, Milano'nun onurlandığı şu soylu majeste Ambroise gibi, haçına dayanarak çayırdan yürüyordu.

Ermiş kişinin yanına yaklaşırken seslendi:

– Huzur sizinle birlikte olsun!

Ama hangi huzurdan söz ettiğini hiç belli etmedi. Fra Giovanni ise bunun, Efendi'nin huzuru olduğunu sandı.

Şöyle hayal etti:

– Bana huzur selamı veren bu piskopos, yaşadığı sırada kuş-

kusuz ermiş bir papaydı ve cesarete sahip bir din şehididir. Bu nedenledir ki Hazreti İsa, günah çıkaran papazın elindeki tahta haçı, altın haç haline dönüştürdü. Bugün bu ermiş gökyüzünde de güçlüdür. Mutluluk içindeki ölümünden sonra, çiçeklerle bezenmiş ve şebnemlerle işlenmiş çayırda geziyor.

Böyle düşünen ermiş kişi Giovanni, asla hayret etmedi. Şeytan'ı yerlere kadar eğilerek selamlayıp şöyle dedi:

– Senyör, benim gibi bir adama görünmekle çok mağfiret sahibisiniz. Ama bu çayır o kadar güzel ki, cennetin ermişlerinin burada gezmelerinde şaşılacak bir taraf yok. Burası çiçeklerle bezeli, şebnemlerle işli; Efendi'nin sevimli bir eseri.

Şeytan yanıt verdi:

– Çayıra değil, senin kalbine bakmaya geldim. Seninle konuşmak için dağdan indim. Yüzyıllar boyunca kilisede olabildiğince tartıştım. Büyük bilginlerin toplantılarında sesim yıldıırım gibi gürler, düşüncem şimşek gibi çakardı. Çok bilgiliyim; bana, Üstad yüce bilgin derler. Meleklerle tartıştım. Seninle de tartışmak istiyorum.

Fra Giovanni karşılık verdi:

– Yoksul, önemsiz bir kişi olan ben, Üstad yüce bilginle tartışabilir miyim? Hiçbir şey bilmiyorum. Sersemliğim o derecede ki, ancak basit dille yazılmış şarkıları aklımda tutabiliyorum; o da, bu şarkılara, *Aziz İsa, buyruğunla ayna parlсын, kalbim kalarlar bağlamasın; ya da, Ermiş Meryem'imiz, bakir çiçeklerimiz,* gibi dizeler konulursa.

Şeytan yanıtladı:

– Venedikli hanımlar, önce çok küçük gibi görünen sedirağacı tahtasından bir kutuya, çok sayıda fildişi parçasını sığdırarak yeteneklerini gösterip eğlenirler. Ben de, bu şekilde serin kafana, onun alabileceğine kimsenin inanmayacağı düşünceleri sokacağım. Seni yeni bir bilgelikle dolduracağım. Sana, doğru yolda yürümeyi düşünürken sarhoş gibi yalpaladığımı, izlerini hizalamaksızın sabanı pervasızca sürdüğünü göstereceğim.

Fra Giovanni kendini küçülterek konuştu:

– Sersemin biri olduğum ve hatadan başka bir şey yapmadığım doğru.

Şeytan dedi ki:

– Yoksulluk hakkında ne düşünüyorsun?

Ermiş adam yanıtladı:

– Onun değerli bir inci olduğunu düşünüyorum.

Şeytan karşılık verdi:

– Yoksulluğun büyük bir servet olduğunu öne sürüyorsun ve bu büyük servetin bir bölümünü, sadaka vererek yoksulların elinden alıyorsun.

Fra Giovanni düşündükten sonra konuştu:

– Verdiğim sadakayı, yoksulluğu küçültülemeyen Efendimiz Hazreti İsa adına veriyorum. Çünkü bu yoksulluk ondan, tükenmeyen bir kaynak gibi çıkıp, sevdiklerinin üzerine yayılır. Onlar da, Tanrı'nın oğlunun söz verdiği gibi, her zaman yoksul olacaklardır. Yoksullara sadaka vermekle asla insanlara değil, vatan-daşların yönetime vergi ödedikleri gibi, Tanrı'ya veriyorum. Vergi kent içindir, o aldığı parayla gereksinimlerini giderir. Benim verdiğim, Tanrı katını döşemek içindir. Görünüşte yoksul olmak, akılda yoksul olunmazsa boşunadır. Çünkü, gerçek yoksulluk ruhtur. Aba giysi, ipten kemer, sandal ayakkabılar, heybe ve tahta çanak ancak anımsanacak sanal görüntülerdir. Benim sevdiğim yoksulluk, ruhsaldır. Ona, “Hanımım” derim, çünkü o bir düşüncedir ve tüm güzellik bu düşüncededir.

Şeytan gülümseyip karşılık verdi:

– Fra Giovanni, özdeyişlerin, Makedonyalı İskender’le savaştığı sırada Yunan ülkesinde üniversitelerde ders veren Diyojen adlı bir bilgenin sözleri.

Sonra devam etti:

– Dünya nimetlerini hor gördüğün doğru mu?

Fra Giovanni:

– Evet, onları hor görüyorum, diye yanıtladı.

Şeytan dedi ki:

– Bak, sen aynı zamanda çalışkan insanları da hor görüyorsun. Onlar üretimde bulunarak, baban Adem’in, “Ekmeğini alının teriyle kazanacağın” derken vermiş olduğu buyruğu yerine getiriyorlar. Çalışma iyi olduğuna göre, çalışmanın meyvesi de iyidir. Bununla beraber sen çalışmıyorsun ve başkalarının çalışmasından da kaygı duymuyorsun. Ama Adem’i ve onun yüzyıl-

lara dayattığı yasayı hor görüp sadaka alıyor ve sadaka veriyor-sun.

Rahip Giovanni içini çekti:

– Yazık! Suçların ve dünyanın en kötülükçü, en beceriksiz adamının yükünü taşıyorum. Siz bana bakmayın. Kutsal Kitabı okuyun. Efendimiz diyor ki: ‘Tarlalardaki zambaklar ne çalışır, ne de iplik eğirirler.’ O ayrıca, ‘Meryem elinden alınmayacak bu iyi çocuğa sahiptir’ diyor.

Şeytan bu sırada, ağız dalaşı yapar gibi elini kaldırdı ve sav-larını parmaklarıyla yapmaya hazırlandı. Sonra şöyle dedi:

– Giovanni, bir anlamda yazılmış şeyleri, bir başka anlamda okuyorsun. Kitabından ders alırken, yazı masasındaki bir bilgin-den çok yemlik başındaki bir merkebi andırıyorsun. Şu halde, öğretmenin öğrenciyi ele aldığı gibi, seni yeniden ele alacağım. Tarlalardaki zambakların iplik eğirmesine hiç gerek olmadığı söylendi; çünkü onlar güzeldir. Güzellik ise bir erdemdir. Daha-sı, Meryem’in ev işleri yapmaya mecbur olmadığı da söylendi; çünkü o, onu ziyaret edenle cinsel ilişkide bulundu. Ama güzel olmayan ve aşk işlerinde Meryem gibi eğitim yapmayan sen, yollarda alçaltıcı bir yaşam sürdürüyorsun.

Giovanni karşılık verdi:

– Senyör, yetenekli bir ressam daracık bir tahta levhaya bir kenti evleri, kuleleri ve surlarıyla nasıl resmediyorsa, aynı şekil-de siz de beni birkaç sözcükte ruhumla ve yüzümle, hayranlık verici doğrulukta tasvir ettiniz. Tamamen söylediğiniz kişiyim. Ama Efendi’nin meleği olan ermiş François’nın koyduğu kuralı izlersem ve ruhsal yoksulluğu uygularsam, tarlaların zambağı olurum, Meryem’in çocuğuna ulaşırım.

Şeytan onun sözünü keserek dedi ki:

– Yoksulları sevdiğini öne sürüyorsun. Ama varlıklı erkek ve kadınları yeğleyip, hazinelere sahip olan ve sahip olduran Ki-şi’ye tapıyorsun.

Giovanni yanıtladı:

– Sevdiğim Kişi, bedensel zenginliklere değil, ruhsal zengin-liklere sahiptir.

Şeytan karşılık verdi:

– Tüm zenginlikler tendendir ve ten aracılığıyla tadına varılır. Bunu, Epikür okuttu ve yergili Horas şarkılarına aldı.

Bu sözleri dinleyen Giovanni içini çekti:

– Senyör, sizi artık hiç duymuyorum.

Şeytan omuz silkti:

– Sözlerim gerçek ve edebidir; bu adam ise onları dinlemiyor. Augustin ve Jérôme’la, Greguar’la, Altın Ağız lakabını taşıyan kişiyle tartıştım. Bunlar bana çok daha az kulak verdiler. Zavalı insanlar, karanlıkların içinde el yordamıyla yürüyorlar; Hatta, başlarının üstünde geniş gölgeliğini açıyor. Basit kişiler ve bilginler, ezeli yalanın oyuncağı oluyor.

Şeytan bir kez daha, ermiş kişi Giovanni’ye yöneldi:

– Mutlu musun? Eğer mutluyusan sana baskın çıkmayacağım. Çünkü insan sadece acı içinde düşünür, hüznün içinde derin düşüncelere dalar. Korkular ve arzularla altüst olup, kaygılı bir halde yatağında kıvrılır ve yalanlardan oluşmuş yastığını paralar. Bu adamı neden baştan çıkarmalı? O mutludur.

Fakat rahip Giovanni içini çekti:

– Senyör, sizi dinlediğimden beri daha az mutluyum. Sözlemeleriniz kafamı karıştırıyor.

Bu sözleri duyan Şeytan, rahip asasını, başlığını ve cübbesini atıp, çıplak halde göründü. Siyahı ve meleklerin en güzelinden daha güzeldi.

Tatlılıkla güldü ve ermiş adama dedi ki:

– Emin ol, dostum. Ben kötü ruhum.

VIII

KIZGIN KÖMÜR

Rahip Giovanni'nin kalbi ve ruhu saftı, dili bağılıydı. İnsanlarla konuşmayı bilmiyordu.

Ama bir gün, âdeti olduğu üzere, eski bir pırnalın eteğinde dua ederken, Efendi'nin bir meleği ona göründü ve selam verip dile geldi:

– Seni selamlıyorum; çünkü ben, saf kişileri ziyaret eden ve onlara bakir gizemleri haber verenim.

Melek avucunun içinde kızgın bir kömür tutuyordu. Kömürü ermiş kişinin dudaklarının üzerine koydu. Sonra yeniden konuşup dedi ki:

– Bu ateşle, dudakların temiz kalacak ve yakıcı olacak. Yaptığım yanık sürekli orada duracak. Dilin çözülecek ve insanlarla konuşacaksın. Çünkü, insanlar yaşamın sözünü duymalı ve yalnızca gönül sadeliğiyle kurtulacaklarını bilmelidir. Bu nedenle, Efendi saf olanın dilini çözdü.

Melek gökyüzüne döndü. Ermiş kişi Giovanni korkuya kapıldı. Dua edip dedi ki:

– Tanrım, kalbim öyle büyük karmaşa içinde ki, meleğinin koyduğu ateşin acısını dudagımda hissetmiyorum.

“Efendim, hiç dinlemeyecek insanlarla konuşmaya gönderdiğinizde göre, beni cezalandırmak istiyorsunuz. Herkes için tiksindirici olacağım, papazlarınız için bile, ‘O, küfürde bulunuyor!’ diyecekler.

“Çünkü mantığınız, insanların mantığının aksinedir, fakat iraden yerine getirilmiş olacak.”

Ayağa kalkarak, kente doğru yürüyüp gitti.

IX

SAFLIK EVİ

Fra Giovanni o gün, kuşların cıvıldaşarak uyandığı sabah vakti manastırdan çıkmıştı. Kente gidiyordu. Düşünceye dalmıştı:

– Ekmeğimi dilenmek için ve dilenenlere ekmek vermek için kente gidiyorum. Kabul ettiğim ekmeği vereceğim, verdiğimi kabul edeceğim. Çünkü, Tanrı aşkına istemek ve kabul etmek iyidir. Kabul eden kişi de, veren kişinin kardeşidir. Bu iki kardeşten hangisi olduğuna bakmak gerekmez; çünkü veriş hiçbir şeydir ve hepsi iyilik içindedir.

“Kabul edenin sevabı varsa bu, vereninkine eşittir. Ama satan, satın alanın düşmanıdır; satıcı, satın alanı kendisine düşman olmaya zorlar. Bunda, yılanın kuyruğundaki zehir gibi, kentleri zehirleyen kötülüğün kökü vardır. Yılanın kuyruğuna bir hanımın basması gerekir. Bu hanım, yoksuluktur. O, sırası gelince Fransa Kralı Lui’yi ziyaret etti. Ama Floransalılar’ın yurduna asla adım atmadı. Çünkü kendisi temizdi; kötü bir yere asla ayak basmak istemezdi. Sarraf dükkanı kötü bir yerdir. Bankerler ve sarraflar orada günahların en büyüğünü işler. Fahişeler batakhanelerde günah işler, ama onların günahı, banka ya da alışveriş yoluyla zenginleşen bankerlerin ya da başka kişilerin günahları kadar büyük değildir.

“Gerçekte, bankerler ve sarraflar göklerin krallığına asla giremeyecekler; ne fırıncılar, ne eczacılar, ne de Çiçek kentinin onurlandığı yüncülük sanatını yürüten kişiler göklerin krallığına

girebilecekler. Çünkü onlar altına değer biçiyor ve para değiştirmeye rayiç bedel koyuyorlar, insanların karşısına putlar dikeyorlar. ‘Altının değeri vardır’ diyerek de yalan söylüyorlar. Çünkü altın, sonbahar rüzgârında dönerek sürüklenen ve lavanta çiçeklerinin dibine takılıp hışırdayan kuru yapraklardan daha değerlidir. Tanrı yüzüne baktığı zaman, insanın çalışmasından daha değerlisi yoktur.”

Bu arada, Fra Giovanni, böyle derin düşüncelere daldığı sırada, dağın yamacının yarılmış olduğunu ve insanların oradan taş çıkardıklarını gördü. Taş ırgatlarından biri üzerindeki kaba kumaştan lime lime paçavra giysiyle yola uzanmıştı. Bedeni soğuk ve, sıcağın yakıcı ısırik yaralarıyla kaplıydı. Çekilmiş etlerinde omuzlarının ve göğsünün kemikleri çıplak gibiydi. Adamın kara göz çukurlarından büyük bir perişanlık akıyordu.

Fra Giovanni, ona yaklaşip dedi ki:

– Huzur sizinle birlikte olsun!

Fakat taş ırgatı hiç yanıt vermedi; başını bile çevirmedi. Fra Giovanni onun duymadığını düşünerek sözünü tekrarladi:

– Huzur sizinle birlikte olsun!

Sonra da aynı sözü üçüncü kez dile getirdi.

O zaman, taş işçisi ona öfkeyle baktı ve dedi ki:

– Huzur bana ancak ölümümle gelecek. Defol uğursuz kuzgun, senin dileklerin bana aldatıcı bir iyiliği bildiriyor! Git benden daha saf olanlara öt! Taş ırgatlığının koşulunun tümüyle mutsuz olduğunu, onun sefaletinin hiç azalmadığını biliyorum. Sabahtan akşama kadar taş söküyorum. Çalışmamın karşılığında bir parça kara ekmek alıyorum. Bedenim tümüyle yıpranıp, kollarım dağın taşları yüzünden güçsüz kalınca açlıktan öleceğim.

Ermiş kişi Giovanni:

– Kardeşim, dedi, çok taş çıkarıp az ekmek almanız hiç adil değil.

İrgat ayağa kalktı:

– Keşiş, tepenin üstünde ne görüyorsun?

– Kentin surlarını görüyorum, kardeşim.

– Ya daha yukarıda?

– Mazgalların üstüne egemen olan evlerin damlarını.

– Daha yukarıda?

– Çam ağaçlarının tepelerini, kiliselerin kubbelerini ve çan kulelerini.

– Ya çok daha yukarıda?

– Ötekilere egemen olan bir sur kulesini. Onun tepesini çevreleyen mazgalları. Bu, Podestat burcudur.

– Keşiş, bu burcun mazgallarının üstünde ne görüyorsun?

– Kardeşim, burcun mazgallarının üstünde gökyüzünden başka bir şey görmüyorum.

Irgat:

– Bense, dedi, bu burcun üstünde çok çirkin ve dev gibi bir kişinin elindeki topuzu salladığını ve topuzun üzerinde BÜYÜK HAKSIZLIK yazılı olduğunu görüyorum. Büyük haksızlık da, yönetim kulesinin ve yasaların üstündeki vatandaşların üzerinde yükseltiyor.

Fra Giovanni yanıt verdi:

– Birinin gördüğünü bir başkası görmez. Viterbe kentindeki Podestat burcunun yukarısına yerleştirilmiş bulunduğunu söylediğiniz bu kişi, olasıdır. Acısını çektiğiniz kötülüklere bir ilaç yok mudur, kardeşim? İyi kalbli ermiş François, yeryüzünde öyle bir teselli pınarı bıraktı ki, tüm insanlar onda serinleyebilir.

Irgat da şu tarzda konuştu:

– Adamlar, ‘Bu dağ bize aittir’ diyor. Bu adamlar benim efendilerimdir. Taşları onlar için söküyorum. Onlar da, benim emeğimin meyvesinden yararlanıyorlar.

Fra Giovanni içini çekti:

– İnsanlar bir dağa sahip olduklarını söylemek için delirmiş olmalı.

Irgat karşılık verdi:

– Hiç de deli değiller. Kentin yasaları, onların bu sahiplenmesini güvenceye alıyor. Vatandaşlar, çıkarttığım taşlar için onlara para ödüyorlar. Bunlar yüksek fiyatlı mermerdir.

Fra Giovanni de dedi ki:

– Kentin yasalarını ve vatandaşların geleneklerini değiştirmek gerekecek. Efendi’nin meleği Ermiş François bunun örneğini verdi ve yolunu gösterdi. Tanrı’nın buyruğu üzerine, harabeye dönmüş Saint-Damien Kilisesi’ni yeniden yükseltmeye karar verdiğinde, taş ocağının sahibini bulmaya gitmedi. Hiçbir zaman

da, 'En iyi mermerleri bana getirin, size karşılığında altın vereceğim' demedi. Çünkü Bernardone'un oğlu diye adlandırılan ve Tanrı'nın öz oğlu olan o, biliyordu ki; satan, satın alan kişinin düşmanıdır ve alışveriş sanatı, mümkün olursa, savaş sanatından daha kötülük yapıcıdır. O böylece, asla ne duvarcı ustalarına ne de para karşılığı mermer, tahta ve kurşun veren kişilere başvurdu. Ama dağa gitti, kendi başına odun ve taş yüklenerek, cennetlik Damien'in anısına ayrılan yere getirdi. Çekül kullanarak duvar yapmak için taşları kendisi dizdi. Taşları birbirine tutturmak üzere harç kardı. Bu, gösterişsiz ve kaba bir yapı oldu. Zayıf bir kolun eseri ortaya çıktı. Ama onu gönül gözüyle seyreden her kişi, orada bir meleğin düşüncesini gördü. Çünkü bu duvarın harcı asla, mutsuzların kanıyla yoğrulmadı. Çünkü ermiş Damien'in bu manastırı, Doğru'nun kanınca ödenen otuz dinarla yapılmadı. Bu dinarlar, İskariotes tarafından reddedilmiş olarak, dünyada elden ele geçip tüm haksızlığı ve tüm acımasızlığı ödemek üzere dolaşıyor.

"Çünkü tüm diğerlerinin arasında, bu kurumun temeli masumiyet üzerine atıldı. O, sevgi üzerine kuruldu, merhamet üzerine oturtuldu; diğerlerinin arasında tek başına Tanrı'nın evidir o.

"Size gerçekten söylüyorum, ırgat kardeşim; yoksul Hazreti İsa bu işleri yaparken, dünyaya doğruluğun örneğini verdi. Onun çılgınlığı, bir gün bilgelik olarak ortaya çıkacaktır. Çünkü yeryüzündeki her şey Tanrı'yadır ve biz Tanrı'nın çocuklarıyız. Çocukların payları eşit olmalıdır. Bu demektir ki, her kişi kendine gerekeni almalıdır. Büyükler hiç et haşlaması istemesin, küçükler şarap içmesin diye değil bu; her birinin payı asla aynı olmayacak, ama her biri uygun paya sahip olacaktır.

"Çalışma, karşılığında ücret ödenmeyecek olduğu zaman, sevinçli olacaktır. Sadece, çok haksız altın, payların eşitsizliğini doğurur. Her kişi kendi taşını aramaya gidip, onu kente sırtında taşıdığı zaman, taş hafif olacaktır. Bu, mutluluk taşı olacaktır. Şenlik evini de inşa edeceğiz. Yeni kenti kuracağız. Orada ne yoksullar ne de varlıklılar bulunacak; ama hepsi kendisine yoksul diyecek. Çünkü, kendilerini onurlandıran bir ad taşımak isteyecekler."

Sevimli Fra Giovanni böyle konuştu. Mutsuz ırğat ise düşünceye daldı:

– Bu kefen giymiş ve beline ipten kemer bağlamış adam yeni şeyler söyledi. Sefaletimin sona erdiğini göremeyeceğim; yorgunluktan ve açlıktan öleceğim. Ama tükenmeden önce, gözlerim adalet gününün şafağını görmüş olarak, mutlu öleceğim.

X

İYİNİN DOSTLARI

Bu arada, o çağdaki çok ünlü Viterbe kentinde, altmış ihtiyarın oluşturduğu bir yardımlaşma derneği vardı. Bu ihtiyarlar da, kentin önde gelenleri sayılıyorlardı. Şanları ve zenginlikleri bir kenara koyup, erdemi öğretiyorlardı. Aralarında Cumhuriyet'in bir sancaktarı, din ve kamu hukukundan uzmanlar, yargıçlar, taccirler, göz kamaştırıcı dindarlıkta sarraflar ve yaşlılığın zayıflatığı birkaç milis komutanı bulunuyordu.

Vatandaşları, kendilerini örnek göstererek iyiliğe özendirmek üzere bir araya gelmiş olduklarından dolayı İyinin Dostları adını kullanıyorlardı. Bu ünvan, derneğin özel bayrağında yazılıydı. Onlar, kentte hiçbir değişiklik olmayacak şekilde, yoksulları iyilik yapmaya ikna etmek için anlaşmış bulunuyorlardı.

Kentte ay içinde kimin iyilik yapmış olduğunu aralarında öğrenmek üzere, her ayın son günü Podestat Sarayı'nda toplanmayı âdet edinmişlerdi. İyilik yapmış olan yoksullara gümüş paralar veriyorlardı.

O gün yine, İyi'nin Dostları toplantı halindeydi. Salonun dip tarafında kadifeyle kaplı bir kerevet vardı ve bu kerevetin üstünde, dört oyma ve boyalı heykelin taşıdığı görkemli bir sayvan yükseliyordu. Bu heykeller, Adalet, İlimlilik, Güç ve İffet'ti. Yardımlaşma derneğinin kurucuları, bu sayvanın altında oturuyorlardı. En yaşlıları olan kişi, onların arasında altından bir sandalyede yerini almıştı. Bu sandalye zenginlikte değer bakımından, ermiş François'nın öğrencisinin daha geçenlerde gökyüzün-

de Efendi'nin yoksulu için hazırlanmış gördüğü tahttan pek az aşığıydı. Bu sandalye, kentte yapılmış tüm iyiliğin onurunu kendinde taşıması için, ihtiyar başkana sunulmuştu.

Derneğin üyeleri uygun rütbe düzeninde sıralandıkları zaman, ihtiyar başkan konuşmak üzere ayağa kalktı. Efendilerine ücret almaksızın hizmet etmiş bulunan hizmetçileri kutladı ve ekmekleri olmadığı halde ekmek istemeyen ihtiyarları övdü.

Dedi ki:

– Bunlar iyi hareket ettiler. Onları ödüllendireceğiz; çünkü iyiliğin ödüllendirilmesi önemlidir. Kentin önde gelenleri ve en iyileri olarak, bunun bedelini ödemek bize aittir.

O konuştuktan sonra, sayvanın alt başında ayakta duran halk kalabalığı el çırpı.

Ama alkışlamalar bitince, sefil topluluğun ortasındaki Fra Giovanni yüksek sesle sordu:

– İyilik nedir?

O zaman topluluğun içinde büyük bir uğultu oldu. Başkan bağırды:

– Kim konuştu?

Yoksulların arasına karışmış kızıl saçlı bir adam yanıt verdi:

– Bu, manastırının yüz karası, Giovanni adındaki bir keşiştir. Sokaklarda giysilerini başının üstünde taşıyarak çıırıçıplak dolaşır ve her türlü aşırılığa karışır.

Bir fırıncı ekledi:

– O, çılgın ve yaramaz bir kişidir! Fırın kapılarında ekmek dilenir.

Hazır bulunanlardan birçoğu ağır küfürler savurarak, rahip Giovanni'yi giysisinden çekti. Onlar rahibi dışarıya atmaya çabalarken, daha sabırsız olan kimileri, bağırıp çağırıyor, tabure atıyor ve bunları ermiş kişinin kafasında kırıyorlardı. Ama başkan, sayvanın altında ayağa kalkıp seslendi:

– Bu adamı, beni duyması ve utanması için rahat bırakın. O, iyiliğin ne olduğunu soruyor; çünkü iyi olan kendisinde yoktur ve o, erdemden yoksundur. Ben de ona yanıt veriyorum: 'İyiliğin tanımı, erdemli insanların içindedir. İyi vatandaşlar birliklerinde yasalara saygıyı taşırlar. Onlar, elde edilmiş zenginliklerin sevincini herkese sağlamak için kentte yapılmış ne varsa onay-

lar. Kurulu düzeni destekler ve onu korumak için silahlanırlar. Çünkü yoksulların görevi, varlıklıların zenginliğini savunmaktır. Vatandaşların birliği bu şekilde elde edilir. Bu da iyiliktir. Zengin kişi, hizmetçisine ekmek dolu bir sepet taşıtarak, bunları yoksullara dağıtır. Bu da iyiliktir.’ Bu cahil ve kaba adama, öğretilmesi gereken de budur.

Başkan bu şekilde konuştuğundan sonra oturdu. Yoksullar kalabalığından ise hatırı sayılır bir mırıldanma duyuldu. Ama Fra Giovanni, kafasına aşağılama ve küfürlerle atılmış olan taburelerden birinin üzerine çıkıp hepsine seslendi:

– Selametın sesini dinleyin! İyilik asla insanın içinde değildir. İnsan, kendiliğinden ona iyi gelenin ne olduğunu hiç bilmez. Çünkü o, doğasından ve gittiği yerden habersizdir. İyi sandığı, kendisi için kötü olabilir. Yararlı olduğunu sandığı, ona zararlı olabilir. O, uygun olan şeyleri seçmekten acizdir; çünkü o, gereksinimlerini bilmez ve çayırdaki otu süt yerine, güzelavratotu sütü emen çocuğun benzeridir. Çocuk güzelavratotunun zehir olduğunu bilir, ama annesi bunu bilir. Bu nedenledir ki, iyilik Tanrı’nın iradesini yerine getirmektir.

“Şöyle dememek gerekir: ‘Ben iyiyi öğretiyorum’ ve ‘İyilik, kentin yasalarına itaat etmektir.’ Çünkü bu yasalar asla Tanrı’dan değildir. Bu yasalar insandandır; onun kötülüğüne ve aptallığına katılırlar. Onlar, çocukların Viterbe meydanında top oynarken koydukları kurallara benzer. İyilik, ne geleneklerde ne de yasaların içindedir. Ama, Tanrı’dadır ve yeryüzünde Tanrı’nın iradesinin yerine getirilişinin içindedir. Ne hukukçular ne de yöneticiler yeryüzünde Tanrı iradesini gerçekleştirirler.

“Çünkü, bu dünyanın güçlüleri kendi iradelerini gerçekleştirir. Bu irade ise Tanrı iradesinin karşıtıdır. Ama kibirten arınmış ve iyiliğin kendilerinde hiç bulunmadığını bilen kişiler büyük ödüller alır. Tanrı’nın kendisi, onlarda, meşe gövdelerinin oyuklarındaki bal gibi sızar.

“Bal ve şebnem dolu meşe olmamız gerekiyor. Alçakgönüllü, sade ve cahil kişiler Tanrı’yı tanır. Onların aracılığıyla da Tanrı yeryüzünde hüküm sürecektir. Selamet, yasaların gücünde ve askerlerin sayısında değildir. O, yoksullukta ve alçakgönüllülüktedir.

“Bir daha, ‘İyilik bendedir ve ben iyiliği öğretiyorum’ demeyin. Tersini söyleyin: ‘İyilik, Tanrı’dadır.’ Oldukça uzun bir süre, insanlar kendi bilgeliklerinde inat ettiler. Oldukça uzun bir süre, Aslanı ve Dişi Kurdu, kent kapılarının üstüne simge diye koydular. Onların bilgeliği ve ihtiyatı, esirliği, savaşları ve birçok masumun katlini ortaya çıkardı. Bu nedenledir ki, körün kendini köpeğine yönelttiği gibi, siz de Tanrı’nın yönetimine girmelisiniz. Aklınıza gözlerinizi yummaktan ve mantığınızı kaybetmekten hiç korkmayın; çünkü mantık sizi mutsuz ve yaramaz kılar. Onun yüzünden de, mağarada çömelmiş Hayvan’ın sırlarını öğrenip kibirlenen ve kendini bilge sanarak babasını öldürüp, anasıyla evlenen şu adamın benzerleri halini alırsınız.

“Tanrı asla onunla birlikte değildir. O, alçakgönüllülerle ve sade kişilerle birlikte. Hiç istememeyi bilin, o kendi iradesini size koyacaktır. Hayvan’ın muammalarını tahmin etmeye hiç kalkışmayın. Cahil olun; artık yanılgıya düşmekten korkmazsınız. Aldananlar yalnızca bilgelerdir.”

Fra Giovanni bu şekilde konuşunca, ihtiyar başkan ayağa kalktı ve dedi ki:

– Bu alçak bana saldırdı. Ona bu saldırıyı doğal olarak iade ediyorum. Ama Viterbe’nin yasalarına karşı konuştuğu için, cezalandırılması gerekir.

Sonra, Fra Giovanni yargıçların karşısına götürüldü. Yargıçlar da onu zincire vurdurup ve kent cezaevine gönderdiler.

XI

UYSAL İSYAN

Ermiş kişi Giovanni, üzerinden ırmağın geçtiği bir hücrenin ortasındaki direğe zincirlenmişti.

Onunla birlikte iki adam daha bu yapışkan karanlığın içine atılmıştı. İkisi de yargılanmış ve yasalara aykırı davrandıkları kamuoyuna açıklanmıştı. Biri Cumhuriyet'i güç kullanarak yıkmak istiyordu. O, ibretlik ağır suçlar işlemişti. Kenti kaba kuvvetle temizlemeyi tasarlıyordu. Öteki ise inançları değiştirmeyi umut ediyordu: İnandırıcı söylemlere girişmişti. Bilgece yasaların bulucusu olarak, hemşerilerini zorlamak için dehasının güzelliğine ve geleneklerinin masumiyetine güveniyordu. İkisi de aynı biçimde mahkum edilmişlerdi.

Ermiş kişinin, kentin yasalarına karşı konuştuğu için kendileriyle birlikte zincirlendiğini öğrenince, onu tebrik ettiler. Bilgece yasalar icat etmiş olanı, keşişe dedi ki:

– Kardeş, bir gün özgürlüğümüze kavuşursak, benimle aynı şekilde düşündüğüne göre, vatandaşları üzerlerinde âdil yasalar egemenliğini kurmak zorunda olduklarına inandırmama yardım edeceksin.

Fakat ermiş kişi ona şöyle yanıt verdi:

– Adaletin yasalarda olması, eğer o gönüllerde yer almıyorsa ne önem taşır? Gönüller de küfürle doluysa, yasada dürüstlüğüne egemen oluşu neye yarayacaktır?

“Asla şunu söylemeyin: ‘Doğru yasalar koyacağız, herkesin

kendisine gerekeni vereceğiz.’ Çünkü hiçbir şey âdil değildir; biz insanlara uygun olanı bilmeyiz. Aynı şekilde onlar için iyi ve kötü olan hakkında da bilgimiz bulunmaz. Halkın prensleri ve Cumhuriyet’in başkanları, her adalet sevdiklerinde, birçok insanı öldürttüler.

“Kötü yerölçümcüye pergel ve tesviye aleti vermeyin. Çünkü o, haksız bölüştürmeler yapacaktır. O diyecektir ki: ‘İşte, üzerimde pergel, cetvel ve gönye taşıyorum; ben iyi bir yerölçümcüyüm.’ İnsanlar cimri ve acımasız kaldıkları sürece, en yumuşak yasaları acımsız kılacaklar ve sevgi sözleriyle kardeşlerini soyacaklardır. Bu nedenledir ki, onlara sevgi sözleri ve ılımlı yasalar göstermek boşunadır.

“Yasalara yasalarla karşı çıkmayın. İnsanların yüzüne karşı mermer ya da tunç levhalar dikmeyin. Çünkü, levhaların üzerinde tüm kayıtlı olanlar, kandan harflerle yazılmıştır.”

Ermiş kişi böyle konuştu. Benzersiz cinayetler işlemiş ve kentin selamete yıkımını hazırlamış olan mahpus bunu onayladı:

– Yoldaş, çok iyi konuştun. Şu halde, benim yasaya yasayla, çarpık kurala doğru kuralla karşı gelmeyeceğimi bil. Ama ben yasayı şiddet yoluyla yıkmak ve ardından vatandaşları mutluluk verici bir özgürlük içinde yaşamaya zorlamak istiyorum. Şunu da bil ki ben, yöneticileri ve silâhlı kişileri öldürdüm, iyi niyetli cinayetler işledim.

Bu sözleri duyan, Efendi’nin adamı ayağa kalktı, zincirleri taşıyan kollarını uğursuz loşlukta iki yana açarak haykırdı:

– Şiddet gösterenlere lanet olsun! Çünkü şiddet, şiddeti doğurur. Senin gibi hareket eden biri, yeryüzüne nefret ve öfke tohumları eker. Onun çocukları, ayaklarını yolun engebelerinde paralar. Yılanlar onları topuklarından ısıracaktır.

“Yazıklar olsun sana! Çünkü adaletsiz yöneticinin ve zalim askerin kanını döktün. İşte, sen de askere ve yöneticiye benzedin. Onlar gibi, ellerinde silinmez leke taşıyorsun.

“Akli dengesiz kişi der ki: ‘Biz de sıramız gelince kötülük yapacağız; yüreğimiz rahatlamış olacak. Haksızlık yapacağız; bu, adaletin başlangıcı olacak.’ Kötülük, arzunun içindedir. Asla

arzulamayın; hiç kötülüğünüz olmayacaktır. Adil olmayan için, adaletsizlik kötü değildir. Eğer adilsem, adaletsizlikten hiç acı çekmeyeceğim. Haksızlık, kabzası tutanın elini yaralayan bir kılıçtır. Onun ucu, sade ve iyi kişiyi hiç yaralamaz.

“Hiçbir şeyden korkmadığı takdirde, onun için hiç tehlike olmaz. Her şeyden acı duymak, hiçbir şeyden acı çekmemektir. İyi olunuz; tüm evren iyi olacaktır. Çünkü evren, iyiliğinizin aracıdır. Zalimleriniz, sizi daha iyi ve daha güzel kılmaya çalışacaklardır.

“Yaşamı seviyorsunuz. Bu bağlılık her insanın yüreğinde var. O halde acı çekmeyi sevin. Çünkü yaşamak, acı çekmektir. Acımasız efendilerinize asla özenmeyin. Yönetim muhafızlarının komutanlarına acıyın. Aşarcılara ve yargıçlara merhamet edin. Aralarında en gururlu olanları, acının sivri uçlarını ve ölümün işkencelerini tanıd. Daha mutlu olun, çünkü masumsunuz. Sizin için acı, dikenini ve ölüm, ezalarını yitirsin.

“Tanrı’yı içinizde hissedin ve deyin ki: ‘Her şey onda güzeldir.’ İçinde birtakım zulümlere kaymasından korkarak, genel mutluluğu istencinizde aşırı güçle ve sebatla koruyun. Ama evrensel iyilik arzunuz, bir dua ateşliliği ve bir umut yumuşaklığını alsın.

“Herkesin dürüstçe payını alacağı ve davetlilerin birbirlerinin ayaklarını yıkayacağı bir masa, güzel olacaktır. Ama sakın, ‘Bu masayı şiddet yoluyla kentin sokaklarında ve kamuya açık meydanlarında kuracağım’ demeyin. Çünkü, kardeşlerinizi adalet ve hoşgörü şölenine elde bıçakla davet etmemelisiniz. Masanın, Mars’ın alanında iyilik ve iyi niyet erdemleriyle kendiliğinden kurulması gerekir.

“Bu bir mucize olacaktır. Bu arada, mucizelerin ancak iman ve sevgiyle tamama erdiğini bilin. Efendilerinize itaatsizlik ederseniz, bu sevgiyle olsun. Onları asla zincire vurmayın ve asla öldürmeyin. Ama onlara deyin ki: ‘Asla kardeşlerimi öldürmeyeceğim ve onları hiç zincire vurmayacağım.’ Dayanın, acı çekin, kabul edin, Tanrı’nın istediğini isteyin; iradeniz yeryüzünde, gökyüzündeki gibi olacaktır. Kötü gibi görünen kötüdür; iyi gibi görünen iyidir. Gerçek kötülük, zorlamakta ve hoşnutsuzlukta-

dır. Hiç zorlamayalım ve memnun olalım; kendimizi onlara benzetme korkusuyla, kötü kişilere asla vurmayalım.

“Eğer gerçekten yoksul olmaktan mutlulsak, aklımızı zenginliğe takmaz, haksız ve mutsuz kılan zenginliklere yürekten bağlı olmayız. Zulümden, tatlılıkla acı çekelim ve içine dökülen kinin pis kokusunu miskiambere dönüştüren şu saf sevgi kaplarından olalım.”

XII

SEVGİ SÖZLERİ

Yargıçlar, ermiş kişi Giovanni'yi, başrahiplerin sarayına suda yanan Bizans ateşi atmış kişilerle zincirlenmiş olarak getirttiler. Ermiş kişiye şöyle dediler:

– Bizimle birlik olmadığına göre, sen katilden yanasın.

Ermiş kişi yanıtladı:

– İnsanların arasında ne iyiler ne de kötüler vardır. Ama onların hepsi mutsuzdur. Ne açlıktan ne de utançtan acı çekenleri, zenginlik ve güçlülük altüst eder. Kadından doğan kişiye yoksulluklardan kaçma hiç başışlanmadı. Kadının oğlu, rahat etmeksizin yatağında dönüp duran hastaya benzer; çünkü o, başı dikenler içinde, İsa'nın haçında yatmak istemez, acının içinde asla sevinç duymaz. Bununla birlikte, sevinç, acı çekmenin içindedir. Sevenler bunu bilir.

“Ben sevgiyle birlikteyim ve bu adam kinle birlikte. Bu nedendir ki, hiçbir zaman birbirimize rastlamayacağız. Ona diyorum ki: ‘Kardeşim, kötü yaptın; suçun çok büyük.’ Bu şekilde konuşuyorum; çünkü iyilik ve sevgi beni baskı altına alıyor. Ama siz bu katili adalet adına mahkum ediyorsunuz. Adaletle başvururken de boşuna yemin ediyorsunuz. Çünkü insanlar arasında adalet yoktur.

“Biz hepimiz ağır suçlularız. ‘Halkların yaşamı bizdedir’ dediğiniz zaman yalan söylüyorsunuz. Siz, ‘Ben beşiğim’ diyen tabutsunuz. Halkların yaşamı, Efendimiz’in bakışı altında sararan kırların ekinlerindedir. O, bağ kütüklerinden sarkan asmalarda,

çitle çevrili meyve bahçelerindeki ağaçların meyvelerini yıkayan gökyüzünün gülümseyişinde ve gözyaşlarındadır. O, güçlülüğün ve zenginliğin korunması için varlıklılar ve güçlüler tarafından yapılmış yasalarda değildir.

“Yoksul ve çıplak doğduğunuzu unuttunuz. Beytüllahim’in yemliğinden gelen şu kişi, hiç çıkarsız sizin için geldi. Sizin selametiniz için de, tekrar yoksul doğması ve ikinci kez çarmıha gerilmesi gerekiyor.

“Zorba, sizin üretmiş olduğunuz silâhları kullanıyor. O, kentleri tahrip ettikleri için onurlandırdığınız savaşçılarla kıyaslanabilir. Güçle savunulmuş olan, gücün saldırısına uğramış olacaktır. Eğer yazmış olduğunuz kitabı okumayı biliyorsanız, söylediklerimi orada göreceksiniz. Çünkü siz kitabınıza, kişilerin hukukunun savaş hukuku olduğunu koydunuz. Fatihlere onurlar vererek, kamuya ait meydanlarda onların ve atlarının heykellerini dikerek şiddeti yücelttiniz.

“Dediniz ki: ‘Bir iyi şiddet var, bir de kötü şiddet. Bu, insanların hukukudur ve bu, yasadır.’ Ama bu adamlar sizi yasa dışına koydukları zaman, aynı sizden önce yasa olan zorbayı devirdiğinizde yasa haline gelmeniz gibi, onlar da yasa olacaklardır.

“Şunu iyi bilin ki, hukuktan vazgeçmekten başka gerçek hukuk yoktur. Sevgidekinden başka, kutsal yasa yoktur. Hoşgörüdekinden başkaca da adalet yoktur.” Güce karşı güçle karşı koymak uygun değildir; çünkü mücadele, savaşçıları savaşa alıştırır ve savaşların kaderi kuşkuludur. Ama şiddete tatlılıkla karşı çıkılırsa, hasmından destek alamayan zorba kendiliğinden düşer.

“Bilginler derler ki, vahşi hayvanlarla mücadelede, alnında alevli bir kılıç taşıyan masal yaratığı, avcıyı demir gömleğinin içinde delip geçer de, bir bakire kızın ayağının dibinde, diz çöker. ılımlı olun, ruhunuzu sade tutun, temiz kalbli olun; hiçbir şeyden korkmayacaksınız.

“Paralı askerlerin kılıcına hiç güven bağlamayın, çünkü devin alnını çobanın taşı deldi. Ama sevgiden yana kendinizi güçlendirin ve sizden nefret eden kişileri sevin. Karşılıksız kalan kin, yarı yarıya azalır. Geri kalan bölümde cansızlaşır, güçsüzleşir ve ölür. Sizi kimsenin soymayacağı şekilde, varınızı yoğunuzu elinizden çıkartın. Düşmanlarınızı, onların size artık düşman olma-

maları için sevin. Sizin de affedilmeniz için, affedin. Asla, ‘Yumuşak başlılık, halkların yöneticilerine zarar verir’ demeyin. Çünkü bu konuda hiçbir şey bilmiyorsunuz. Halkların yöneticileri bunu henüz denemedi. Onlar, kötülüğü sertlikle azalttıklarını öne sürerler. Ama, kötülük insanların arasında büyüktür; azaldığı görülmez.

“Birilerine dedim ki: ‘Asla zalim olmayınız.’ Kimelerine de, ‘İsyan etmeyiniz’ dedim. Ne birileri, ne de ötekiler bana kulak verdiler. Beni topluca alaya alarak taşladılar. Çünkü hepsiyle birlikteydim; her biri bana, ‘Sen benden değilsin’ dedi.

“Dedim ki: ‘Ben yoksulların dostuyum’. Benim, dostunuz olduğuma inanmadınız; çünkü gururunuz içinde, yoksul olduğunuzu hiç bilmiyordunuz. Bununla birlikte, efendinin mutsuzluğu, köleninkinden daha korkunçtur. Ama size şefkatle acıdığım zaman, alay ettiğimi sandınız. Ezilenler, benim ezenlerden yana olduğumu düşündü. Dediler ki: ‘Onun hiç acıması yok.’ Ama benim tarafım kinde değil, sevgidedir. Bu nedenledir ki, beni küçük görüyorsunuz. Yeryüzünde barışı bildirdiğim için de, beni kaçık yerine koyuyorsunuz. Her tarafa giden söylemlerim size sarhoş bir kişinin adımları gibi geliyor. Sizin alanlarınızdan, savaş arifesinde çadırların önünde arp çalmaya giden şu çalgıcılar gibi geçip gittiğim doğrudur. Askerler onları dinleyerek, ‘Bunlar zavallı masum kişiler, bize dağlarımızda duymuş olduğumuz havaları çalıyorlar’ der. Ben, orduların ortasından geçen bir arpçiyim. İnsan bilgeliliğinin nereye gittiğini gördükçe, deli olmayı çok istiyorum. Bana kılıç değil de, arp vermiş olduğu için Tanrı’ya şükrediyorum.

XIII

GERÇEKLİK

Ermiş kişi Giovanni çok dar bir hapishane hücresinde kalıyordu; duvardaki halkalara tutturulmuş zincirlere bağlanmıştı. Ama ruhu özgürdü. Karmaşalar metanetini sarsmamıştı. İmanına da hiç ihanet etmemeye, ama Tanrı adına ölmek için, Gerçek'in tanığı ve şehidi olmaya söz veriyordu. Kendi kendine, “Gerçek, bana darağacına kadar eşlik edecek” diyordu. ‘Bana bakacak ve ağlayacak. Ağlıyorum, çünkü bu adam benim için ölüyor’ diyecek”.

Ermiş adam bu şekilde, yalnızlığının içinde düşüncelerinin tartışmasını sürdürürken, kapılar açılmaksızın, hapishaneye bir atlı girdi. Kırmızı bir palto giyinmişti, elinde yanan bir fener vardı.

Fra Giovanni ona sordu:

– Duvarları aşan becerikli senyör, adın nedir?

Süvari yanıt verdi:

– Kardeş, bana verilen adı söylemek neye yarar? Bana hangi adı verirsen, senin için o kişi olacağım. Gerçek'i içtenlikle sevdiğini gördüğümünden, sana kurtarıcı ve iyi niyetli olarak geldiğimi bil. Sana bu Gerçek'le ilgili, hanım ve yoldaş diye aldığın bir söz getiriyorum.

Fra Giovanni ona şükranını bildimeye başlamıştı ki, ziyaretçi sözünü kesti:

– Seni uyarıyorum, bu söz önce boşuna ve hor görülür gibi

gelecektir. Çünkü içinde, ihtiyatsız kişinin kullanmadan attığı küçük bir anahtar vardır.

“Ama akli başında kişi onu çok sayıda kilitte dener. Sonunda onun altın ve değerli taşlarla dolu bir kasayı açtığını görür.

“O halde sana diyeceğim ki: ‘Fra Giovanni, mademki rastlantı eseri Gerçek’i Hanım ve dost almayı istedin, ondan, bilginin neye ulaşabildiğini öğrenmeyi önemsiyorsun. Şimdilik, onun BEYAZ olduğunu öğren. Tanıttığım görünümüyle, onun doğasını keşfedeceksin. Bu da, onunla yakınlaşmana ve onu her türlü sevimlilik içinde, bir dostun hanım dostunu okşadığı şekilde kucaklaman için çok yararlı olacaktır. Şunu aklından çıkarma, iyi kalbli kardeş, o BEYAZ’dır.”

Bu sözleri işiten ermiş kişi Giovanni yanıt verdi:

– Messer Etkin Kişi, söyleminizin anlamını bulmak, korkar göründüğünüz kadar zor değil. Doğallıkla kalın ve anlayışsız olan kafam, benzetmenin ince anlamına anında nüfuz etti. İçindeki kusursuz temizliği temsil etmek üzere, Gerçek’in beyaz olduğunu söylüyorsunuz ve onu açıkça lekesiz bir hanım gibi gösteriyorsunuz. Ben de onu sizin dediğiniz gibi, beyazlıkta bahçelerdeki zambakları ve kış boyunca Alverne tepelerini örten karı geride bırakan olarak tasvir ediyorum.

Ama ziyaretçi başını salladı ve dedi ki:

– Fra Giovanni, sözlerimin anlamı bu değil; anlamak için aklını yeterince zorlamadın. Sana Gerçek’in, katıksız olduğunu değil, beyaz olduğunu öğrettim.

Duyduklarından şaşkına dönen ermiş kişi Giovanni yanıtladı:

– Havva’nın ağır suçunu başarıya ulaştırmış olduğu, dünyanın güneşten sakladığı ayın, yoğun gölgesinde bu yerkürenin karardığı şekilde, siz de, Messer Etkin Kişi, aydınlık bir sözü karanlık bir sözle örttünüz. İşte, karanlıklarda dolaşıyorsunuz. Çünkü Gerçek, tüm temizliğin kaynağının Tanrı’dan gelişiyile, katıksızdır.

İtirazcı karşılık verdi:

– Fra Giovanni, üstün bir fizikçi olun; temizliğin anlaşılmasız bir nitelik olduğunu kabul edin. Denir ki, Arkadyalı çobanlar, bilmedikleri tanrıları temiz tanrılar diye adlandırıyorlardı.

O zaman, iyi kalpli Fra Giovanni içini çekerek konuştu:

– Messer, sözlerimiz karanlık ve hüznle dolu. Kimi kez melekler beni rüyamda ziyaret etti. Onların sözlerini de anlamıyorum. Ama düşüncelerinin gizemi neşe vericiydi.

Sözü yeniden etkili ziyaretçi aldı:

– Fra Giovanni, kurallara uygun şekilde kanıt göstererek tartışalım.

Ermış adam yanıtladı:

– Sizinle tartışamam. Bunun için kendimde ne istek ne de güç buluyorum.

Etkin kişi karşılık verdi:

– O halde, başka bir muhatap bulmam gerekiyor.

Hemen sol elinin işaret parmağını kaldırıp, sağ eliyle harmanisinin bir tarafından çıkardığı kırmızı başlığı bu parmağa geçirdi. Başlığı burnunun önünde tutarak:

– İşte, dedi, elimin uzman yaptığım bir parmağıyla bilgince tartışacağım. Bu, Platon’un kendisi değilse bile, bir Platon yanlısıdır.

“Messer Platon, temiz olan nedir? Sizi dinliyorum, Messer Platon. Bilginin görülmekten, işitilmekten, dokunulmaktan ve genellikle sınanmaktan bütünüyle yoksun bırakıldığı zaman temiz olacağını iddia ediyorsunuz. Aynı koşullarda, gerçeğin temiz gerçek olacağına dair, başlığınızın bir işaretiyle benimle aynı düşünceyi taşıyorsunuz. Yani yeter ki o, dilsiz, kör, sağır, bacağı kopuk, felçli, tüm organlarından yoksun kılınsın. Siz büyük bir şakacısınız Messer Platon; dünyayla çok alay ettiniz. Başlığınızı çıkarın.

İtirazcı, harmanisinin eteğini indirdikten sonra, sözü yeniden ermiş kişi Giovanni’ye yöneltti.

– Dostum, şu Gerçek’in ne olduğunu bilmiyorlar. Ama fizikçi ve doğal harikaların büyük gözlemcisi olduğum için, eğer o beyaz renktedir, daha doğrusu beyazın kendisidir diyorsam, bana güvenebilirsin.

“Bundan, sana dediğim gibi, onun temiz olduğu anlamını çıkarmak gerekmez. Sanıyor musun ki, süt gibi beyaz kalçalara sahip Veronalı bayan Eletta, bunları evrenin geri kalanından soyutlayıp görünmezliğe ve dokunulmazlığa saklayarak, Platoncu öğretiyeye göre temizdir? Bu, çok büyük bir hata olacaktır.

Ermış kişi Giovanni:

– Bu bayan Eletta’yı tanımlıyorum, dedi.

İtirazcı:

– Yaşarken kendini iki papaya, altmış kardinale, on dört prense, on sekiz tacire, Kıbrıs kraliçesine, üç Türk’e, dört Yahudi’ye ve Arezzo piskoposunun maymununa, bir çift cinsiyetli ve şeytana verdi. Ama, Gerçek’in özgün doğasını bulmak olan asıl konumuzdan uzaklaşıyoruz.

“Şimdi, bu doğa, Platon’un kendisine karşı da gösterdiğim gibi, temizliği değil de katışıklılığı o denli akla getirir ki, o katışıklılık, var olan her şeyin gerekli koşuludur. Düşünüyorum da, yaşamın ve ona bağı her şeyin bileşik, karışık, çeşitli, çoğalmaya ya da azalmaya eğilimli, dengesiz, eriyebilir ve temiz olmayan halde bulunduğunu yeterince sınımadan geçirdin.

Giovanni:

“Yüce bilgin, diye yanıtladı, tümüyle temiz Tanrı var olduğuna göre, nedenleriniz hiçbir değer taşıyor.

Etkin yüce bilgin karşılık verdi:

– Eğer kitaplarını daha iyi okusaydın, oğlum, görecektin ki, ad verdiğin Kişi hiç de ‘var olan’ değil, ‘Olan’dır. Çünkü, var olmak ile olmak aynı şey değildir; birbirinin karşısı iki şeydir. Kendin görüp, ‘Ben hiçbir şeyim; ben, ben değilmişim gibiyim’ demiyor musun? ‘Ben kimsem oyum’ demiyorsun. Çünkü yaşamak, her an için var olmayı durdurmadır. Aynı zamanda, ‘Kirliliklerle doluyum’ da diyorsun; çünkü sen tek bir şey değil, ama hareket eden ve aralarında savaşan nesnelerin karışımısın.

Ermış Kişi:

– İşte, akli başında konuşuyorsunuz, diye yanıtladı. Görüyorum ki, Etkin yüce bilgin, insani olduğu kadar tanrısal bilimde de çok ilerlemiştir. Çünkü Tanrı’nın kim ise o olduğu doğrudur.

Öteki devam etti:

– Baküs’un başı için, kusursuzca ve evrensel olarak, odur. Ona bir yerde olduğu kadar bir başka yerde ne az ne de çok rastlandığından ve doğruluk payı kapsamayan bir çift eski papucun bile bulunmayacağından emin olduğumuz içindir ki, onu herhangi bir yerde aramaktan bağışlıyız.

Giovanni:

– Bu hayranlık verici ve kesindir, diye yanıtladı. Ama madde değişimi etkisiyle, onun daha özel olarak, kutsal türlerde bulunduğunu eklemek yerinde olur.

Yüce Bilgin:

– Hatta, o yenilebilirdir, dedi. Dikkatlice bak, oğlum, o elmanın içinde yuvarlak, patlıcanda uzun, bir bıçakta kesici ve bir flütte seslidir. Maddelerin tüm niteliklerine sahiptir. Onda aynı zamanda, şekillerin tüm özellikleri de vardır. Bütün olası üçgenlerden olduğuna göre, dik ve geniş açılıdır; daire ve elips olduğuna göre yarıçapları eşit ya da eşit değildir ve tarif edilemeyen bir şekil olan hiperboldür de o.

Ermiş adam Giovanni bu yüce gerçekleri derinden düşünürken, Etkin yüce bilginin kahkahalarla güldüğünü işitti. O zaman sordu ona:

– Neden gülüyorsun?

Yüce Bilgin:

– Gülüyorum, dedi; insan derin düşününce bende bazı çelişkiler ve çelişkili söylemler bulur ve beni acı biçimde ayıplar. Bunlardan bende çokça bulunduğu doğrudur. Ama bunların hepsi bende varsa, Öteki'ne benzer olacağı görülmez.

Ermiş kişi sordu:

– Hangi ötekinden söz ediyorsun?

İtirazcı yanıtladı:

– Kimden söz ettiğimi bilersen, kim olduğumu öğrenirsin. Sonra en iyi sözlerimi seve seve dinlemezsin; çünkü beni çok kötülediler. Tersine, kim olduğumu bilmezsen sana pek yararlı olurum. İnsanların dudaklar üzerinde şekillenen sözlere son derece duyarlı olduklarını, şehitler ve sen örneğinde görüldüğü gibi, hiç anlamı bulunmayan sözcükler için kendilerini öldürttiklerini göstereceğim sana. Ey Giovanni, akla uygun bir anlam bulmanın olanaksız olduğu bu Gerçek sözcüğü için kendini Viterbe meydanında boğdurmaktan ve sonra da yedi mezamir okunurken yaktırmaktan sevinç duyuyorsun.

“Doğallıkla cahil beyinciğinin köşesini bucağını arayıp tarayacaksın; bu sözcüğü açacak ve anlamını çıkaracak çengeli asla bulamazsın, oradaki tüm örümcek ağlarını, eski demir hurdala-

rını yerinden oynatacağsın. Bensiz, zavallı dostum, ne senin ne de yargıçlarının anladığı iki hece yüzünden, kurbanın mı yoksa cellatların mı daha çok kınanacağının asla bilinemeyeceği şekilde kendini astırılmış, sonra da yaktırılmış olacaksın.

“Şu halde bil ki, pek sevdiğin hanımın Gerçek, yaşla kuru-nun, sertle yumuşağın, soğukla tersinin birbiriyle rastlaştığı un-surlardan yapılmıştır ve şehvetli hanımlardaki gibi, bu hanımın içinde de şefkat ve sıcaklık tüm bedene eşit biçimde yayılma-mıştır.”

Fra Giovanni, saflığı içinde, bu söylemin pek iffetli olup ol-madığından kuşku duydu. İtirazcı, ermiş kişinin gözlerinden bu-nu okudu. Ona güvence verdi:

– Bunlar okulda edindiğim bilgilerdir. Ben Tanrıbilimciyim.

Ayağa kalkıp sözünü sürdürdü:

– Seni terk etmekten üzgünüm, dostum. Ama yanında daha fazla kalamam. Çünkü insanlara götürecek birçok itirazım var. Ne gündüz ne gece rahat yüzü görüyorum. Lambamı bazen bir din adamının yazı masasına, bazen gece uykusuzluktan şikâyetçi bir kişinin başucuna koyarak, durmadan bir yerden diğer bir yere gitmeliyim.

Bunları söyledikten sonra, geldiği gibi gitti. Ermiş kişi ise kendi kendine sordu:

“Neden bu yüce bilgin, gerçeğin beyaz olduğunu söyledi?”
Sonra samanların üzerinde yatarken, bu düşüncüyü kafasında evirip çevirdi. Bedeni ruhundaki kaygıya katılıyor, rahat edeme-yip bir yandan öteki yana dönüp duruyordu.

XIV

DÜŞ

O, bu nedenle zindanda yalnız kalıp Efendi'ye şu sözlerle yarkardı:

– Efendim, bunca sevdiğiniz Job ve Lazare gibi, bir gübre yığını üzerinde yatmamı istediğinize göre, benden yana iyiliğiniz sonsuz, tercihiniz açıktır. Bana, pis samanların aslında yumuşak bir yastık olduğunu öğrenmeyi de bağışladınız. Ey siz, Tanrı'nın cehenneme inmiş oğlu, karanlık çukurda yatan hizmetkarınızın dinlenmesini kutsayın. Mademki insanlar, gerçeği itiraf ettiğim için beni havadan ve ışıktan yoksun bıraktılar, beni ezeli ve ebedi şafağın ışıklarıyla aydınlatma, sevginizin alevleriyle besleme lütfunda bulunun, ey canlı Gerçek, Efendim, Tanrım!

Ermiş kişi Giovanni, böylece dudaklarıyla dua ediyordu. Ama kalbinde İtirazcı'nın söylemlerini anımsıyordu. Ruhunun derinliklerine kadar huzursuzlanmıştı. Huzursuzluk ve keder içinde uykuya daldı.

İtirazcı'nın düşüncesi uykusunda ağır bastığı içindir ki, annesinin göğsüne yatmış bir çocuk gibi uyumadı. Uykusu hiç de süt ve gülücüklerle olmadı. Bir düş içindeydi. Düşte canlı renklerle parıltıyan bir çark gördü.

Çark, Cermen işçilerin sanatıyla kiliselerin cümle kapılarında çiçek açan ve saydam camda Bakire Meryem'le kehanet sahiplerinin öyküsünün ortaya konulduğu şu ışık güllerine benziyordu. Ama Toscanalı bu güllerdeki düzenden habersizdir.

Bu çark, Alman ülkelerinde pergelle bölünmüş ve fırçayla

boyanmışlardan bin kez daha iyi çalışılmış olarak büyük, aydınlık ve duruydu. İmparator Charles, tahtta kutsandığı günde bile bunun benzerini görmemiştir.

Ölümlü gözleriyle daha görkemli bir çarkı seyreden Kişi, bir hanımın eşliğinde, arınmış olarak Kutsal Cennet'e girdi. Işıktan yapılmışa benzeyen bu çark canlıydı. Ona iyi bakıldığında hareketli birtakım şekillerden oluştuğu ve her yaştan, her durumdan insanın, sıkıştırılmış bir topluluk halinde çarkın poyrasını, kolunu, çemberini meydana getirdiği fark ediliyordu. Papa, imparator, krallar ve kraliçeler, piskoposlar, baronlar, şövalyeler, soylu hanımlar, şövalye seyisleri, din adamları, kentsoylular, tacirler, savcılar, eczacılar, çiftçiler, uygunsuzlar, Mağribiler ve Yahudiler bu çarkın üzerinde görünüyordu. Orada satirler ve tek gözlü devler, pigmeler, Afrika'nın kızgın kumlarında beslediği santolar, gezgin Marco Polo'nun rastladığı, yüzleri göbeklerinin altında kafasız doğmuş yaratıklar da görülmekteydi.

Bu insanların her birinin dudaklarından, üzerinde yazı bulunan bir şerit çıkıyordu. Her yazı, ötekilerde görülmeyen bir renkteydi; sayısız yazıda aynı görüntüde olan iki taneye rastlanmıyordu. Ama bazıları kırmızılığa, bazılarıysa gökyüzünün ve denizin ışıklarına ya da yıldızların aydınlığına daldırılmışlardı. İçlerinde otlar gibi yeşermiş olanlar da vardı. Birçoğu çok solgun, birçoğu da çok karanlıktı. Öyle ki, göz bu yazılarda evrenin boyandığı tüm renkleri buluyordu.

Ermiş kişi Giovanni bunları okumaya koyuldu.

Bu yolla da, insanların çeşitli düşüncelerini öğrendi. İleriye doğru yeterince okuduktan sonra, bu yazıların renk bakımından olduğu kadar, sözcüklerin anlamı bakımından da farklı olduklarını ve özdeyişlerin, içlerinde bir tekinin bile diğerleriyle çelişkiniz olmadığı biçimde, birbirlerine karşı çıktıklarını fark etti. Ama aynı zamanda, özdeyişlerin başında ve gövdesinde var olan bu karşıtlığın kuyrukta bulunmadığını, hepsinin aşağıda tıpatıp uyushuğunu, sonuca aynı biçimde gittiğini gördü. Çünkü her biri şu sözcüklerle bitiyordu: GERÇEK BÖYLEDİR.

Kendi kendine dedi ki:

"Bu yazılar, genç adamların ve genç kızların, buket haline getirmek için Arno kırlarından topladığı çiçeklere benziyor.

Çünkü çiçekler saplarından kolaylıkla bir araya getirilir; oysa başlar birbirinden ayrılır ve aralarında renkleriyle tartışır. Şu yeryüzü adamlarının kanıları da aynen böyle.”

Ermış kişi sonra, yazıların içinde egemenliğin kökenine, bilginin, zevklerin ve acıların, izin verilmiş şeylerle izin verilmemişlerin kaynaklarına ilişkin çok sayıda çelişki buldu. Dudaklarında bir şeritle, kıvılcımlar saçan çarkın üzerinde görünen ırkçılar, Araplar, Yahudiler, Afrika’dan canavar yaratıklar ve Epikür yandaşları yüzünden, yeryüzünün şekline ve Efendimiz Hazreti İsa’nın tanrısallığına oranla, büyük zorluklar da keşfetti.

Her özdeyiş şu sözcüklerle bitiyordu: GERÇEK BÖYLE-DİR. Ermış adam, farklı renklere boyanmış bunca gerçeği seyretmekten büyük haz duydu. Orada kırmızıları, mavileri, yeşilleri, sarıları görüyordu; ama beyazı görmüyordu. Hatta papanın söylediği, “Taş, Pierre’e yeryüzünün taşlarını taktı”da bile yoktu o. Bu yazı tümüyle kızıla boyanmıştı ve kanar gibiydi.

Ermış kişi içini çekti:

– Demekki evrensel çarkta beyaz Gerçek’e, aradığım ak ve saf gerçeğe rastlayamayacağım.

Gözyaşı dökerek Gerçek’e çağrıda bulundu:

– Uğruna öldüğüm Gerçek, kendini şehidinin gözlerine göster!

O, bu şekilde inlerken, canlı çark dönmeye başladı, yazılar karışarak görünür olmaktan çıkıp, büyük çarkın üzerinde her renkten daireler oluşturdular. Bu daireler merkezden uzaklaştıkça daha da büyüyorlardı.

Hareket daha hızlı bir hal alınca, daireler birbirlerinin ardısına silindiler. İlk önce, merkeze doğru güçlenen hızın etkisiyle büyükleri ortadan kayboldu. Ama çark, dönüşünde pek çevik bir hal alınca, göz onu hareketsiz gibi algıliyordu. Güneşin Assise tepelerini ağarttığı sırada, sabah yıldızı gibi, en ufak halkalar da soluyordu.

O zaman çark tümüyle beyaz göründü. Floransalılar’ın Beatrice kırağısında gördükleri duru yıldız parlaklığı halini aldı. San ki bir melek, ezeli ve ebedi inciye lekelerini temizlemek üzere sildikten sonra yeryüzüne bırakmıştı. Çark, göğün en yüksek yerinde, ince bulutların örtüsü altında biraz donukça parlayan aya

benziyordu. Çünkü bu sırada, çarkın bağlarını taşıyan hiçbir insan şekli, hiçbir belirti mat yüzde görünmüyordu. Hatta ışık saçan çarkın üzerinde bir tek leke yoktu.

Ermiş kişi Giovanni, kendisine seslenildiğini işitti:

– Tanımayı istediğin ak Gerçek’i doya doya seyret. Bil ki o, bütün renklerin beyazı bileştirdiği gibi, tümüyle birbirlerinin karşısı gerçeklerden yapılmıştır. Bunu, boş pazar meydanında çizgili topaç çeviren Viterbe çocukları bilir. Ama Bologna’nın yüce bilginleri bu görüntünün nedenlerine hiç akıl erdiremediler. Yani bu yazıların her biri, gerçekliğin bir parçasıydı; tümü birden Gerçek’i meydana getiriyordu.

Ermiş Kişi:

– Yazık! diye yanıt verdi, bunu nasıl okuyacağım? Gözlerim kamaştı.

Ses yeniden yükseldi:

– Orada ateşten başka bir şeyin görülmediği doğrudur. Latin, Arap ya da Yunan harflerinin ve sihirli işaretlerin hiçbirinden olmayan bu yazı asla ifade edilemeyecektir. Onu saray duvarlarının üzerine ateşten işaretler halinde çizecek el yoktur.

“Dostum, yazılı olmayanı okumak için inat etme. Sadece bil ki, bir insanın kısa yaşamında düşündüğü ya da inandığı, bu sonsuz Gerçek’in küçük bir bölümüdür. Bu dünya denilen şeye, aynı şekilde birçok döküntü de girer. Bu demektir ki, insanların ortak yanı olan düzen, temizlik, hatta yaramaz kişilerin ve delilerin özdeyişleri bile mutlak, sürekli, tanrısal olan evrensel Gerçek’e herhangi bir bakımdan katılır. Ondan yana beni korkutan, onun var olmayışıdır.”

Ses, uzun bir kahkaha attıktan sonra sustu.

Ermiş kişi, ayakkabının altında çatal tırnaklı ve teke ayağı biçiminde, ama ondan daha büyük, kırmızı tozluklu bir ayağın uzandığını gördü. Bu ayak, çarkın çemberinin kenarına o denli sertçe vurdu ki, çemberden, demirci çekicinin dövdüğü demir gibi kıvılcımlar fıskırdı; makine uzaklara fırlayıp parçalandı. Havayı keskin bir gülüş doldururken ermiş kişi uykudan uyandı.

Cezaevinin kurşunu loşluğunda hüznle, aklından şöyle geçirdi:

“Bana görüldüğü gibiyse, Gerçek’i öğrenmeyi artık umut

edemem. O, kendini karşıtlıklar ve çelişkiler içinde gösteriyor. Evrensel çarkın, bana tüm yalanın kusursuz ve tanınamayan Gerçek'in bir parçası olduğunu ortaya koyduğu gösteriden sonra, inanılması gerekene ölümümle tanık ve şehit olmayı nasıl göze alırım? Neden, Tanrım! Bunları görmeme, son uykumdan önce, Gerçek'in her yerde olduğunu ve hiçbir yerde olmadığını bana bildirmesine neden izin verdiniz?"

Ermiş kişi, başi ellerinin arasında ağladı.

XV

YARGI

Fra Giovanni, Viterbe yasasına göre yargılanmak üzere, Cumhuriyet'in hakimlerinin önüne götürüldü. Hakimlerden biri muhafızlara buyurdu:

– Onun zincirlerini çözün. Çünkü, her sanık karşımıza özgürce çıkmalıdır.

Giovanni aklından şöyle geçirdi:

– Hakim neden dolambaçlı sözler ediyor?

Birinci yargıç, ermiş adamı sorgulamaya başladı:

– Giovanni, kötü adam, yasaların yüce hoşgörüsüyle hapis-haneye konulmuşken, bu yasaların aleyhinde konuşun. Seninle aynı hücrede zincirlenmiş kötü kişilerle birlikte, kentte kurulu düzene karşı gizlice bir komplo hazırladın.

Ermiş adam yanıt verdi:

– Adalet ve Gerçek için konuştum. Eğer kentin yasaları adalete ve gerçeğe uygunsalar, onlara karşı konuşmadım. Sevgi sözcüklerini dile getirdim. Dedim ki: 'Gücü, güçle yok etmeye çalışmayın. Savaşların ortasında barışçıl olun; öyle ki, sel suyuyla kaplı vadide küçük bir kuşun bir kavağın tepesine konuşu gibi, Tanrı'nın ruhu da sizde varlığını ortaya koysun.' Dedim ki: 'Zorbalara karşı yumuşak olun.'

Yargıç öfkeyle bağırdı:

– Konuş! Bize zorbaların kimler olduğunu bildir.

Ermiş kişi:

– Tüm sütünü vermiş ineği sağmak ve benden bildiğimin fazlasını almak istiyorsunuz, diye karşılık verdi.

Ama yargıç, ermiş adamı susturdu ve şöyle dedi:

– Dilin, söylemlerin okunu fırlattı. Atılan ok, Cumhuriyet’in prenslerini hedef alıyordu. Ama o, daha aşağıya düştü ve sana karşı döndü.

Ermiş kişi dedi ki:

– Beni yargılıyorsunuz ama, aalıkça ortaya çıkan eylemlerim ve sözlerimden dolayı değil, ancak Tanrı’nın gördüğü niyetlerimden dolayı.

Yargıç yanıt verdi:

– Grnmeyeni gremiyorsak ve yeryüzü üstündeki tanrılar değilsek, insanları yargılamamız nasıl mümkün olurdu? Bilmiyor musun ki, Viterbe’de yapılmış bir yasa en gizli düşüncelere kadar her şeyi kovuşturur? Cnk kent polisi durmaksızın kendini kusursuzlaştırıyor; Sezar zamanında cetveli ve gnyeyi elinde tutan Ulpian, bizim gnyelerimizin ve cetvellerimizin üstünlüğünü görse şaşkına dönerdi.

Yargıç ekledi:

– Giovanni, mahpusluğunda Viterbe’nin devlet işlerine karşı fesat hazırladı.

Ama ermiş kişi, Viterbe’nin devlet işlerine karşı fesat hazırlığını reddetti. O zaman yargıç dedi ki:

– Zindancı buna tanıklık etti.

Ermiş kişi sordu:

– Benim terazinin bir kefesinde bulunan tanıklığımın, zindancının diğer kefedeki tanıklığına göre ağırlığı nedir?

Yargıç yanıtladı:

– Terazide seninki hafif çekecektir.

Bunun zerine, ermiş kişi sesini kesti.

Yargıç dedi ki:

– Az önce konuşuyordun; sözlerin ihanetini kanıtlıyordu. şimdi de susuyorsun. Suskunluğun suunun itirafıdır. Suulu olduğunu iki kez itiraf ettin.

Savcı ye tayin edilen yargıçlardan biri ayağa kalktı ve şöyle dedi:

– Viterbe kentinin simgesi, benim ağzımdan konuşuyor. Se-

sim ciddi ve sakin olacak, çünkü o, kamunun sesidir. Bronzdan bir heykelin konuşmasını dinlediğinizi sanacaksınız; çünkü ben kalbim ve derinliklerimle değil, üzerine yasanın yazıldığı tunçtan levhalarla suçluyorum.

Hemen hareketlenmeye ve sert sözler söylemeye başladı. Tragedya yazarı Seneka taklidiyle, bir dramın kanıtını dile getirdi. Bu dram, emiş kişi Giovanni tarafından işlenmiş ağır suçlarla doluydu. Savcı da, art arda bu tragedyanın tüm kişilerinin rolünü oynuyordu. Ruhları en iyi şekilde etkilemek için kurbanların yakınmalarını ve Giovanni'nin sesini taklit ediyordu. Bizzat Giovanni'nin dinlendiği, kin ve cinayetle kendinden geçmiş görüldüğü sanılırdı. Savcı saçlarını yoldu, giysisini yırttı ve bitkin düşüp yüce koltuğuna devrildi.

Yargıçlardan sanığı sorgulamış olanı yeniden söz alarak dedi ki:

– Bir vatandaşın bu adamı savunması uygun olur. Çünkü, Viterbe yasasına göre, hiç kimse savunulmadan mahkum edilemez.

O zaman, Viterbeli bir avukat bir taburenin üzerine çıkarak şu sözleri söyledi:

– Bu keşiş, suçlandığı şeyleri söyledi ve yaptı. O, çok yaramaz bir kişidir. Ama söylediklerinin ve yaptıklarının sanıldığı biçimde olduğuna ilişkin kanıt yoktur. İyi kalbli efendiler, bunda var olan kanıt, bu adamın son derece saflığının ve akıl yeteneğinin zayıflığının kabulünün uygun düşeceğidir. O, kentin genel meydanında çocukların alay konusuuydu. Bu bir kara cahildir. Birçok taşkınlık yaptı; kendisi bakımından, onun mantıktan yoksun olduğuna inanıyorum. Söylediği hiçten ibaret değer taşır; o hiçbir şey yapmayı beceremez. Sanıyorum ki, kötü topluluklar sıkça katılıyor. Duyduklarını anlamaksızın tekrarlıyor. O, cezalandırılmayacak kadar budaladır. Ona akıl vermiş kişileri araştırın. Suçlular onlardır. Bu davada birçok belirsizlik bulunuyor; bilgenin dediği gibi, 'Kuşku içindeyken, yapmaktan vazgeç.'

Avukat, konuştuktan sonra taburesinden aşağıya indi. Rahip Giovanni ölüm cezası aldı. Kendisine, köylü kadınların meyve satmaya geldikleri ve çocukların aşık oyunu oynadıkları meydana asılacağı söylendi.

Yargıcıların arasında bulunan pek yüce bilgin bir kişi ayağa kalkıp dedi ki:

– Giovanni, seni mahkum eden hükme boyun eğmen yararına olur. Çünkü sen de bu kentin parçası olduğuna göre, kent adına dile getirilen, senin tarafından da söylenmiş oluyor. Vatandaş olarak, burada onurlu bir paya sahipsin. Adalet tarafından boğazlanmış olmaktan mutluluk duymam gerektiğini sana kanıtlayacağım.

“Aslında herkesin memnurluğu, parçaların mutluluğunu içerir ve kapsar. Mademki, sen de soylu Viterbe kentinin gerçekte son derece ufak ve zavallı bir parçasısın, toplumu memnun eden mahkumiyet seni de mutlu etmelidir.

“Ölüm tutuklamasını sevecen ve yöntemine uygun değerlendirmek zorunda olduğumu sana daha da kanıtlayacağım. Çünkü olayların doğru ölçümü olan hukuktan daha yararlı ve uygun hiçbir şey yoktur. Sana bu iyi ölçümün yapılması dolayısıyla hoşnut olmalısın. Sezar Jüstinyen tarafından konulan kurallara göre, sen hakkını aldın. Mahkumiyetin de adil, dolayısıyla hoşgидici ve iyidir. Mahkumiyetin haksız, lekelenmiş, cahillik ve ahlak bozukluğuna (Tanrı'nın hoşlanmadığı budur) bulaşmış mı olacak; bunu da sana kanıtlamak uygun olur.

“Çünkü haksız bir yargı, adaletin biçimleri içinde dile getirildiği zaman, bu biçimlerin erdemine katılır; bunlar aracılığıyla yüce, etkin ve büyük erdem içinde kalır. Onda var olan kötü taraf geçicidir, sonucu pek önemli değildir ve özel durumu etkiler. Oysa, onda iyi olan taraf, değişmezliği ve adalet kuruluşunun sürekliliğini elde tutar; buradan da geneli hoşnut kılar. Bu nedenledir ki, Papinien, bütünü hiç yargılamamaktansa, hatalı yargılamaların daha geçerli olduğunu ilan eder. Çünkü insanlar adalet yokluğunda ormanlardaki hayvanlardan daha aşağıdır. Oysa, adalet aracılığıyla, onlar soyluluklarını ve liyakatlerini ortaya koyarlar. Böylesi, Atinalılar arasında onurda eşsiz Areopage yargıcıları örneğinde kendini gösterir. Bu arada, yargılamanın gerekli ve yararlı olduğu, yanlışsız, hatasız yargılama mümkün olmadığı gibi; onun ardından hata ve yanlışın adaletin kusursuzluğunda bulunuşu, bu kusursuzluğa katılışı gelir. Bundan da, eğer yargının haksızlığına inanıyorsan, bu haksızlığa adalete uygunluğun

karşıp birleşmiş olduğu kadarıyla, kendini memnun etmelisin. Aynı biçimde, kalay ve bakır da, Pline'in öykülerinde dediği gibi, değerli bir maden olan ve pek soylu işlerde kullanılan bronzu meydana getirmek için birbirine karışmıştır.”

Yüce bilgin daha sonra, hizmetçilerin her cumartesi günü evlerin avlularını yıkadıkları gibi, yanlış yıkayan ceza çekmenin elverişliliklerini ve üstünlüklerini sıraladı. Ona yargıçlar ve bir savunucu vermiş olan Viterbe cumhuriyetinin yüce iradesi tarafından idama mahkum edilişinin, kendisi için ne büyük bir iyilik olduğuna ermiş adamın dikkatini çekti. Yüce bilgin, sözlerini bitirip susunca, Fra Giovanni yeniden prangaya vurularak hapishaneye götürüldü.

XVI

DÜNYANIN PRENSİ

Ermiş adam Giovanni, cezasının infazı için belirlenen günün sabahı, derin bir şekilde uyuyordu. Etkin yüce bilgin, hücrenin kapısını açıp, onu yeninden çekerek bağırdı:

– Yeter artık! Uyan, kadından doğma kişi! Gün çoktan gri gözbebeklerini açtı. Çayırkuşu şarkı söylüyor ve sabahın buharları tepelerin bağrını okşuyor. Suların ve gökyüzünün tanrısal kızlarının, ölümsüz perilerinin bağrırları, karınları ve kalçaları olan esnek, beyaz buhar bulutlarının, sabah bakirelerinin sürülerini dalgalandırarak pembe yansımalarla yamaçlardan süzüldüğü görülüyor. İhtiyar Okeanos, taze kollarında sümbüllerden ve dağlalelerinden bir yatak üstünde, dünyanın efendisi tanrıları ve tanrıçaların sevdiği çobanları ağırlayan bu bulutları dağlardan aşağıya sürüyor. Çünkü onlar, annelerinin güzel ve perilerin yataklarına yaraşır yaptığı, kaynakların ve gölgeli ağaçlıkların sakinleri olan çobanlardır.

“Doğa harikalarını çok incelemiş olan ben de, az önce yamacın karnında pek şehvetli şekilde akan buhar bulutlarını görünce, belimden doğru yükselmeselerdi anlamayacağım arzularla doluyordum. Çocuk Herkül de aynı biçimde, beşikten itibaren onlara gücünü gösteriyordu. Bu arzular, hiç de pembe renkli buharlar ve ince bulutlar değildi: Onlar benim için, Castro’dan geçerken bir handa tanıdığım, orada hizmetçilik eden ve katır sürücüleriyile askerlerin keyfine uygun Mona Libetta adındaki bir kızı temsil ediyorlardı.

“Bu sabah tepenin bayırlarında yol alırken hayalimde canlandırdığım Mona Libetta, anının tatlılığı ve yokluğun özlemiyle harika biçimde güzelleşmişti. O, sana söylediğim bel bölgem tarafından doğan, sonradan hoş kokulu ateşini bütün bedenine ruhuna yayan ve oraya hüznölendirici sıcaklıklar ve tadına doyum olmayan acılar dolduran tüm hayallerle süslenmişti.

“Ey Giovanni, bilmen gerekir ki, soğukkanlı bir bakışla bu kız, Ombrie ve Romagnes kırlarında çayıra inek sağmaya giden kızlardan pek farklı değildi. Siyah, derinden etkileyici ve vahşi bakışlı gözleri, esmer yüzü, büyük ağız, dolgun göğüsleri, sarımsı karnı, dizlerinden itibaren tüylerin kapladığı bacakları vardı. Olağan zamanlarda kaba bir biçimde gülerdi; ama zevke geldiği zaman, yüzü asık ve bir tanrının önünde şaşırılmış gibi bir hal alırdı. Bu durumdur ki, beni ona bağlamıştı. Bu bağlılığın doğası üzerine o zamandan beri çok kafa yordum; çünkü konunun uzmanıydım ve olayların nedenini araştırmakta ustaydım.

“Castro’da han hizmetçisi bu Mona Libetta’ya beni çeken gücün, gökyüzünde yıldızları yöneten güçle aynı olduğunu ve dünyada aşktan başka bir gücün olmadığını keşfettim. Aşk, bu çok becerilmiş ve bir o kadar da dövülmüş Mona Libetta örneğinde görüldüğü gibi, aynı zamanda da kindir.

“Hatırladığıma göre, en iyi dostu olan bir papa seyisi, bir gece birlikte yattıkları tavan arasında onu öyle bir dövdü ki, öldü diye oracıkta bıraktı. Sonra sokaklarda kızı vampirlerin boğazlamış olduğunu bağırarak koşturdu durdu. İyi bir fizik ve doğal felsefeden birtakım fikirler edinmek isteniyorsa, bunlar, üzerinde derin düşünülmesi gereken konulardır.”

Etkin yüce bilgin böyle konuştu. Gübreden yatağının üstünde doğrulan ermiş kişi Giovanni de karşılık verdi:

– Yüce bilgin, bu sözler az sonra asılacak bir adama yöneltilmeye uygun mudur? Seni dinlerken, sözlerinin bir iyilik adamından ve önemli bir din bilgininden mi olduğu, yoksa karanlıkların meleği tarafından yollanmış bir rüyadan mı geldiği konusunda kuşku duyuyorum.

Etkin yüce bilgin yanıt verdi:

– Sana asılmaktan söz eden kim? Şunu bil ki, Giovanni, buraya sabahın erken saatinde seni kurtarmak ve kaçmana yardım

etmek için geldim. Bak, zindancı elbisesi giydim. Cezaevinin kapısı açık. Haydi, acele et!

Ermiş adam, yerinden kalkarak yanıtladı:

– Yüce bilgin, söylediklerinize dikkat edin. Ben yaşamımı Tanrı'ya sundum. Bunun yaşamıma mal olduğunu kabul ediyorum. Sözüñüze inanarak yaşama döndüm; eğer beni adaletin tecelli ettiği yere götürürlerse, ilkinden daha acı verici ikinci bir özveride bulunmam ve iki ölüm acısı çekmem gerekecek. Size itiraf ederim ki şehitlik hevesim uçup gitti ve dağın çamları altında günü soluma arzum geldi.

Etkin yüce bilgin karşılık verdi:

– Seni rüzgarda hüznünlü flüt nağmesi çıkaran çamların altına götürmeyi amaçlıyordum. Kente bakan yosunlu bayırda yemek yiyeceğiz. Gel! Neden gecikiyorsun?

Ermiş adam dedi ki:

– Sizinle yola çıkmadan önce, kim olduğunuzu öğrenmeyi çok isterdim. İlk sebatkârlığımda hayal kırıklığıma uğradım. Erdemimin kırıp geçirilmiş boşluğunda cesaretim artık bir saman parçasından farklı değil. Ama, Tanrı'nın oğluna olan imanım geriye kaldı. Bedinimi kurtarmak için ruhumu kaybetmek istemedim.

Etkin yüce bilgin:

– Gerçekten de, ruhuna heves ettiğimi sanıyorsun! dedi. O, çok güzel bir genç kız, kibar bir hanım mıdır ki senden almamdan korkuyorsun? Sende kalsın dostum, ondan hiçbir şey yapmayacağım.

Ermiş kişi, asla dinsel bir koku almadığı bu sözlere güven duymamıştı. Ama özgürlük için büyük arzu duyduğundan, daha fazlasını aramadı. Yüce bilgini izleyip, cezaevinin küçük kapısını geçti.

Ancak dışarıya çıktığı zaman sordu:

– Sen ki insanlara rüyalar gönderiyorsun ve mahpusları kuratırıyorsun, kimsin sen? Bir kadının güzelliğine ve bir adamın gücüne sahipsin; sana hayranlık duyuyorum ama, seni sevmiyorum.

Etkin yüce bilgin yanıtladı:

– Sana kötülük yaptığım andan itibaren beni seveceksin. İn-

sanlar, sadece kendilerine acı çektirenleri severler. Ve acının içindekinden başka aşk yoktur.

Böylece konuşarak kentten çıkıp, dağ patikalarını tuttular. Uzun süre yol aldıktan sonra, ağaçlıkların sınırında kırmızı kiremit kaplı bir ev gördüler. Evin önündeki düzlüğün kenarında meyve ağaçları dikili, asmalarla çevrelenmiş bir bahçe uzanıyordu.

Avluda, dallarından üzüm salkımları sarkan, yaprakları sonbahar tarafından altın rengine boyanmış bir asmanın altına oturdular. Bir genç kız onlara süt, bal ve mısır unundan kurabiyeler ikram etti.

O sırada, Etkin yüce bilgin elini uzatıp parlak kırmızı bir elma kopardı. Elmayı ısırıktan sonra ermiş kişiye verdi. Giovanni yedi içti; sakalı süttten bembeyaz kesilmişti. Onları maviliğe ve sevince boğan gökyüzüne bakarken gözleri gülüyordu. Genç kız da gülümsedi.

Etkin yüce bilgin dedi ki:

– Şu yavruya bak, Mona Libetta’dan çok daha güzel.

Ermiş kişi, süttün ve balın hazzıyla, gün ışığında sevinç dolu, annesinin onu kollarında taşıırken söylediği şarkıları söyledi. Bunlar çobanların ve çoban kızların şarkılarıydı; aşktan söz ediyorlardı. Genç kız kapının eşiğinde dinlerken, ermiş kişi yerinden kalktı, yalpalayarak ona doğru koştu. Onu kollarına aldı ve yanaklarına süt, gülüş ve sevinç dolu öpücükler kondurdu.

Etkin yüce bilgin masrafı ödedikten sonra, iki yolcu düzlüğe doğru yola koyuldu.

Derenin kenarında sıralanan gümüş rengi söğütler boyunca yürürlerken, ermiş kişi:

– Oturalım, dedi. Çünkü yorgun düştüm.

Bir söğüdün altına oturdular; süsen çiçeklerinin yapraklarını kıyıya doğru büküklerini ve parlak renkli sineklerin suların üzerinde uçtuklarını görüyorlardı. Ama Giovanni artık gülmüyordu; yüzü mahzundu.

Etkin yüce bilgin ona sordu:

– Neden kaygılısın?

Giovanni yanıt verdi:

– Senin aracılığınla canlı şeylerin okşamasını duyumsadım.

Kalbimin içinde huzursuz oldum. Süt ve balı tattım. Evin eşiginde hizmetçi kızı gördüm ve onun güzel olduğunu bildim. Kaygı, etimde ve ruhumda.

“Seni tanığımdan beri nice yol aldım. Seni ilk kez gördüğüm pırnal korusunu anımsıyor musun? Çünkü seni çok iyi taniyorum.

“Beni keşiş mekanımda ziyaret edip, nefis ağzınla İyilik üzerine zorlukları öğretirken, ince bir peçe altında parıldayan kadın gözlerinle bana görünen sensin. Otlakta, bir Ambroise ya da bir Augustin gibi, altın kardinal cübben içinde bana kendini gösteren yine sensin. O sırada, düşünmenin kötülüğünü bilmiyordum. Bana düşünceyi verdin. Görkemi, ateşli bi kömür gibi dudaklarımın üstüne koydun. Ben ise derin derin düşündüm. Ama aklın sarsılmaz yeniliğı ve zekanın henüz katı gençliğı içinde, kuşku lanmıyordum. Sen de bana yine gelip kararsızlığı verdin ve kuşku yu şarap gibi içirttin. İşte bugün, senden dolayı, olayların nefis hayalinin tadını alıyorum; ormanların ve derelerin, gökyüzünün ve yeryüzünün, canlı biçimlerin ruhu göğsüme doluyor.

“Mutsuzum da; çünkü seni izledim, insanların Prensi!

Giovanni, gündüz ve gece gibi güzel yol arkadaşını hayranlıkla seyretti. Sonra ona dedi ki:

– Senin yüzünden acı çekiyorum ve seni seviyorum. Seni seviyorum, çünkü sen zavallılığım ve gururum, sevincim ve acımın, olayların görkemi ve acımasızlığısın. Çünkü sen arzu ve düşüncesin. Çünkü beni kendine benzer kıldın. Çünkü günlerin şafağında Bahçe’de verdiğin söz boşuna değildi ve bilimin meyvesinin tadına vardım, ey Şeytan!

Giovanni, şunu da söyledi:

– Biliyorum, görüyorum, hissediyorum, istiyorum, acı çekiyorum. Seni, bana yaptığın tüm kötülükler için seviyorum. Seni seviyorum, çünkü beni kaybettin.

Ve insan, meleğın omuzuna kapanarak ağladı.

Félix Jeantet'e

VIII

KANIN GİZEMİ

*Onun ağzından İsa ve Katerina'dan başka bir söz
çıkamazdı bunları söylerken de ellerini başına koydu
gözlerini kutsal iyeliğe (Meryemana tasvirine) dikerdi.*

Siena kenti, yatağında boşuna iyi bir yer arayan ve dönüp durarak ağrıyı dindireceğini sanan bir hasta gibiydi. Kent, konsüllerden kentsoyluların meclislerine geçen, önce soylulara bırakılan, sonra sarraflar, kumaşçılar, eczacılar, kürkçüler, ipek tacirleri ve üst düzey sanatlara kendini vermiş kişilerin işlettiği Cumhuriyet'in hükümetini birçok kez değiştirmişti. Ama bu kentsoylular zayıf ve doymak bilmez görüldüklerinden halk sırasıyla onları da kovdu ve iktidarı küçük zanaatkarlara verdi. Tanrı'nın oğlunun şanlı Cisimleşmesi'nin 1368'inci yılında, Reformcular Zirvesi adı verilen bir büyük konsey meydana getiren tuhafiyeciler, kasaplar, çilingirler, ayakkabıcılar ve duvarcılar arasından seçilmiş on dört yüksek hakimden oluşan bir senyörlük kuruldu. Bunlar, kentlerinin amblemi olan, evlatça ve olağanüstü bir aşkla sevdikleri bronz diş kurt gibi kaba halk adamlarıydı. Ama onları Cumhuriyet'in üzerinde kurmuş olan halk, altlarında bankerler ve zengin tacirler sınıfından On İkiler'i yaşamlarını sürdürmeye bırakmıştı. Bunlar, imparatorun kışkırtmasıyla, kenti papaya satmak için soylularla birlikte hükümete karşı fesat düzenliyorlardı.

Alman sezarı komplonun ruhuydu; bunda başarı sağlamak için paralı askerlerini yüreklendiriyordu. Satış fiyatıyla, Floran-

sa'nın bankerlerine bin altı yüz yirmi altın florine rehin bırakılmış Charlemagne'ın tacını geri alabileceğini hesapladığından, işin yapılmasında telaşı büyüktü.

Bununla birlikte, senyörlüğü oluşturan Reformcular Zirvesi üyeleri, komuta sopasını sağlam tutuyor ve Cumhuriyet'in selametine gözkulak oluyorlardı. Özgür bir halkın hakimleri olan bu zanaatkarlar, surların içine girmiş imparatora ekmeği, suyu, tuzu ve ateşi yasaklamışlardı. Onu, inler ve titrer durumda kovmuşlardı. Fesatçıları idam cezasına çarptırıyorlardı. Eski Remus tarafından kurulmuş kentin muhafızları, Roma'nın ilk konsüllerinin ciddiyetini taklit ediyorlardı. Ama altın ve ipek kuşanmış kentleri, onların ellerinin arasından şehvet uyandırıcı ve vefasız bir kibar fahişe gibi kayıyordu. Kaygı da, onları acımasız kılmaktaydı.

1370 yılında bunlar, Perugialı bir soylu olan Ser Niccola Toldo'nun, Sezar'la anlaşmış olarak, Sienalılar'ı, kenti Kutsal Peder'e teslim mecbur etmek üzere, papa tarafından gönderilmiş olduğunu haber aldılar. Bu senyör, gençliğinin ve güzelliğinin baharındaydı. Salembeni Sarayı'nda ve sarraf dükkanlarında uyguladığı hoş gitme ve göz kamaştırma sanatını hanımların arasında öğrenmişti. Hafifmeşrep ve boş kafalı oluşuna karşın, papanın amacı yüzünde, kentsoyluların ve bazı sanatçıların desteğini kazanıyordu. Dalaverelerini öğrenen Reformcular Zirvesi hakimleri, onu yüce meclisin önüne getirttiler. İleriye atılan bir aslanın görüldüğü Cumhuriyet sancağı altında onu sorguya çektikten sonra, kentin özgürlüğüne karşı suç işlediği kanısına vardıklarını öne sürdüler.

O, alaycı bir küçümsemeyle bu ayakkabıcılara ve bu kasaplara yanıt vermişti. İdam hükmünün okunuşunu dinlediği zaman derin bir şaşkınlığa kapıldı. Adeta uyur gibi cezaevine götürüldü. Ama oraya kapatılışından hemen sonra, şaşkınlığından sıyrılarak genç kanının tüm sıcaklığı ve coşkun ruhuyla yaşamı özledi; zevkleri, silahlar, kadınlar, atlar gözlerinin önünde birbirlerine giriyordu. Bunlarla bir daha eğleşemeyeceği düşüncesiyle, o kadar öfkeli bir umutsuzluğa kapıldı ki, yumrukları ve alnıyla hücresinin duvarlarına vurdu. Öyle ulurcasına sesler çıkardı ki, bu sesler çevredeki kentsoyluların evlerinde ve kumaşçıların

dükkanlarında duyuluyordu. Bu bağırışlara koşup gelen gardiyan onu kana ve köpüğe bulanmış buldu.

Ser Niccola Tuldo üç gün ve üç gece çılgınca bir öfkeyle uludu.

Reformcular Zirvesi'ne onun hakkında bir rapor hazırlandı. Yüce senyörlüğün üyeleri, ivedi işleri baştan savarak, talihsiz mahkûmun durumunu incelediler.

Devletin tuğlacısı Léone Rancati dedi ki:

– Bu adam, Siena cumhuriyetine karşı suçunun karşılığını başıyla ödemek zorundadır. Kimse, kent anamızın kutsal haklarını çiğnemeksizin bu borcun kefareti ödeyemez. Onun ölmesi gerekir. Ama ruhu onu yaratan Tanrı'ya aittir. Onun, bizim hatamızdan dolayı umutsuzluk ve günah içinde ölmesi uygun olmaz. Şu halde, iktidarımızda olan tüm yollardan onun sonsuz selameti sağlayalım.

Bilgeliğiyle ün yapmış fırıncı Matteino Renzano da, sırası geldiğinde ayağa kalkıp konuştu:

– İyi söz ettin, Léone Rancati. Bu nedenle, mahkuma yapağının kızı Katherin'i göndermek uygun düşer.

Bu fikir, tüm senyörlük tarafından onaylandı; Niccola Tuldo'yu cezaevinde ziyaret etmesi için Catherine'e çağrı çıkarılması kararlaştırıldı.

O sıralarda, yapağıcı Giacomo'nun kızı Catherine, erdemleriyle Siena kentine hoş kokular yayıyordu. Baba evinin küçük bir odasında kalıyor ve Kefaret Rahibeleri'nin kıyafetini giyiyordu. Beyaz yünlüden giysisinin altına kemer olarak demir bir zincir sarıyor, her gün bir saat süreyle kendisini kamçılıyordu. Sonra, kollarındaki yaraları göstererek, “İşte, benim güllerim!” diyordu. Odasında zambaklar ve mor menekşeler yetiştiriyor, bunlardan Bakire ve Ermişler sunaklarına çelenkler yapıyordu. Bu sırada, İsa'ya ve Meryem'e övgü için halk dilinden ilahiler okuyordu. Siena'nın bir acı mekan ve bir neşe evi olduğu bu hüznü yıllarda, Catherine mahkumları ziyaret ediyor ve fahişelere şöyle diyordu: “Kardeşlerim, sizi Kurtarıcı'nın sevgi dolu yaralarında saklamak isterim!” Böyle bir iyilikle yapıp tutuşan, pek saf bir bakire de ancak Siena'da tomurcuklanabilir ve çiçek açar.

bilirdi. Siena, kötülükleri altında ve suçları arasında, Kutsal Bakire'nin kenti olarak kalıyordu.

Hakimler tarafından uyarılan Catherine, Ser Niccola Tuldo'nun ölümüne gönderileceği günün sabahı cezaevine geldi. Genç adamı hücrenin döşemesine uzanmış, feryatlarla küfür ederken buldu. Cennetten inmiş kutsal Dominique'in alnına bizzat koymuş olduğu beyaz peçeyi kaldırınca, mahpusun tanrısal güzellikteki yüzünü fark etti. Ağzını kaplayan köpüğü silmek üzere, kendisine şaşkınlık içinde bakan adamın üzerine eğildi.

Ser Niccola Tuldo, hâlâ vahşi olan gözlerini ona çevirerek, dedi ki:

– Defol! Beni ölümüne gönderen Siena'dan olduğun için senden nefret ediyorum. Ah, Siena! Aşağılık yırtıcı dişlerini Perugialı bir soylu kişinin gırtlığına geçiren gerçek bir dişi kurtsun sen! Ey, dişi kurt! Ey utanmaz, vahşi kancık av köpeği!

Catherine ona yanıt verdi:

– Kardeşim, bir kent ve de dünyanın tüm kentleri, Tanrı'nın ve meleklerin kentinin yanında nedir ki? Ben, Catherine'im; seni sonsuz düğünlere davet etmeye geldim.

Bu sesin tatlılığı ve bu yüzün aydınlığı, Niccola Tuldo'nun ruhuna birden barış ve ışık saçtı.

Genç adam masumiyet günlerini anımsadı ve çocuk gibi ağladı.

Apennin Dağları üzerinde yükselen güneş, hapishaneyi ilk ışıklarıyla ağırtıyordu. Catherine:

– İşte şafak! dedi. Sonsuz düğün için ayağa kalk, kardeşim. Ayağa kalk!

Sonra onu yerinden kaldırarak, Fra Cattaneo'nun günahını çıkartacağı küçük kiliseye götürdü.

Ser Niccola Tuldo daha sonra kutsal ayinin sevabına ve İsa'nın bedenine erişti. Ardından, Catherine'e dönüp dedi ki:

– Benimle kal; beni terk etme. Böylece iyi olacağım ve mutlu öleceğim.

Suçlunun cezasının infaz zamanını bildirmek üzere çanlar çalmaya başladı.

Catherine ona yanıt verdi:

– Tatlı kardeşim, seni adalet yerinde bekleyeceğim.

O zaman, Ser Niccola Tuldo hazla kendinden geçmiş gibi konuştu:

– Nasıl! Demek, ruhumun Tatlılığı beni kutsal adalet yerinde bekleyecek!

Catherine dua edip düşündü:

– Tanrım, kutsal adalet yeri diye adlandırdığına göre, ona büyük bir ışık gönderdin.

Ser Niccola sözünü sürdürdü:

– Evet, güçlü ve şen gideceğim. Sizi yeniden bulacağım yerde olmak, sanki bin yıl beklemem gerekiyormuş gibi gecikiyor.

Catherine, hapishaneden çıkarken tekrarladı.

– Düşünlere, sonsuz düşünlere!

Hükümlüye biraz ekmek ve şarap verildi; kara bir cübbe giydirildi. Kent muhafızları onu boru sesleri, arasında ve Cumhuriyet'in sancağı altında inişli çıkışlı yollardan götürdüler. Sokaklar meraklılarla doluydu; anneler ölüme gitmekte olan kişiyi göstermek için kucaklarındaki küçük çocuklarını havaya kaldırıyorlardı.

Bu sırada Niccola Tuldo, Catherine'i düşünüyordu; uzun süre acılaşmış dudakları sanki ermiş kızın hayalini öpmek için hafifçe aralanmıştı.

Bir süre döşeme taşlı sarp yolu tırmandıktan sonra, kafiye kente egemen bir yere vardı. Hükümlü, yakında gözlerinde sönecek damları, kubbeleri, çan kulelerini, Siena'nın burçlarını ve uzakta tepelerin eğimini izleyen surları gördü. O bu görüntüyle kendi doğum yerini, canlı akarsuların meyveler ve çiçekler arasında şarkılar mırıldandığı bahçelerle çevrili, güleryüzlü Perugia'yı anımsadı. Bakıldığında, günün lezzetle içe sindirildiği Trasimene vadisine egemen taraçayı yeniden görür gibi oldu.

Ve yaşama hasret, yeniden kalbini parçaladı.

İçini çekti:

– Ah, benim kentim! Ah, baba evim!

Sonra, Catherine düşüncesi yeniden ruhuna girdi, onu taşkın bir sevinç ve dinginlikle doldurdu.

En sonunda, her cumartesi günü Camiano'dan ve Granoyola'dan köylü kadınların limonlar, üzüm, incirler ve altın sarısı elmalar yaydıkları, ev kadınlarına açık saçık sözcüklerle karışık

çağrılar yaptıkları pazar meydanına ulaşıldı. Darağacı orada kurulmuştu. Ser Niccola Tuldo, Catherine'i başını cellat kütüğüne dayamış, dua ederken gördü.

Basamakları sabırsız bir sevinçle tırmandı.

Catherine, genç adamın gelişiyile ayağa kalktı, bir eşin kocasıyla bir araya geliş havasında ona doğru döndü. Giysisinin yakasını açtığı dostunu, cellat kütüğünün üzerine, sanki bir zifaf yatağıymış gibi kendisi yerleştirdi.

Sonra onun yanına diz çöktü. Genç adam, üç kez bütün gücüyle, "İsa, Catherine!" dediğinde, cellat kılıcını hızla indirdi ve kesik baş bakirenin ellerine düştü. O zaman, Catherine kurbanın tüm kanının içine yayıldığını hissetti. Bu kan, onun damarlarında hâlâ sıcak olan süt gibi tatlı bir selle taşıyordu; burun delikleri leziz bir kokuyla doluyor, baygın gözlerinden meleklerin gölgeleri geçiyordu. Şaşkın ve hazla kendinden geçmiş bir halde, göksel zevklerin sonsuz boşluğuna yuvarlandı.

Darağacının dibinde duran halk kesiminden Saint-Dominique mezhebine bağlı iki kadın, hareketsiz yattığını görünce onu telaşla yerden kaldırıp ayakta durmasına destek oldu. Ermiş kız kendine gelerek:

– Gök katını gördüm! dedi onlara.

Kadınlardan biri, bakirenin giysisini kaplayan kanı bir süngerle yıkamaya hazırlandığı sırada, Catherine ona sertçe engel olarak dedi ki:

– Hayır, bu kanı benden yok etmeyin; allığımı ve güzel kokularımı benden asla almayın!

Henri Lavedan'a

IX

KEFALET

*...Par cest ymage Te doing en pleige Jhesu-Crist Qui
tout fist, ainsi est escript Il te pleige tout ton avoir; Ne
peuz nulz si bon pleige avoir.**

Venedik'in tüm tacirleri içinde, yükümlülüklerine sadık kalma bakımından, Fabio Mutinelli en doğrusuydu. Her fırsatta, özellikle de hanımların ve kiliseden kişilerin yanında, kendisini eliaçık ve görkemli gösterirdi. Davranışlarının gözahıcı dürüstlüğü tüm Cumhuriyet'te kutsanmıştı. Onun, Senatör Alesso Cornaro'nun, güzel karısı Catherine Manini'nin aşkı uğruna, ermiş Catherine'e San Zanipolo'da adanmış olduğu altın mihrap hayranlıkla seyredilirdi. Pek varlıklı olduğu için çok sayıda dosta sahipti; şölenler verir, onları kendi kesesine muhtaç kılardı. Ama, Cenevizliler'e karşı yapılan savaşta ve Napoli'deki karışıklıklarda büyük kayıplara uğradı. Üstelik, otuz gemisi Uskoklar tarafından ele geçirildi ya da denizde yok oldu. Büyük miktarda borç para vermiş olduğu papa, hiçbir ödeme yapmaya yanaşmadı. Öyle ki, görkemli Fabio, kısa zaman içinde tüm zenginliklerinden yoksun kaldı. Sarayını ve yemek takımlarını borçlarını ödemek için sattıktan sonra, kendini çırılçıplak buldu. Ama becerikli, cesaretli ve ticarete pek yatkın oluşuyla ve yaşın verdiği güçle, işlerini düzeltmekten başka bir şey hayal etmiyor-

** Kilisede rahipler arasında kullanılan şifre yazısı*

du. Kafasında birçok hesap yaptı ve yeniden denize açılması, sonuçta mutlu ve kesin bir başarıya varacağı yeni girişimlere kalkışması için beş yüz düka altınına gerek olduğunu tahmin etti. Cumhuriyet'in en zengin vatandaşı olan senyör Alesso Bontura'dan, bu beş yüz dükayı kendisine borç vermesini istedi. Ama iyi kalbli senyör, eğer cesaret büyük servetler sağlarsa da, bunları sadece ihtiyatın elde tuttuğu inancında olduğundan, bu kadar büyük bir meblağı denizin ve kaderin kötü cilvesine atmayı reddetti. Fabio, daha sonra, eskiden her bakımdan kendisine eli mahkum olan senyör Andrea Morosini'ye başvurdu.

Andrea:

– Pek sevgili Fabio, diye ona yanıt verdi, senden başkalarına bu parayı seve seve borç verirdim. Altın paraya hiç bağlılığım yoktur; bu bakımdan mizahçı Horas'ın özdeyişleri bana uyar. Ama dostluğunuz benim için çok değerlidir, Fabio Mutinelli. Sizi borç para vererek dostluğunuzu kaybetme tehlikesini göze alırım. Çünkü, çoğunlukla borç alanla borç veren arasında gönül alışverişi kötü gider. Bunun birçok örneğini gördüm.

Bu söz üzerine, senyör Andrea taciri sevecen bir şekilde bağrına basar gibi yaptı ve kapıyı yüzüne kapadı.

Fabio, ertesi gün, Lombardiyalı ve Floransalı bankerlere gitti. Ama hiçbirisi ona yirmi düka altınından fazlasını kefaletsiz borç vermeye razı olmadı. Tacir, bütün gün tezgahı tezgaha dolaştı. Her tarafta ona şöyle deniyordu:

– Senyör Fabio, sizi kentin en dürüst taciri biliyor, isteğinizi üzümlere geri çeviriyoruz. Ama işlerin iyi yönetilmesi bunu gerektiriyor.

Akşam hüznüyle evine dönerken, o sırada kanalda banyo yapmakta olan kibar fahişe Zanetta, gondola tutunarak Fabio'ya sevgiyle baktı. Zengin olduğu zamanlarda Fabio onu bir gece sarayına getirtmiş ve güler yüzlü lütufkar bir mizaca sahip olduğundan, ona pek iyi davranmıştı.

Kadın:

– Tatlı senyör Fabio, dedi, sıkıntılarınızı biliyorum. Bunlar tüm kentin dilinde dolaşıyor. Bana kulak verin: Zengin değilim, ama küçük bir sandığın dibinde birkaç mücevherim var. Eğer

onları hizmetkarınızdan kabul ederseniz, kibar Fabio, Tanrı'nın ve Bakire'nin beni sevdiğine inanırım.

Yaşlılığın eşliğinde ve güzellik çiçeğinin solgun çağındaki Zanetta'nın yoksul olduğu gerçektir. Fabio ona yanıt verdi:

– Güzel Zanetta, Venedik'in tüm saraylarında da otursan, murdar bir evde daha fazla soyluluk vardır.

Fabio üç gün daha, kendisine borç para vermeye istekli kimse bulamadan bankaları ve esnaf loncalarını ziyaret etti. Her yerden kötü yanıt alıyor ve aşağı yukarı şu anlama gelen sözler dinliyordu:

– Yemek takımlarınızı satmakla büyük hata ettiniz. Borçlu bir kişiye borç verilebilir, fakat mobilyalarından ve yemek takımlarından yoksun kalmış bir kişiye borç verilmez.

Beşinci gün, umutsuzluk içinde, Getto da denen, Yahudi mahallesi la Corte delle Galli'ye kadar uzandı.

– Kim bilir, diyordu kendi kendine, Hristiyanlar'ın benden esirgediklerini belki de sünnetli birinden elde ederim?

San Geremia ve San Girolamo sokakları arasında, girişi Senato'nun emriyle her gece zincirle kapatılan dar ve pis kokulu bir kanalda yol aldı. Önce hangi tefeciye başvuracağını öğrenme karmaşası içindeyken, Eliezer adında bir İsraili'den söz edildiğini işittiği aklına geldi. Eliezer Maimonide'in oğlu olan bu kişinin çok zengin ve harika bir zekaya sahip olduğu söyleniyordu. Böylece, bu Yahudi Eliezer'in evini soruşturduktan sonra, gondolunu orada durdurdu. Sünnetli kişinin kapısının üzerinde, vaat edilen günler geldiğinde küllerinden Tapınak'ın yeniden doğmasına bir umut belirtisi olarak işlettiği yedi kollu bir şamdan resmi görülmüyordu.

Tacir, on iki fitili tüten bakır bir lambanın aydınlattığı salona girdi. Yahudi Eliezer, orada terazisinin önünde oturuyordu. İmansız olduğu için, evinin pencereleri duvarla örülüydü.

Fabio Mutinelli, onunla şu şekilde konuştu:

– Eliezer, seni birçok kez köpek ve inkârcı dinsiz yerine koydum. Çok daha gençken ve bütünüyle coşkunluk çağında, seninkilere ve bizzat sana isabet ettirmek üzere, kanal boyundan geçen, omuzunda sarı yuvarlak kumaş parçası dikili kişilere taş ve çamur attığım da olmuştur. Bunu sana, büyük bir hizmette

bulunmanı istemek üzere geldiğim anda hakaret için değil, dü-rüstlük uğruna söylüyorum.

Yahudi, sıska ve yamru yumru kolunu bir bağ kütüğü gibi dimdik havaya kaldırdı:

– Fabio Mutinelli, gökyüzünde bulunan Peder, her ikimizi de yargılayacaktır. Benden hangi hizmeti istemeye geldin?

– Bana bir yıllığına beş yüz düka altını borç ver.

– Kefilsiz borç verilmez. Bunu kuşkusuz, seninkilerden öğ-renmişsindir. Kefaretin nedir?

– Bilmen gerekir ki, Eliezer, tek meteliğim bile kalmadı; ne bir altın kabım, ne gümüş bir maşrapam var. Üstelik, bir tek dos-tum da kalmadı. Hepsı, senden istediğim hizmeti yerine getirme-yi reddetti. Dünyada sadece tacir onurum ve Hristiyan inancım var. Sana kefil olarak kutsal Bakire Meryem'i ve onun tanrısal Oğlu'nu sunuyorum.

Bu yanıt üzerine, Yahudi derinden düşünüp bir karara varır gibi başını öne eğdi, uzun beyaz sakalını bir süre sıvazladı. Son-ra:

– Fabio Mutinelli, dedi, beni kefilinin bulunduğu yere götür. Çünkü borç verenin, kendine sunulan kefareti görmesi uygun olur.

Tacir:

– Bu senin hakkındır, diye yanıtladı. Ayağa kalk ve gel.

Ve Eliezer'i, Mağribiler Alanı denilen yerdeki dell'Orto Kili-sesi'ne götürdü. Orada, mihrabın üzerinde ayakta duran, alnı de-ğerli taşlardan bir taçla süslü, omuzları altın işlemeli bir mantoy-la örtülü Meryem Ana'yı, kucağında annesi gibi süslü çocuk İsa'yla birlikte Yahudi'ye gösteren tacir:

– İşte kefilim, dedi.

Elizer, usta bir gözle, sırasıyla Hristiyan tacire, Meryem A-na'ya ve Çocuk'a defalarca baktıktan sonra başını eğdi ve kefil-i kabul ettiğini söyledi. Fabio'yu evine götürüp, gereği gibi tartıl-mış beş yüz düka altınını ona verdi:

– Bunlar bir yıl için senindir. Eğer bir yıl içinde, günü günü-ne bu meblağı Venedik yasasının ve Lombardiyalılar'ın gelene-ğinin belirlediği yüzdelik faiziyle birlikte iade etmezsen, Fabio

Mutinelli, Hristiyan tacir ve onun kefilisi hakkında ne düşüneceğimi var sen hayal et.

Fabio, zaman kaybetmeksizin gemiler satın alıp, tuz ve başka mallarla yükledi. Malları Adriyatik kentlerinde büyük kârla sattı. Sonra, yeni bir yüklemeyle Konstantinopolis'e yelken açıp, halılar, parfümler, tavus tüyleri, fildişi ve abanoz satın aldı. Bunları, Dalmaçya kıyısında adamları aracılığıyla, Venedikliler'in ondan satın aldıkları inşaat keresteleriyle değiştirdi. Bu yolla, altı ay içinde borç aldığı meblağı ikiye katladı.

Ama bir gün, Bogaziçi'nde Rum kadınlarla kayık içinde eğlenirken karadan uzaklaşınca, korsanlar tarafından ele geçirildi ve esir olarak Mısır'a götürüldü. Talih eseri, altını ve malları güvenlikteydi. Korsanların onu sattıkları Kuzey Afrikalı Arap soy-lusu, ayaklarına zincir vurduktan sonra, Fabio'yu bu bölgede çok güzel olan buğday ekimine yolladı. Fabio, efendisine yüklü bir fidyeye ödemeyi önerdi; Arap soylunun kızı onu sevdiği ve keyfince kullanmak istediği için, esirin hiçbir bedelle serbest bırakılmamasına babasını ikna etti. Artık kendiliğinden selamete kavuşmayı beklemeyen Fabio, tarla ekmek için verilen aletle zincirlerini kırdı. Nil'e ulaşmış, kendini bir kayığa attı. Böylece, yakınlarda bulunan denize ulaştı. Denizde birkaç gün başıboş dolaştıktan sonra, açlıktan ve susuzluktan ölmek üzereyken, Cenova'ya gitmekte olan bir İspanyol gemisi tarafından kurtarıldı. Fakat sekiz günlük seyirin ardından fırtınaya yakalanan gemi, Dalmaçya sahillerine sürüklendi. Tekne tam kıyıya yanaşacakken, kör kayaların üzerinde parçalandı. Tüm mürettebat boğuldu. Bir tavuk kafesine tutunan Fabio, büyük zahmetle kıyıya ulaştı. Orada kendinden geçmiş yatarken, evi kıyıda bulunan Loreta adında oldukça güzel bir dul kadın tarafından kurtarıldı. Bu hanım onu evine taşıttı, kendi odasına yatırdı, tüm bakımını özenle yaptı.

Fabio kendisine geldiği zaman, mersinlerin ve güllerin hoş kokusunu duydu; penceresinden, katlar halinde denize kadar inen bahçeyi gördü. Başucunda ayakta duran Bayan Loreta, viyolasını alıp yumuşak nağmeler çaldı.

Fabio minnet ve haz içinde, genç kadının ellerini binlerce kez öptü. Ona şükranlarını sundu ve yaşama yeniden kavuşmaktan

daha çok, bunu çok güzel bir kadına borçlu olmaktan etkilendiğini söyledi.

Ayağa kalktı ve genç kadınla birlikte bahçede dolaşmaya çıktı. Bir mersin ağaçlığının içinde otururlarken, genç dulu kendisine ne çekip, ona minnetini binlerce okşamayla belirtti.

Okşamarına duyarlı bulduğu genç kadının yanında, hazla dolu, birkaç saat geçirdi. Sonra kaygılı bir hal aldı; ev sahibesine hangi ayda, özellikle de o ayın hangi gününde olduklarını sordu.

Genç kadın ona bunu söylediği zaman, Fabio, Yahudi Eliezer'den beş yüz düka altınını aldığı günden itibaren, bir yılın dolması için yirmi dört saat kaldığını düşünerek, yıkanıp inlemeye başladı. Sözünü tutamama ve kefilini sünnetli birisinin kınmalarına maruz bırakma düşüncesi ona dayanılmaz geliyordu. Bayan Loreta, kederinin nedenini sorunca, ona her şeyi anlattı. Genç kadın da büyük bir dindardı ve Tanrı'nın kutsal Anası'na yürekten bağlıydı. Fabio'yla birlikte o da üzüldü. Güçlük, beş yüz düka altınını bulmakta değildi. Komşu kentte, altı aydan beri bu meblağı Fabio'nun kullanımına hazır tutan bir banker bulunuyordu. Ama dalgalı ve ters rüzgarlı bir denizde, Dalmaçya kıyısından Venedik'e yirmi dört saatte gitmeyi hayal etmek bile gereksizdi.

Fabio:

– Önce parayı elimize alalım, dedi.

Ev sahibesinin bir uşağı parayı kendisine getirdiği zaman, soylu tacir kıyıya bir kayık çekti. Düka altınlarının bulunduğu keseleri kayığa koyduktan sonra, bayan Loreta'nın dua yerinden, sedir ağacından yapılma pek saygın bir Bakire ile çocuk İsa timsalini almaya gitti. Bunu teknede dümenin yanına yerleştirip, şöyle dedi:

– Hanımım, siz benim kefilimsiniz. Yahudi Eliezer'in parasının yarın ödenmesi gerekiyor. Orada, benim şerefim ile sizinki ve de Oğlunuz'un iyi ünü söz konusudur. Benim gibi ölümlü bir günahkarın yapamadığını, sulara yürüyen Kişi'yi göğsüyle besleyen, denizin saf Yıldız'ı, kuşkusuz siz tamamlayacaksınız. Venedik Gettosu'ndaki Yahudi Eliezer'e bu parayı götürün ki, sünnetliler sizin kötü bir kefil olduğunuzu söylemesinler.

Ardından kayığı kabaran dalgaya bırakıp, şapkasını çıkardı ve yavaşça:

– Allahayısmarladık, Hanımım! dedi.

Kayık açığa doğru uzaklaştı. Tacir ve genç dul kadın onu uzun süre gözleriyle izledi. Akşam çöküyordu; yatışan denizin üzerinde ışıktan, uzun bir iz çizilmişti.

Ertesi gün, Eliezer kapısını açtığı anda, Getto'nun dar kanalında, keselerle yüklü ve içinde şafağın aydınlığında ısırl ısırl parıldaayan siyah tahtadan küçük bir şeklin bulunduğu bir kayık gördü. Kayık, kapısında yedi kollu şamdan oyulu evin önünde durdu. Yahudi, Hristiyan tacirin kefilisi olan Bakire Meryem ile çocuk İsa'yı tanıdı.

Henri Gauthier-Villars' a

X

DOÑA MARÍA D'AVOLOS'LA
ANDRÍA DÜKÜ DON FABRÍCIO'NUN ÖYKÜSÜ

*Ülkenin güzel prenslerinden biri olan ve Venouse prensiyle evlenen Doña Maria d'Avalos, yine ülkenin yakışıklı prenslerinden biriyle, Adriane Kontu ile sevişmektedir; bu iki gencin yasak aşkını prensesin kocası öğrenir... Bunun üzerine adamlarına iki aşığı öldürtür; öyle ki ertesi gün, aşıkların buz gibi cesetleri evin kapısının önüne atılıp, sokak ortasına upuzun uzatılır. Yoldan gelip geçenler, onların bu sefil durumlarına acıyıp gözyaşı dökerler.
(Branthöme başpapazı (başrahibesi) ve derebeyi (Senyör) Pierre de Bourdeilles. Soylu Kadınlar Derlemesi, İkinci Bölüm.)*

Varlıklı ve güçlü Venosa prensi, Avalos'un ünlü sülalesinden Doña Maria ile evlendiği zaman, Napoli'de büyük şenlikler yapıldı. Ejderleri, akbabaları, aslanları, yaban kedilerini, parsları, tek boynuzlu masal yaratıklarını simgelemek üzere pullarla, tüylerle ve kürklerle donatılmış atların çektiği on iki büyük araba, Venosa şenliklerini kutsamak için yeryüzüne inmiş Olimpos tanrılarını temsil eden, baştan aşağı altın yıldızlara bürünmüş çıplak adamlarla kadınları kentte dolaştırdı. Arabalardan birinde, tiksinilecek ölçüde çirkin üç ihtiyar kadını ayaklarıyla çiğneyen kanatlı bir oğlan çocuğu görülüyordu. Arabanın üzerinde yükselen bir levhada şu yazı bulunmaktaydı: ÖLÜM DOKUMACILARINI YENEN AŞK MELEĞİ. Bundan da anlaşılacağı gibi,

iki eş birbirinin yanında uzun bir mutluluk çağının tadını çıkaracaktı. Ama, yazgılardan daha güçlü bu aşk, sahte bir kehanetti. Avaloslu doña Maria, evlenmesinden iki yıl sonra, kuş avına gittiği bir gün yakışıklı ve güzel yapılı olan Andria dükünü gördü ve onu sevdi. Genç kadın, içinde bulunduğu onurlu, soylu doğmuş, şerefının üzerine titreyen ve kadınların ilk gençliklerinde henüz arzularını giderme cüretine sahip olmadıkları durumuyla, bu soylu kişiye kilisede ya da kendi evinde randevu vermesi için arabulucu göndermedi. Duygularının ortaya çıkmasına asla izin vermedi ve göz açıp kapayacak kadar kısa sürede, ona gün ışığından daha değerli hale gelen bu kişiyi, talih yıldızının kendisine getirmesini bekledi. Bekleyişi kısa sürdü. Çünkü genç kadını güzel bulmuş olan Andria dükü de, çok geçmeden Venosa prensine yanaştı. Dük, sarayda doña Maria ile yalnız karşılaştığında, genç kadından, çok tatlı ve güçlü bir biçimde, onun kendi arzularına adanmış ve vermeye hazır olduğu şeyi sordu. Genç kadın, hemen dükü odasına götürdü ve bütün isteklerini yerine getirdi. Ve dük, arzularına boyun eğdiği için ona şükranlarını sunarken şöyle dedi:

– Efendim, bu arzu size ait olmaktan çok benimdir. Şimdi olduğumuz gibi birbirimizin kollarında olmayı ben istedim. Bura ya gelmek hoşunuza gittiği sürece, size bu yatakta sevgiyle davranacağım.

Avaloslu doña Maria, o günden itibaren, Andria dükünü fırsat bulabildiği zamanlarda odasına kabul etti. Bu pek sıkça oluyordu; çünkü Venosa prensi çok ava gidiyor, bazen kırdaki evlerinde dostlarıyla hoşça vakit geçirerek haftalarca kalıyordu.

Doña Maria'nın dostuyla yatakta bulunduğu sıralarda, dadısı Lucia kapıda bekliyor, duasını ederek ve prensin beklenmeyen gelişinden sürekli titreyerek nöbet tutuyordu.

Prens, kıskanç ve şiddet dolu mizacı yüzünden pek korkulan bir soyluydu. Düşmanları onun hileciliğini ve acımasızlığını kınıyorlardı. Onu, tilkiyle dişi kurt kırması, iki kat berbat hayvan diye anıyorlardı. Ama dostları onu kendisine yapılan haklı haksız şeylerin sadık anımsayıcısı oluşuyla ve bir hakarete sabırla dayanmayı bilmeyişiyle övmekteydi.

İki aşkın birbirinden keyif aldığı ve korkusuz belasız heves-

lerini giderdiği dolu dolu üç ay sonunda dadı, doña Maria'yı odasında görmeye giderek, ona şöyle dedi:

– Dinle, küçük sevgili incim; sözlerim ne çiçekler ne badem şekerleri üzerine; sözlerim tehlikeli ve korkunç bir iş konusundadır. Efendimiz Venosa prensi, senin ve Andria dükü hakkında bazı kötü düşünceler edindi. Az önce onu avluda at binerken gördüm. Kendisinde kötü bir belirti olduğu üzere, bıyığını ısıırıyordu. Onurlu bir yaşam sürdürdükleri kuşkulu iki kişiyle konuşuyordu. Sadece onlara, “Görünmeksizin görmeye bakın” dediğini işittim. Soylu prensin onlara buyruğu böyleydi. Ne yazık ki, benim görünmemle birlikte sustular. Küçük sevgili incim, Tanrı'nın Kutsal Ayin'de varoluşu kadar gerçek ki, eğer prens seni senyör Andria düküyle birlikte bulursa ikinizi de öldürür. Sen ölmüş olursun. Ya ben ne olurum?

Dadı konuştu ve uzun süre yalvardı. Ama doña Maria hiç yanıttı vermeden yolladı onu.

İlkbahar olduğundan, genç kadın o gün kentin hanımlarıyla birlikte kıra gezmeye gitti. Kenarında çiçek açmış dikenlerin bulunduğu bir yolu izlerlerken, hanımlardan biri ona dedi ki:

– Doña Maria, bazen köpekler yolcuların peşine takılır. Şimdi kocaman ala bir köpek tarafından izleniyoruz.

Prenses başını çevirince, her sabah Venosa Sarayı'nın avlusunda gölgeye uzanmaya gelen, kışın mutfakta ısınan dominiken keşişini gördü.

Bu arada dadı, kendi düşüncelerini hanımının hiç dikkate almadığını görerek, Andria dükünü uyarmaya koştu. Bu soylu kişi, kendi açısından, güzel aşklarının sırrının ortaya çıkmasından korkmakta haklıydı. Akşam olurken karabinayla silahlanmış iki serserinin kendisini izlediğini görerek, bunlardan birini bir kılıç darbesiyle öldürmüştü. Andria dükü, bu iki haydutu ona Venosa prensinin göndermiş olduğundan artık kuşku duymuyordu.

Prens:

– Lucia, dedi dadıya, bayan Maria d'Avalos'u da benimle birlikte tehdit ettiği zaman, tehlikeden son derece çekinmem gerekiyor. Benim için çok zor da olsa, prensin kuşkuları yatışınca ya kadar onun odasına gelmeyeceğimi söyle.

Dadı bu sözleri aynı akşam, sabırsızlıkla dudaklarını kanatın-caya kadar ısırarak dinleyen doña Maria'ya aktardı.

Prens o anda dışarıda bulunduğundan haberdar olan genç kadın, dadısına hemen gidip Andria dükünü bulmasını ve odasına getirmesini buyurdu. Dük oraya geldiğinde:

– Efendim, dedi ona, sizden uzakta geçen bir gün benim için işkencelerin en acımasızı oluyor. Ölmeye cesaretim var. Yokluğunuza dayanma cesaretine ise sahip değilim. Eğer gücünüz yetmiyorsa beni sevmeniz gerekmezdi. Dünyada başka bir şeye aşkımı değişiyorsanız, bu benim onurum ve yaşamım da olsa, beni sevmemeliydiniz. Ya beni her gün görmeyi, ya da artık hiç görmemeyi tercih ediniz.

Dük yanıtladı:

– Şu halde, bizim için artık kötü zaman olmayacağına göre, şükürler olsun, soylu hanımım. İstedığınız ve yaşamınızdan üstün tuttuğunuz gibi, ben de sizi seviyorum.

O gün günlerden perşembeydi; birbirlerine sarılıp uzun süre birlikte kaldılar. Bir sonraki haftanın pazartesi gününe kadar kayda değer bir şey olmadı. Aynı gün öğle yemeğinden sonra, prens oldukça kalabalık bir maiyetle Roma'ya, himayesinde bulunduğu akrabası papaya gittiğini karısına haber verdi. Gerçekten de avluda yirmi kadar eyerlenmiş at bulunuyordu. Böylece prens, uzun bir süre ayrılacağı zamanlarda yapmayı âdet edindiği gibi, karısının elini öptü. Sonra atına binip, ona dönerek:

– Tanrı sizi korusun doña Maria, dedi.

Ardından maiyetiyle birlikte avludan çıktı. Genç kadın, bu kafilenin surların dışında olduğuna aklı kesince, dadısına Andria dükünü çağırmasını buyurdu. Yaşlı kadın, sonu kötü gelebilecek bir beraberliği başka zamana bırakması için ona yalvardı.

Ellerini kavuşturmuş bir şekilde diz çökerek:

– Güvercinim, dedi bugün Andria düküyle buluşma! Bütün gece, prensin uşaklarının silahlarını bileyişlerini dinledim. Şuna da kulak ver, küçük çiçeğim: Her sabah günlük ekmeğini almaya mutfağa gelen iyi kalbli rahip, kolunun yeniyle az önce bir tuzluğ devirdi. Aşığına biraz rahat yüzü göster, miniğim. Sonradan onunla yeniden buluşmaktan daha fazla zevk alacaksın; o da seni daha çok sevecek.

Fakat, Avaloslu doña Maria ona şöyle karşılık verdi:

– Dadı, eğer o, çeyrek saat içinde burada olmazsa seni dağa erkek kardeşlerinin yanına gönderirim.

Andria dükü yanına geldiği zaman, genç kadın hararetli bir sevinçle boynuna sarılarak.

– Efendim, dedi, günümüz güzel, gecemiz daha güzel geçecek. Sizi şafağa kadar bırakmam.

Ve hemencecik birbirlerine karşılıklı öpücükler verip, okşamalarda bulundular. Sonra giysilerini çıkardılar, yatağa girdiler; o kadar uzun süre sarmaş dolaş kaldılar ki, akşam onları hâlâ sıkı sıkıya sarılı olarak buldu. O zaman, karınları çok acıdığı için, doña Maria çeyiz sandığından yaban tavuğu ezmesi, kuru meyveler ve oraya koymaya özen gösterdiği bir şişe şarap çıkardı. Çeşitli cilveler yaparak, keyiflerince yiyip içtikten sonra, ay doğdu ve pencereye öylesine dostça geldi ki, aşıklar ona hoş geldin demek istediler. Balkona çıkıp, gökyüzünün taze serinliğini ve gecenin dinginliğini soludular. Karanlık fundalıklarda ateşböceklerinin uçuşunu seyrettiler. Otların içinde böceklerin vızıltısının dışında her yer sessizdi. Sonra sokaktan doğru bir gürültü yaklaştı. Doña Maria, mutfakla sarayın avlularında sıkça görünen ve bir gün, iki hanımın eşliğinde çiçekli yolda gezinirken rastlamış olduğu dilenci keşişi tanıdı. Genç kadın yavaşça pencereyi kapadı ve dostuyla birlikte tekrar yatağa girdi. Napoli'deki Aşk meleğinin bile asla esinlenemediği ve tüm dünyadaki en tatlı sözleri birbirlerine fısıldayarak bir saat kadar öpüşmüşlerdi ki, birdenbire merdivenden yükselen ayak ve silah seslerini işitiler. Aynı zamanda, kapının aralıklarından kızıl bir aydınlığın sızdığını gördüler. Ve dadının, “İsa Meryem adına! Ben öldüm!” diye bağırıldığını duydular. Andria dükü ayağa dikildi, kılıcına atılarak seslendi:

– Geliniz, doña Maria! Pencereden atlamak gerekiyor.

Fakat genç adam balkona çıkıp aşağıya sarktığı anda, sokağın tutulu ve dikili mızraklarla dolu olduğunu gördü.

O zaman doña Maria'nın yanına döndü. Genç kadın ona:

– Her şey bitti! dedi. Ama sevgili efendim, yaptığım hiçbir şeyden pişman değilim.

Dük karşılık verdi:

– Şükürler olsun!

Dük bir yandan da telaşla giysisini üzerine geçirmeye uğraşıyordu.

Bu sırada kapı dışarıdan indirilen güçlü darbelerle sarsıldı, tah-talar birbirinden ayrılmaya başladı.

Genç adam devam etti:

– Kimin ihanet ettiğini, bizi kimin sattığını bilmek isterdim.

Ayakkabılarını aradığı sırada kapının kanadı devrildi, silahlar ve meşaleler taşıyan bir insan sürüsü hızla odaya doluştu. Venosa prensi de aralarındaydı ve bağırıyordu:

– Çapkına vurun! Öldürün! Öldürün!

Dük, doña Maria'nın bulunduğu yatağın önüne dikildi ve ona saldıran üç kişiyi karşıladı (Prens tarafından getirilmiş toplam altı kişi vardı, hepsi de onun yakınları ya da uşaklarıydı). Meşalelerin ışığında gözlerinin kamaşmasına karşın, Andria dükü birçok darbeyi savuşturmayı başardı ve kendisi de onlara oldukça sert karşılık verdi. Fakat döşemede ezme ve kuru meyvelerin arta kalanıyla sürüklenen kab'a ayağı takılınca tepetakla düştü. Kendini sırtüstü yerde bulduğu sırada, boğazına uzanan bir kılıcı sol eliyle tuttu. Silahı çeken adam onun üç parmağını doğrarken, kılıç hedefini şaştı. Andria dükü doğrulmak için ileriye hamle ederken, saldırgalardan birinin indirdiği darbe kafatasını parçaladı. O zaman altı adam birden üzerine atılıp, öyle telaşla işini bitirdiler ki, arada birbirlerini de yaraladılar.

Bu yaptıktan sonra, Venosa prensi onlara rahat durmalarını söyledi. O ana kadar yatağın kenarında duran Avaloslu doña Maria'nın üzerine yürüyerek, kılıcının ucuyla onu çeyiz sandığının durduğu duvarın kenarına kadar sürdü. Genç kadını orada kıştırarak bağırdı:

– *Puttana!*

Çıplak oluşundan utanan kadın, yatağın yanından sarkan örtüyü çekmek istedi.

Ama prens, bir kılıç ucu darbesiyle ona engel olurken göğsünü hafifçe çizdi.

O zaman, genç kadın sırtını duvara dayayıp, elleri ve kollarıyla bedenini perdeleyerek bekledi.

Prens bağırmaya devam etti:

– *Puttaccia!*

Onu öldürmeye yönelmediği halde kadın korkuyordu.

Prens bunu fark edince, sevinçle:

– Korkuyorsun! dedi.

Ama doña Maria, parmağıyla Andria dükünün hareketsiz bedenini işaret ederek yanıt verdi:

– Budala! Artık neden korkmamı istiyorsun?

Korkmuş görüntüsünü üzerinden atmak için de, genç kızlığında sıkça söylediği bir şarkı havasını anımsamaya çalıştı ve bunu dişlerinin arasından mırıldanmaya başladı.

Prens, onun kendisiyle dalga geçtiğini görerek öfkeleni. Kılıcıyla karnına dürterek bağırđı:

– Ah! *Sporca puttaccia!*

Genç kadın şarkı söylemeyi kesti ve dedi ki:

– Bayım, iki yıl oluyor ki günah çıkartmaya gitmedim.

Prens bu söz üzerine, kadının böyle lanetli öldüğü takdirde, gece gelip kendisini de birlikte cehenneme çekebileceğini düşündü. Ona sordu:

– Günah çıkaracak bir rahip ister misiniz?

Genç kadın bir an düşündükten sonra başını salladı:

– Bu yararsız olur. Ruhumu kurtaramam. Pişmanlık duymuyorum. Yapamam, pişmanlık duymak istemiyorum. Onu seviyorum! Onu seviyorum! Bırakın da onun kollarında öleyim.

Aniden kılıcı yana itti, kendini Andria dükünün kanlar içindeki cesedinin üzerine attı ve kollarıyla ona sarılıp öylece tuttu.

Karısını bu halde gören Venosa prensi, onu acı çektirdikten sonra öldürmek için koruduğı sabrını tüketti. Kılıcını genç kadının bedenine sapladı. Doña Maria, “İsa” diye olduğı yerde döndü, ayağı dikildi. Tüm organlarının hafif bir sarsılmasından sonra cansız devrildi.

Prens, onun karnına ve göğsüne kılıcıyla birçok kez vurdu. Sonra hizmetkarlarına:

– Bu iki leşi, dedi, şeref merdivenin ayağına bırakın ve herkesin, yüz karasıyla birlikte öçü de öğrenmesi için sarayın kapısını ardına kadar açın.

Aşığın cesedinin de, diğeri gibi soyulmasını buyurdu.

Hizmetkarlar kendilerine buyurulanı yaptılar. Andria dükü ile

doña Maria'nın cesetleri gün boyunca basamakların dibinde kaldı. Gelip geçenler onları görmek için yaklaşıyorlardı. Cinayet haberi kente yayılınca, sarayın önünde bir meraklı kalabalığı toplandı. Bazıları, "Oh olsun! İyi yapmış" diyorlardı. Çoğunluk, bu pek acıklı görüntü karşısında, acıma duygusuna kapılmıştı. Ama onlar da, cesetleri koruyan silahlı uşaklardan kötü muamele görme korkusuyla, prensin kurbanlarına hayıflanmayı göz alamıyorlardı. Genç erkekler prensesin bedeninde, onun kaybına neden olan güzelliğinden arda kalanları araştırıyorlardı. Çocuklar ise birbirlerine, gördüklerinin açıklamasını yapıyorlardı.

Doña Maria sırtüstü uzatılmıştı. Dudakları kasılmıştı; dişlerini gösteriyor, güler gibi bir havası bulunuyordu. Gözleri olabildiğince açık ve bembeyazdı. Bedeninde; üçü çok şişmiş olan karnında, ikisi göğsünde, biri boynunda olmak üzere altı yara görülüyordu. Boynundaki yara çok kanamış, köpekler bu yarayı yalamaya gelmişti.

Karanlık çökerken, prens, suçluların görülebilmesi için, bayram günlerindeki gibi, sarayın duvarlarına çakılı bronz halkalara reçineli meşaleler konulmasını ve avluda büyük ateşler yakılmasını buyurdu. Geceyarısı, dindar bir dul kadın, getirdiği bezleri cesetlerin üzerine örttü. Ama prensin emriyle bu bezler derhal kaldırıldı.

İspanya büyükelçisi, Avalos'un asil İspanyol soyundan bir hanıma layık görülen aşağılayıcı davranışı haber alarak, şiddet eylemini kesmesi için hemen Venosa prensine ricada bulunmaya geldi. Bu durum, doña Maria'nın amcası Pescaire dükünün anısına saldırı oluyor, bu hanımın soyundan çıkmış onca kaptanı da mezarlarında rencide ediyordu. Fakat büyükelçi hiçbir sonuç alamadan geri döndü. Bu konuda, Katolikliğe bağlı Hükümdarına bir mektup yazdı. Cesetler, utanç verici biçimde teşhir edildi. Gecenin sonuna doğru, artık meraklı kimse kalmadığı için uşaklar çekildi.

Bütün gün kapı önünde duran bir dominiken keşişi, sönmekte olan meşalelerin dumanlı ışığında merdivenden süzüldü, doña Maria'nın uzandığı basamaklara kadar tırmandı, cesedin üzerine atıldı ve ona tecavüz etti.

Armand Genest'ye.

XI

BONAPART, SAN MİNİATO'DA

*Sıradan yurttaş, özgür bir halkın askeri,
Eridan'ın, Adige'in ve Tibre'in kıyılarında
Bazı ahlaksız tiranlara peşpeşe yıldırım gibi çarparken
Kan ağlayan ulusların zincirlerini kıradı eli...*

MARIE-JOSEPH CHÉNIER. (Gezinti)

*"Livourne seferinden sonra Floransa'ya giden
Napolyon, San Miniato'da yaşlı bir papazın,
Bonaparte'in evinde ağırlanır..." (Las Cases Kontu
tarafından 1823-1824'te ikinci baskısı yapılan, Sainte-
Hélène'in Anıları'ndan alıntılanmıştır. I. cilt, sayfa
149)*

*Akşam üzeri San Minito'ya vardım. Orada, piskoposluk
kurulu üyesi bir akrabam vardı..."*

*(Napolyon'un son anıları hakkında, Doktor F.
Antommarchi'nin anıları, 1825. I cilt, sayfa 155)*

General Bonapart, Livorno'yu işgal edip bu limanı İngiliz gemilerine kapattıktan sonra, Avrupa'daki prensler arasında Cumhuriyet'e karşı taahhütlerini iyi niyetle tutmuş tek kişi olan Toscana grandükü Ferdinand'ı görmeye gitti. Saygı ve güven belirtisi olarak, Napolyon kurmay heyetiyle birlikte muhafızsız geldi. Ona, eski bir evin kapısı üzerine oyulmuş Buonapart arması gösterildi. Napolyon, ailesinin bir kolunun Floransa'da meyve verdiğini ve bunlardan son bir torunun hâlâ orada olduğunu biliyordu. Bu, San Miniato'da seksen yaşında bir piskoposluk kurulu üyesiydi. Kendini sıkıştıran sorunlar olmasına karşın, Napol-

yon'un gönlünde onu ziyaret etmek yatıyordu. Napolyon Bona-part'ta doğal duygular çok güçlüydü.

Yola çıkışının arifesinde, akşam vakti, subaylarından birkaçıyla birlikte, Floransa'nın yarım fersah güneyinde, surlarla ve burçlarla taçlanmış bir tepede bulunan San Miniato'ya gitti.

Yaşlı piskoposluk kurulu üyesi Bounaparte, genç akrabasını ve ona eşlik eden Fransızlar'ı soylu bir cana yakınlıkla karşıladı.

Bunlar Berthier, Junot, baş harekâtçı Chauvet ve teğmen Thezard'dı. Yaşlı adam onlara, ne Peretola turnasının, ne baharat kokulu küçük süt domuzunun, ne de Toskanya, Napoli ve Sicilya şaraplarının eksik olduğu İtalyan tarzı bir akşam yemeği verdi. Kendisi de onların silahlarının başarısına içti. Brütüs gibi cumhuriyetçi olan ötekiler, vatanın ve özgürlüğün şerefine içtiler. Ev sahipleri onlara hak verdi. Sonra, sağında oturan generale dönerek:

– Yeğenim, dedi, bu salonda duvara resmedilmiş olan soyağacımızı gözden geçirmek merakınızı çekmez mi? Orada, Lombardiyalı Cadolengeler'den geldiğimizi biraz da keyif duyarak görecekiniz. Soyumuz, X. ile XII. yüzyıllarda, Alman imparatorlarına bağlılığıyla övünç duydu; bundan 1100 yıl öncesinde Tre-vise Bounapartelar'ı ve Floransa Bounapartelar'ı çıkıttı. Sonuncular çok daha ünlüdür.

Subaylar, aralarında fısıldaşmaya ve gülüşmeye başladılar. Harekâtçı Chauvet, çok alçak bir sesle Berthier'ye, generalin soy çizgisinde iki başlı kartala hizmet etmiş kölelerin bulunmasından hoşnut olup olmadığını soruyordu. Teğmen Thezard ise, generalin bugününü 1979 devrimcilerine borçlu olduğuna yemin etmeye hazırdı. Bununla birlikte, piskoposluk meclisi üyesi Bounaparte, soyunun eşsizliğiyle bolca övünmekteydi.

İhtiyar:

– Şunu bilin ki yeğenim, dedi, Floransalı atalarımız adlarına layıktı. Onlar 'bon parti'den oldular ve sürekli Kilise'yi savundular.

O ana kadar söylenenlere pek kulak vermeyerek rahatını bozmamış olan general, yaşlı adamın yüksek ve anlaşılır bir sesle dile getirdiği bu sözlerin ardından, solgun ve zayıf, eski biçimli

başını kaldırdı, kıvılcımlar saçan bir bakışla lafı onun dudaklarına çiviledi:

– Amca, bu saçmalıkları bırakalım ve tavan aranızdaki farelerle küflenmiş parşömen kâğıtlarını tartışmayalım.

Tunçtan bir sesle de ekledi:

– Benim tek soyluluğum eylemlerimdedir. Saint-Roche’un basamaklarında kralcı müfrezeleri yıldırımla çarpılmışa döndürdüğüm gün, IV. Yılın 1. Ayının 13’ü tarihini taşır.

“Cumhuriyet’e içelim! Cumhuriyet, Evandre’in okudur; yere düşmez ve yıldız halini alır.”

Subaylar, içten gelen bir tezahüratla karşılık verdiler. Berthier, o anda kendini cumhuriyetçi ve vatansever hissetti.

Junot, Bonapart’ın atalara gereksinimi olmadığını, ona Lodi’de askerlerine onbaşılık yapmış olmasının yettiğini haykırdı.

Tüfeğin çakmak taşı tadında, barut kokulu şaraptan içildi. Hem de fazlaca içildi. Teğmen Thezard, bundan böyle böyle düşüncesini saklayacak halde değildi. Yaşlı piskoposluk meclis üyesine, dolambaçsız bir biçimde, bu kahramanca ve neşe dolu askeri seferde bedenini kaplayan yara ve öpücüklerin gururuyla, Bonapart’ın izinde Fransızlar’ın her tarafta tahtlarla mihrapları devirerek, kızlara çocuk peydahlatıp bağnazların karınlarınıdeşerek dünya turu yapacağını bildirdi.

Yaşlı rahip ise onlara sürekli gülümseyerek, her zaman iyi davranılmasını öğütlediği genç kızlar bir yana, kutsal Kilise’nin büyük düşmanları olan bağnazları, onların takdire değer öfkelelerine seve seve bıraktığını söyledi.

Junot da ona, kalblerini yumuşak ve tenlerini beyaz bulduğundan dolayı tutulduğu genç rahibelere olumlu biçimde davranma sözü verdi.

Düzenlemeci Chauvet, manastırın etkinliğinin, genç kızların yüz rengiyle takdir edilmesini destekledi. O, felsefe gücüne sahipti.

Chauvet:

– Cenova’dan Milano’ya kadar, bu yasak meyveden çok ısırıldık, dedi. İnsan kendini batıl inançsız buluyor; yine de, güzel bir boyun, rahibe örtüsünün altında daha güzel gibi görünüyor. Manastıra özgü dilekleri hiç bilmem; itiraf ediyorum ki ben bir rahibe

benin kalçasına özel değer veririm. Ey, insan kalbinin karşıt söylemleri!

Berthier:

– Pöhh! Pöhh! dedi. Bağnazlığın zavallı kurbanlarının mantığını ve duygusunu bulandırmaktan zevk alınabilir mi? Böylece İtalya’da şölenlerde, dalavere çevirmeye pek uygun Venedik peplerini altından iyi dileklerinizi iletebileceğiniz temiz toplum kadınları yok mudur? Pietra Grua Mariani, bayan Lambert, bayan Monti, Brescialı bayan Gherardi bir hiç için mi güzel ve çekicidir?

O, bu İtalyan hanımlarının adlarını söyleyerek, Bonapart’ın gözünü kamaştıramayınca, kendini kurmay başkanına veren, onu ateşli bir tatlılıkla, ustaca bir cinsellikle seven güçsüz Berthier’in yaşamını da karıştıran prenses Visconti’yi hayal ediyordu.

Teğmen Thezard:

– Ben, dedi, kilise merdivenlerindeki fıstık satıcısı küçük kıızı asla unutmayaacağım...

General sabırsızlanmış halde ayağa kalktı. Uyku için ancak üç saatleri vardı. Ertesi gün güneş doğarken yola çıkmak zorundaydılar. Bonapart, piskoposluk meclis üyesine:

– Sevgili büyüğüm, dedi, bizi yatırmak için hiç zahmete girmeyin. Bizler askeriz. Bir saman yığını bize yeter.

Ama kusursuz ev sahibi onlara yataklar hazırlatmıştı. Çıplak ve süssüz evi çok genişti. Fransızlar’ı sırasıyla tek tek kendilerine ayrılmış odalara götürüp, iyi geceler diledi.

Bonapart, odasında yalnız kalınca giysisini, kılıcını attı. Josephin’e kurşunkalemle, sert ve ölçülü ruhunun haykırdığı, okunaksız yirmi satırlık bir pusula karaladı. Kağıdı katladıktan sonra, bir çekmeceyi kapatır gibi, bu kadının hayalini birden kafasından attı. Mantoue’nun bir planını açtı ve ateş gücünü yoğunlaştıracığı noktayı saptadı.

Kapısının vurulduğunu işittiği sırada, tümüyle hesaplarının içindeydi. Bunun, Berthier olduğunu sandı. Gelen, ondan bir an için görüşme isteyen ihtiyar piskoposluk meclisi üyesiydi. Koltuğunda, kağıt kaplı iki üç defter vardı. General, bu yıpranmış defterlere biraz alaycı bir tavırla baktı. Bunların Bonaparte sülalesinin şeceresi olduğundan hiç kuşku duymuyordu. Orada, bitip

tükenmek bilmeyen bir görüşmeyi görmekteydi. Bununla birlikte, hiçbir sabırsızlık belirtisi göstermedi.

O, özellikle canı istediği zaman somurtkan, ya da öfkeli olurdu. Şu anda, iyi kalbli büyüğünün canını sıkmaya hiç hevesli değildi. Tersine, ona hoş görünmek istiyordu. Üstelik, şimdi onun jakoben subayları alay etmek ya da ondan kuşku duymak için orada olmadıklarına göre, sülalesinin soyluluğunu öğrendiğine hiç kızmamıştı. İhtiyar rahipten oturmasını rica etti.

Adam bir sandalye aldı, defterlerini masanın üzerine koydu ve dedi ki:

– Yeğenim, akşam yemeğinde size Floransalı Bunaparte’lar’dan söz etmeye başlamıştım, ama bana çevirdiğiniz bir bakışınız üzerine bu konuyu açmanın yeri olmadığını anladım. Konunun esasını bu özel an’a saklamak için sustum. Sevgili yakınım, beni dikkatle dinlemenizi rica ediyorum.

“Ailemizin Toscanalı kolu harika insanlar yetiştirdi. Bunların arasında, 1527’deki Roma yağmalamasının tanığı, bu olayla ilişkili Jacopo di Buonaparte’yi ve bir başka Terenceli’nin yapıtı diye övülen, *Vedova* adlı bir güldürünün yazarı Niccoló’yu anmak yerinde olur. Bununla birlikte, size sözünü etmek istediğim bu iki ünlü atamız değil, güneşin yıldızları gözden silişi gibi, bunları şöhrette geri bırakan bir üçüncüsüdür. Ailemizin üyeleri arasında, Fra Bonaventura adında seçkin birinin sayıldığını, Saint-François yenilenmiş tarikatının bu yandaşının, 1593 yılında ermişlik mertebesinde cennetlik olarak öldüğünü bilmelisiniz.”

İhtiyar bu adı söylerken saygıyla eğildi. Sonra, ne yaşından ne de kilise geleneklerinden beklenecek bir hararetle konuşmasını sürdürdü:

– Fra Bonaventura! Ah! Sevgili büyüğüm. Silahlarınızın başarısını bu iyi kalbli pedere borçlusunuz. Hiç kuşkunuz olmasın ki, akşam yemeğinde söylediğiniz gibi, partinizin düşmanlarını San Rocco’nun basamaklarında helak ederken, o sizin yanınızdaydı. Bu yoksul Fransisken papazı, sizi savaşların ortasında yönetti. Emin olun ki onsuz ne Montenotte’de, ne Millesimo’da, ne de Lode’de mutluluğa ulaşırdınız. Onun korumasının belirtileri gözden kaçmayacak kadar göz kamaştırıcıdır. Başarılarınızı, iyi kalbli Fra Bonaventura’nın bir mucizesi diye kabul ediyorum.

Ama bilmenizde asıl önemli olan, sevgili akrabam, size bizzat Beaulieu üzerinde üstünlük verdiği zaman, bu ermiş adam bazı niyetler besliyordu. O sizi zaferden zafere götürerek, bu gece, bir ihtiyarın kutsaması altında dinlendiğiniz bu eski binaya kadar getirdi. Ben de kesinlikle, onun tasarılarını size açıklamak için burada bulunuyorum. Fra Bonaventura, onun yeteneklerinden haberdar olmanızı, perhizlerini, feragatlerini, bütün bir yıl boyunca kendini mahkum ettiği sessizlikleri bilmenizi istiyordu. Onun çile gömleğine, ip kemerine ve bükülmüş Z gibi yürürken mihrabın basamaklarında pek sertleşmiş dizlerine dokunmanızı istiyordu. Bu uygulamayla sizi, hizmete karşı kendisine hizmet etme fırsatını hazırlayacağı İtalya'ya getirdi. Çünkü bilin ki, sevgili akrabam, eğer bu gezgin keşiş size bunca yardım ettiyse, ona büyük yarar sağlayabilirsiniz.

Piskoposluk meclisi üyesi, bu sözlerden sonra, masanın üstünü dolduran koca defterlerin üzerine elini koyup, uzun uzun soluk aldı.

Bonapart, kendisini eğlendiren bu sözlerin devamını hiçbir şey söylemeden bekledi. Daha kolayca hoşnut edilecek insan yoktu.

İhtiyar, soluklandıktan sonra sözünü sürdürdü: •

– Evet, değerli akrabam, cennetlik Fra Bonaventura'ya büyük yarar sağlayabilirsiniz. Bu durumda size ihtiyacı var. Uzun yıllardan beri ermişlik rütbesi verildiği halde, hâlâ takvime konulmayı bekliyor. İyi kalbli Fra Bonaventura çok acı ve sıkıntı çekiyor. Ve ben, San Miniato'nun yoksul piskoposluk meclisi üyesinin, onu hakkı olan onura kavuşturmak için elinden ne gelir? Onun kaydı, varlığını ve piskoposluğun maddi kaynaklarını geçen harcamalar gerektiriyor! Yoksul piskoposluk meclisi üyesi! Yoksul piskoposluk! Yoksul Toscana kardinali! Yoksul İtalya! Siz, sevgili akrabam, papadan Fra Bonaventura'yı tanımasını isteyin. O, bunu size verecektir. Yüce Kutsallığı, size olan saygısıyla, takvime bir ermiş daha koymayı reddetmeyecektir. Bundan sizin ve ailenizin üzerine büyük bir onur payı, size karşı asla hata yapmayacak cennetlik bir gezgin keşişin koruması düşecektir. Ailede bir ermişe sahip olmanın mutluluğunu yadsır mısınız?

Piskoposluk meclisi üyesi, parşömen kağıtlı defterleri göste-

rerak, bunları valizinde götürmesi için generali sıkıştırdı. Bunlar, cennetlik rahip Bonaventura'nın ermişler arasına katılışının anısını kanıtlarıyla birlikte içeriyordu.

İhtiyar:

– Söz verin bana, diye ekledi, bununla en fazla ilgilendiğiniz bir iş olarak meşgul olacaksınız.

Bonapart, gülmek için kendisini zor tutarak:

– Ermişlik davasıyla uğraşmaya uygun olmayan bir durumdayım, dedi. Unutmayınız ki Fransa Cumhuriyeti, Roma mahkemesi nezdinde, alçakça boğazlanan Bassville büyükelçisinin katlinden ileri gelen tazminatları takip ediyor.

Piskoposluk meclisi üyesi itiraz etti:

– Corpo di Bacco! Roma mahkemesi özürlerini bildirecektir, sevgili akrabam. O, tüm tazminatları verecek ve bizim gezgin keşişimizi takvime koyacaktır.

General:

– Görüşmeler sonuçlanmak üzere değil, diye yanıtladı general. Roma senatosunun Fransız rahipler sınıfının çağdaş anayasasını tanıması, insanlığı yaralayan ve devletler hukuku üzerine baskı kuran Engizisyonlu ellerini çekmesi de gerekiyor.

İhtiyar gülümsedi:

– Mio caro figliuolo Napoleone, papa vermek ve kabul etmek gerektiğini bilir. Sırasında boyun eğer. O, sizi bekliyor. O, sürekli ve barışçıldır.

Bonapart, güçlü kafasında yeni düşünceler sıralanıyormuş gibi düşünmeye daldı. Sonra birdenbire:

– Yüzyılın anlayışını bilmiyorsunuz, dedi. Fransa'da güçlü bir din karşıtlığı var. Orada tanrıtanımazlık kökleştirildi. Montesquieu'nün, Raynal'ın ve Rousseau'nun düşüncelerinden haberdar değilsiniz. Tapınma kaldırıldı. İnanç yitirildi. Subayların masanızda yaptığı utanç verici söyleşiye iyice gördünüz.

İyi kalbli din adamı başını salladı:

– Ah, şu sevimli genç kişiler! Onlar hafifmeşrep, kaygısız, şaşkın oluyorlar! Bunu atlatırlar. On yıl içinde, kızları daha az koşturup, ayinlere gidecekler. Karnavala az kaldı; aynen sizin Fransız Devriminizin uzun zaman sürmeyeceği gibi. Kilise ise ezelî ve ebedidir.

Bonapart, bütünüyle kiliseyi ilgilendiren bir işe karışmak için, kendisinin de pek o kadar dindar olmadığını itiraf etti.

O zaman, piskoposluk meclisi üyesi onun gözlerinin içine bakarak dedi ki:

– Çocuğum, insanları tanıyorum. Sizi de tahmin ediyorum: Filozof değilsiniz. Cennetlik peder Bonaventura ile meşgul olun. Ona yaptığınız iyiliği size geri döndürecektir. Bana gelince, bu büyük işin başarısını görmek için çok yaşlıyım. Yakında öleceğim. Bu işin ellerinizde olduğunu bilerek, rahat öleceğim. Özellikle de unutmayınız ki sevgili yakınım; bütün güç, rahiplerinin aracılığıyla Tanrı’dan gelir.

Yaşlı din adamı ayağa kalktı, genç akrabasını kutsamak için kolunu kaldırdı ve çıkıp gitti.

Bonapart yalnız kalınca, kocaman anı defterlerinin yapraklarını çevirdi. Kilise’nin gücünü hayal ediyor ve kendi kendine, papalık kuruluşunun, III. yılın anayasasından daha dayanıklı olduğunu söylüyordu.

Kapı vuruldu. Bu, yola çıkmak için her şeyin hazır olduğunu generale haber vermeye gelen Berthier idi.

SON

PENCERE YAYINLARI

TOPLUMSAL - SİYASAL SORUNLAR DİZİSİ

ARAŞTIRMA - İNCELEME

Victor Serge BİR DEVRİMİN KADERİ

Leo A. Müller GLADİO/SOĞUK SAVAŞIN MİRASI

Genişletilmiş 2. Baskı

A Elif. (Derleyen) 20. YÜZYILIN BİR BİLANÇOSU

Çetin Ağaç CEM ERSEVER VE JİTEM GERÇEĞİ

Çetin Ağaç KOD ADI YEŞİL

Nikolai Bukharin DÖNÜŞÜM DÖNEMİNİN EKONOMİSİ

Gabriele Yonan ASUR SOYKIRIMI/UNUTULAN BİR HOLOCAUST

Celal Yıldız BARIŞA GİDEN YOL

İsmet Zeki Eyuboğlu ANADOLU GERÇEĞİ (ARKEOLOJİ)

DENEMELER - ANILAR

Lev. N. Tolstoy SAVAŞA KARŞI YAZILAR

Etienne Fajon. Derleyen HAYATI SEVİYORLARDI/FRANSIZ

DİRENİŞÇİLERİNİN SON MEKTUPLARI

Ümit Zileli VUR EMRİ (5. Baskı)

Panait Istrati SOVYETLER 1929

Jaques Attali UFUKTAKİ GÖRÜNTÜLER

Mehmet Şekeroğlu ALMAN DEMOKRATLARA MEKTUPLAR

İsmet Zeki Eyuboğlu GÜLEN ANADOLU

İsmet Zeki Eyuboğlu ANADOLU GERÇEĞİ

Anatole France EPİKÜR'ÜN BAHÇESİ

Öner Yağcı SIVAS'I UNUTMAK Genişletilmiş 2. Baskı

Julia Voznesenskaya KAMPLARDAN SEVGİ MEKTUPLARI

Kate Millet UÇMAK

Oral Çalışlar ÖCALAN VE BURKAY'LA KÜRT SORUNU

Günay Aslan YAS TUTAN TARİH, 33 KURŞUN

YAŞAMÖYKÜSÜ

Wang Shiqing HALKA VE DEVRİME ADANMIŞ BİR YAŞAM: LU SUN

Gilbert Badia BİR MEKTUP USTASI: ROSA LUXEMBURG

Jelena Kusmina ANNA AHMATOVA

Gilbert Badia SINIRSIZ FEMİNİST: CLARA ZETKİN

Cathy Porter BİR BİYOGRAFİ: ALEKSANDRA KOLLONTAI

KADIN SORUNLARI DİZİSİ

ARAŞTIRMA - İNCELEME - DENEME

Chanie Rosenberg KADINLAR VE PERESTROYKA

Diana Gittins AİLE SORGULANIYOR 2. Baskı

Lise Vogel MARKSİST TEORİDE KADIN 2. Baskı

J. Mitchel - A. Oakley KADIN VE EŞİTLİK 3. Baskı

Tania Modleski HINÇLA SEVMEK

Miranda Davies ÜÇÜNCÜ DÜNYADA İKİNCİ CİNS

Jess Wells BATI AVRUPADA FAHİŞELİĞİN TARİHİ 2. Baskı

Mitchéle Barret GÜNÜMÜZDE KADINA UYGULANAN BASKI

Germaine Greer İGDIŞ EDİLMİŞ KADIN

Paule Salomon GÜNEŞ KADINI

Caroline Ramazanoğlu FEMİNİZM VE EZİLMENİN ÇELİŞKİLERİ

Shere Hite - Kate Colleran İYİ AŞIKLAR, KÖTÜ AŞIKLAR 3. Baskı

Marina Gamarof SÖYLE BANA BENİ NE KADAR SEVİYORSUN

Soumaya Noamane - Guessou BÜTÜN UTANÇLARIN ÖTESİNDE

Rby Rohrlich - Elaine Hoffman Baruch KADIN ÜTOPYA PEŞİNDE

Charles Fourier GELECEĞİN AŞK DÜNYASINDAN

Fatmagül Bertay KADIN OLMAK, YAŞAMAK, YAZMAK (3. Baskı)

AYDINLANMA SORUNLARI DİZİSİ

FELSEFE

İsmet Zeki Eyuboğlu UYGARLIĞIN İŞİLDAKLARI

İsmet Zeki Eyuboğlu YOKSUL ÖZDEYİŞLERİ - EĞLENCE SÖZLÜĞÜ

İsmet Zeki Eyuboğlu ÇAĞIMIZIN ÇEVİRİNTİLERİ

İsmet Zeki Eyuboğlu TOPLUM SARSINTILARI
İsmet Zeki Eyuboğlu DİLİN KAPISI
İsmet Zeki Eyuboğlu FELSEFE YAZILARI
İsmet Zeki Eyuboğlu FELSEFE AÇISIN. 12 EYLÜL, DİN,
BOŞLUĞUN EGEMENLİĞİ
Emile Noel GÜNÜMÜZDE BİLİMSEL GÖRÜNTÜLERİYLE
RASTLANTI
Esat Korkmaz İNSAN TANRI
Esat Korkmaz ALEVİ FELSEFESİ
Burchard - Sonja Brentjes İBNİ SİNA
Oguz Özügül. Derleyen SANATIN PSİKOLOJİSİ (FELSEFE)

ARAŞTIRMA - İNCELEME

Hazırlayan: Yücel Feyzioğlu TARİH BOYUNCA DÜNYAYI
SARSAN DOĞAL FELAKETLER
Metin Gür KAÇIŞIN ÖYKÜSÜ
Nejdet Buldan BİTMEYEN YOLCULUK (Kürt Kaçış Öyküleri)
Paul Wittek OSMANLI İMPARATORLUĞUNUN DOĞUŞU
Oral Çalışlar HZ. ALİ MUAVİYE ÇATIŞMASI 7. Baskı
Oral Çalışlar REFAH PARTİSİ NEREDEN NEREYE 2. Baskı
Battal Pehlivan ALEVİLER VE DİYANET 3. Baskı
Battal Pehlivan ALEVİ BEKTAŞI DÜŞÜNCESİNE GÖRE ALLAH 5.
Baskı
Mutay Öztemiz CUMHURİYET DÖNEMİ. DEVLETİN DİN
POLİTİKALARI
Rıza Algül ALEVİLİĞİN SOSYAL MÜCADELEDEKİ YERİ
İsmet Zeki Eyuboğlu İSLAMDA BÖLÜNMELELER ÇELİŞMELER
İsmet Zeki Eyuboğlu GÜNÜMÜZDE ALEVİLİK/SORUNLARI-
İLKELERİ-GELİŞİMİ
İsmet Zeki Eyuboğlu İSLAMIN ÇÖKÜŞÜ
İsmet Zeki Eyuboğlu UYANIŞ
Esat Korkmaz ALEVİLERVE AYDINLANMA
Esat Korkmaz ALEVİLERE SALDIRILAR
Erol Sever İSLAMIN KAYNAKLARI II. MUHAMMED

Erol Sever İSLAMIN KAYNAKLARI III. KUTSAL KİTAPLAR

SÖYLEŞİ DENEME

Oral Çalışlar F. GÜLEN'DEN CEMALETİN KAPLAN'A 2. Baskı
Cengiz Yıldırım - Aydın Öztürk AFŞAR TİMUÇİN'LE DÜŞÜNCEYE
YOLCULUK

İsmet Zeki Eyuboğlu GELİN CANLAR SÖYLEŞELİM

Fikret Otyam HU DOST

Ayhan Aydın ALEVİLİK BEKTAŞİLİK SÖYLEŞİLERİ

EDEBİYAT DİZİSİ

ROMAN

Murat Tuncel MAVİYDİ ADALET SARAYI

Murat Tuncel ÜÇÜNCÜ ÖLÜM

Şakir Bilgin SÜRGÜNDEKİ YABANCI

Kemal Bekir HÜCRE 1952 (1998 Orhan Kemal Roman Ödülü)

Kemal Bekir KAÇAKLAR

Victor Hugo 1793 DEVRİMİ

Anatole France PENGUENLER ADASI

Anatole France TAİS

Anatole France PÉDAQUE KEBAPÇISI (Çıkıyor)

John Reed VİVA MEKSİKA

Marcel Ollivier SPARTACUS

Aleksandra Kollontai BİR BÜYÜK AŞK 2. Baskı

Aleksandra Kollontai İŞÇİ ARILARIN AŞKI

Yücel Feyzioğlu ANARBAY

ÖYKÜ - ANI - ANLATI - GEZİ - DENEME

Salman Rüşdü JAGUAR GÜLÜŞÜ (Nikaragua Gezi Notları)

Murat Tuncel YARIMAĞIZ ANILAR

Lu Sun SİLAHLARA ÇAĞRI

İsmet Zeki Eyuboğlu ANILAR

İsmet Zeki Eyuboğlu ÖĞRENCİLER (Çıkıyor)

Evgenia Ginzburg ANAFORA DOĞRU I. Cilt
Evgenia Ginzburg ANAFORUN İÇİNDE II. Cilt
Mariam Tilali SOWETO ÖYKÜLERİ
Oğuz Özügül. Derleyen DOSTOYEVSKI'NİN MİRASI
İsmet Zeki Eyuboğlu DİLİN KEMİÇİ
Elvin Süzer ÖLÜMÜNE SEVER MAÇOLAR

ŞİİR

Suna Aras HAMUR ANA ÖLDÜ YAŞASIN KRAL
Gülbahar Kültür SUSTUĞUN YERDE KAL
İsmet Zeki Eyuboğlu TAŞOLUĞUN BAŞINDA
İsmet Zeki Eyuboğlu KARA ZIPKALI UŞAKLAR DESTANI
Aytaç Varol BİR NEHİR AKIYOR İÇİME
İsmet Kemal Karadayı KURTKAPANI ŞİİRLERİ - MAĞMA
İsmet Zeki Eyuboğlu HZ. ALİ'NİN ŞİİRLERİ
Aşık Sadk Kara ŞİİRLER
Kemal Yalçın SÜRGÜN GÜLLERİ
Kemal Yalçın BARIŞ SICAĞI

MÜZİK KİTAPLARI

Katharine Thomson MOZART'IN YAPITLARINDAKİ MASONİK
ÖRGÜ
Sidney Finkelstein BESTECİ VE ULUS (MÜZİKTE HALK MİRASI)
Solomon Volkov TANIKLIK TUTANAĞI (ŞOSTAKOVİÇ'İN
ANILARI)
Helen L. Kaufmann BATI MÜZİĞİNDEN KÜÇÜK ÖYKÜLER
(Çıkıyor)

